ARAYIŞ

18 NİSAN 1981 • SAYI 9 • FİATI 30.-TL. • HAFTALIK DERGİ

Türkiye Devletinin
yegane ve hakiki mümessili
yalnız ve ancak
Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

ATATÜRK

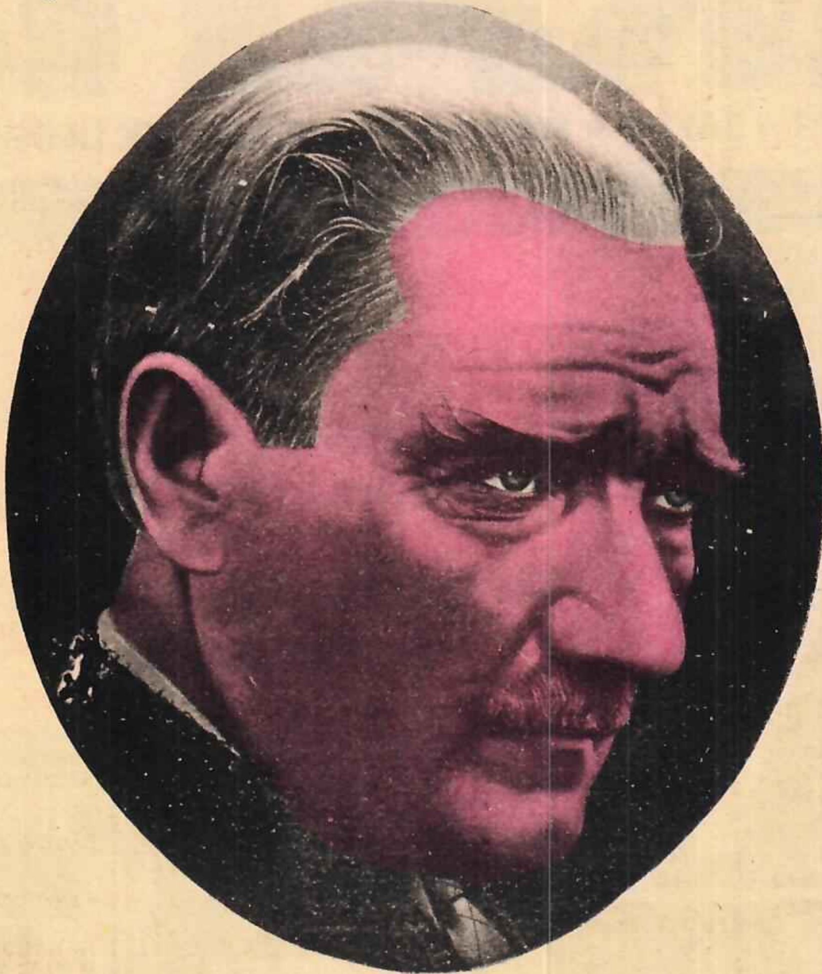

EGEMENLİK ULUSTA MI, VAKIFLARDA MI?

BAŞYAZI: *BÜLENT ECEVİT*

VE ECEVİT'İN ZORUNLU AÇIKLAMA'SI

TBMM'nin kuruluşunun 61. yıldönümünde

ATA'NIN DİLİNDEN ULUSAL EGEMENLİK

"Bizim nokta-i nazarlarımız, kuvvetin, kudretin, hakimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir. Halkın elinde bulundurulmasıdır."

"Türkiye Devletininin yegâne ve hakiki mümessili yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisidir."

"Milet bundan sonra hayatına, istiklâline ve bütün varlığına bizzat nigahbanolacaktır. **(bekçilik edecektir).**"

"Kuvayı Milliyeyi âmil ve irade-i milliyeyi hakim kılmak esasdır."

*Yukarıdaki sözler, Atatürk'ün Anıtkabir girişindeki kulelere kazılı **sözlerindendir***

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGİ

Yayın Danışmanı:
BÜLENT ECEVİT

Yazı İşleri Müdürü
O. NAHİT DURU

ADRES:
Reşit Galip Caddesi no: 94
Gaziosmanpaşa
Posta Kutusu: 75
Küçükesat ANKARA
TELEFON:
28 44 74 - 26 00 56
PİKAJ ve MONTAJ:
ARAYIŞ Teknik Servisi
DİZGİ VE BASKI:
Milliyet Gazetecilik A.Ş.
tesisleri - Ankara

Dört renkli kapak: **75 bin TL.**
Kapak içleri tek renk: **50 bin TL.**
İç sayfalar renkli: **60 bin TL.**
Öteki sayfalar tek renk: **40 bin TL.**
Sütun santimi: **800 TL.**

İMTİYAZ SAHİBİ: ARAYIŞ yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına **MEHMET ERDÜL**

Sayı : 9
18 Nisan 1981

Fiyat: 30 TL.

YAZI İŞLERİ'nden

23 NİSAN ULUSAL EGEMENLİK ve ÇOCUK BAYRAMI

Sayın Okurlarımız, ARAYIŞ'ın bu sayısında Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na sayfalarımızın büyük bir bölümünü ayırdık. Parlamento'nun işlemediği bir dönemde, bugün daha da önemli oldu bizler için... Kapağımız dahil. ARAYIŞ'ın birçok sayfasında ATATÜRK'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi ve işlevi ile ilgili sözlerini bulacaksınız.

Dergimiz'de ayrıca, Türk Basınının üzerinde durmadığı, Milli Eğitim Vakfı ile ilgili olarak, Bülent Ecevit'in düşüncelerini Başyazımızda, ARAYIŞ'ın araştırmalarını da Olayların Yorumu bölümümüzde okuyacaksınız. Bu yazılardan görüleceği gibi, yeni bir vakıf kuruluşunun ötesinde, kamu yönetimiyle ve rejimle ilgili çok önemli bir sorun vardır.

Yayın Danışmanımız ve Başyazarımız Bülent Ecevit, kendisine amaçlı olarak yöneltilen yayın kampanyasının son zamanlarda yoğunlaşması üzerine, bu sayımızda bazı açıklamalarda bulunmak zorunluluğunu duydu.

Eğitim bölümümüzde ise, Köy Enstitüleri konusunda ve 1974 yılından buyana toplanmayan Milli Eğitim Şurası ile ilgili yazıları okuyacaksınız.

Gelecek sayılarda buluşabilmek umuduyla, tüm okurlarımıza esenlik ve mutluluklar dileriz.

Saygılarımızla...

DERGİNİN İÇİNDEN

ABONE KOŞULLARI

YURTİÇİ:

Yıllık 1.500 TL. Altı Aylık 750 Tl. Üç aylık 375 TL

YURT DIŞI:

Almanya, 104 DM. Avusturya 770 Avusturya Şilini-danimarka 350 Danimarka Kronu. Fillandiya 275 Fin Markkası-Fransa 245 Fransız Frankı-Hollanda 120 Hollanda Florini-İngiltere 25 Sterlin İsveç 250 İsveç Kronu-İsviçre 100 İsviçre Frankı-Irak 30 Irak Dinarı-Norveç 310 Norveç Kronu- S. Arabistan 194 Riyal, Yugoslavya 2354 Yugoslavya Dinarı, ABD ve Avusturalya 70 ABD Doları.

NOT: Yukarıda belirtilen ülkeler dışında kalan Avrupa ve İslam ülkeleri için yıllık abone ücreti 60 ABD Doları karşılığıdır.

● Abone bedelinin PTT ile ya da, "Ziraat Bankası, Gaziosmanpaşa Ankara" Şubesi'ndeki "1200 numaralı hesaba" yatırılarak, abone fişi ile birlikte banka dekontunun, "PK-75 Küçükesat-Ankara" Adresine gönderilmesi rica olunur.

ABONE İSTEK KUPONU

ARAYIŞ'a ÜÇ AYLIK ( ) ALTI AYLIK ( ) BİR YILLIK ( ) ABONE OLMAK İSTİYORUM.

Yıllık 1500 TL. Altı Aylık 750 TL. Üç Aylık 375 TL.

Aşağıdaki adresime dergi gönderiniz

Adı Soyadı: ....

Adresi : ....

....

ARAYIŞ DERGİSİ Posta Kutusu 75 Küçükesat - ANK

Dergiyi kesmek istemeyen okurlarımız, abone istek kuponunun benzerini doldurarak gönderebilirler.

BAŞYAZI

EGEMENLİK ULUSDA MI VAKIFLARDA MI?

BÜLENT ECEVİT

7 Nisan akşamı TRT'de sıradan bir haber gibi yayınlanan, basında ise hemen hiç yer verilmeyen bir olay, Türkiye'de kamu yönetiminin ve büyük ölçüde de rejimin gelecekteki yapısını niteliğini belirliyordu.

"MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI VAKFI" adıyla bir vakıf kurulduğu açıklanıyordu haberde.

-Bir vakıf kurulması bu kadar büyütülür mü?. diyenler çıkacaktır kuşkusuz...

12 Martın amacına ve yönüne daha ilk günlerinden teşhis konulduğunda da, 24 Ocak 1980 kararlarının demokrasiyle bağdaşmıyacağı daha ertesi gün belirtildiğinde de, işin abartıldığını ileri sürenler çıkmıştı.

Çünkü birçokları, tehlike karşısında tavır almaktansa, tehlikeyi görmezlikten gelmenin huzurunu ararlar; kendi kendilerini aldatmalarını güçleştirip huzurlarını kaçıranlara kızarlar.

Öyleleri şimdi yine kızabilirler. Bunu göze almak zorundayız.

★
★ ★

Milli Eğitim Bakanlığı Vakfının özelliği şu: Bakanlıkla Vakıf içiçe geçip bir daha kolay kolay çözülemiyecek biçimde düğümleniyor. Çocukların, gençlerin, gelecek kuşakların yetiştirilmesi, tümüyle toplumun eğitilmesi büyük ölçüde bir Vakfın gözetimine veriliyor.

Yeni kurulan Milli Eğitim Bakanlığı Vakfını, eğitimle ilgili başka vakıflardan ayıran başlıca etken, bu Vakfın Bakanlıkla içiçe oluşudur. Bu içiçeliği zamanla büsbütün pekiştirecek unsurlar Vakıf Senedinde, Yönetmelikte ve Bakanın Vakıf Başkanlığı sıfatını da kullanarak yayınladığı genelgede açıkça görülmektedir.

Vakıf kurucuları arasında, şimdiki Bakan, Bakanlığın kimi yüksek görevlileri, 12 Eylülden sonra Bakanlıkta görevlendirilmiş kimi subaylar, ülkemizin büyük iş adamlarından en önde gelenlerle yanyana yer alıyorlar.

Şimdiki Milli Eğitim Bakanı, bir yandan "Tüzel kişi" temsilcisi olarak bir yandan da gerçek kişi olarak, kurucular listesinin başında.. Bu demektir ki, Bakanlığın tüzel kişiliğini temsil yetkisi kalktıktan sonra da, kendisi "gerçek kişi" olarak, Bakanlık çalışmalarında etkisini sürdürecek.

"Gerçek kişi" niteliğindeki kurucu üyeler, **"vefatları, iş göremez hale gelmeleri, hastalıkları ve çekilmeleri"** durumunda yerlerine kimlerin geleceğini, kapalı zarflar içinde, önceden saptıyorlar.

İlerideki kuşakların Bakanları, yüksek memurları, ya bugünkü kurucularla ya da onların zarflar içinde adları gizli tutulan mirasçılarıyla işbirliği yaparak ve onların etkisinde Bakanlığı yönetmeğe mecbur olacaklar. İçiçe geçen BakanlıklaVakıf arasında, öylesine sıkı kurumsal ilişkiler hatta iş ilişkileri kurulmuş olacak ki, isteseler bile bu mecburiyetten kendilerini kurtaramıyacaklar.

Vakfın kuruluşundan başlıyarak bir yıl içinde, en az250 bin liralık katkıda bulunanlardan Genel Kurulca uygun görülenler de Genel Kurul üyesi olabilecekler; ondan sonra defter kapanacak. Varlıklı kişilerle gösterecekleri varislerinden başka, yani ayrıcalıklı bir zümreden başka, hiç kimse, Millî Eğitim Bakanlığı Vakfına sızamıyacak artık...

Böylece, varlıklı iş adamlarıyla birkaç sivil ve asker bürokrattan oluşan bir kadro, bir karma hanedan gibi, Bakanlık çalışmalarında ebedi olarak egemenliğini sürdürecek.

"Ebedi" diyoruz, çünkü, bir bilimsel incelemede de belirtildiği üzere, **"Vakıflar, bünyeleri itibariyle kurucuların adlarını ve gerçekleşmesini arzuladıkları gayeleri, ebedi surette devam ettirecek emin bir hukuki yapıya sahiptirler."**(*)

★
★ ★

Bu sayımızdaki iki başka yazıda, Vakfın amaçları, nasıl çalışacağı açıklanıyor. Orada görüleceği gibi, bakanlıkla içiçe kurulan, bir daha çözülemiyecek biçimde ebediyete kadar Bakanlıkla düğümlenen bu Vakıf, Bakanlığın birçok görevlerine personeline ve binalarına da ortak. O arada bütün eğitim kurumları için ders kitaplarının ve yardımcı kitapların hazırlanmasına bile "katkı" da bulunacak, "yardımcı" olacak. Bir başka deyişle, okullarda neler okutulacağını kararlaştırmada Vakıf üyesi büyük iş adamlarının önemli bir ağırlığı bulunacak.

Ayrıca, büyük iş adamları, vakıf aracılığıyla **"Milli Eğitim kurumlarıyla iş ve endüstri arasında**

kurulacak işbirliği"ni düzenlemeğe de yardımcı olacaklar.

Kimi kapitalist ülkelerde kişilerin veya vakıfların özel okullar, özel üniversiteler kurdukları görülmüştür. Nitekim Türkiye'de de özel okular kurulabilmektedir. Dileyen, eğitime "yardım"ını, "katkı"sını o yoldan yapabilmektedir. Ama vakıflar yoluyla büyük sermayenin Milli Eğitim Bakanlığıyla bütünleşmesine, kapitalizmi en ileri götürmüş ülkelerde bile rastlanamaz. Hele Devletin milli eğitim politikasında varlıklı iş adamlarının -ya da herhangi bir başka zümrenin- yetkili ve etkili kılınması hiçbir Devlette görülmemiştir. Tersine, özel okullar veya üniversiteler üzerinde Devletin-Milli Eğitim Bakanlığı yoluyla- etkin denetimi bulunması, her ülkede kesin kuraldır.

7 Nisan günü ilk genel kurul toplantısında, Sayın Bakan, Vakfın kurulmasına çok acıklı bir gerekçe verdi. Milli Eğitim Bakanlığının bu yıl üzerine düşen hizmetleri yerine getirebilmesi için 260 milyar liraya gereksinme duyduğunu, oysa ancak 147 milyar liralık ödenek sağlanabildiğini, o yüzden gereksinmenin ancak yüzde 56 buçuk oranında karşılanabildiğini söyledi. Açığın Vakıf yoluyla karşılanması umudunu belirtti.

Sayın Bakanın hesabına göre, bu yılki açık ne kadar?.. 113 milyar lira!

Vakfın maddi varlığı ne kadar?... 46 milyon 502 bin lira... Yani açığın yaklaşık onbinde dördü... Diyelim ki ilerde daha çok maddi katkıda bulunacaklar... Nereden gelecek bu katkı?... Devletten gelecek! Çünkü, bilindiği gibi, Vakfa yapılan bağışlar Devlete ödenen vergilerden düşülecek.

Öyleyse niye Devlet, görevlerini yapabilmek, üstlendiği kamu hizmetlerini yerine getirmek için gerek duyduğu parayı, varlıklılardan daha çok vergi alarak değil de, varlıklıların, vergi bağışıklığı yoluyla Devlet kasasından yaptıkları bağışlarla sağlamaya uğraşsın?.. Niçin bir de üstelik, Devlet kasasından Devlete bağışda bulunanların televizyon ekranlarında bedava reklamını yaptırsın?

★
★ ★

Benzer vakıfların başka bakanlıklarda da kurulduğunu düşünün, ortada Devletten ne kalır?

Bu durumda, Millet egemenliği kavramı uyarınca, **"Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle"** yerine getirilmesi gerekli devlet görevleri, fiilen, büyük ölçüde bir takım yetkisiz kuruluşlara kayacaktır; yetkiler, Bakanlık işlevlerine ve sorumluluklarına vergi bağışıklığından yararlanarak devlet parası ile ortak olan birtakım ayrıcalıklı kişiler ve zümrelerce, onların kuracağı vakıflarca paylaşılır olacaktır.

Geleceğin Bakanları hatta Hükümetleri bugünün gölgesi altında ve değişmez Vakıf kurucularının vesayet ve gözetiminde kalacaklardır.

Yeni rejim belirlenirken sivillerin, politikacıların işi bir daha yozlaştırmamalarını güvence altına alıcı önlemler gerektiğinden, bu önlemlerin sisteme yerleştirileceğinden söz ediliyordu. Bu tür vakıflar öbür bakanlıklar için de kurulursa başka bir önleme gerek kalmıyacaktır.

★
★ ★

İnanmak istemeyiz ama eğer niyet bu ise, Kurucu Meclisin yetkilerini, Anayasanın nasıl olacağını, seçimlerin tarihini, rejimin geleceğini merak etmek ya da tartışmak, tüm anlamını ve geçerliliğini yitirmiş demektir.

Rejimin geleceği, Devletin yönetim biçimi ve yapısı şimdiden beliriyor demektir.

Türk toplumu, büyük iş adamlarının kesin ağırlık taşıyacağı bir takım vakıflar eliyle yönetilip yönlendirilecek demektir.

Anayasa değişikliğine ne gerek var?... Yasaların vakıflarla ilgili hükümlerine göre, yeni Devlet yönetimi biçimlenmektedir.

★
★ ★

Bu yeni rejim ve yönetim yapısının oluşturulmasına da, çocukları, genç kuşakları ve tümüyle toplumu eğitecek ve yönlendirebilecek bir Bakanlıktan başlanıyor.

Atatürk, Cumhuriyeti gençliğe emanet etmişti. Ama gençliği büyük iş adamlarına emanet etmemişti.

Fakat şimdi olan budur.

★
★ ★

Türkiye'de 1960'lardan bu yana, alttan alta, bir vakıfçılık oyunu tezgahlandığı artak apaçık görülüyor. Milli Eğitim Bakanlığı Vakfının kurucuları arasında yer alan bir iş adamının o sıralar masum bir girişim gibi değerlendirilen yasama çalışmaları ardındaki niyet de şimdi daha iyi anlaşılıyor.

İçimizde son kalan umut, bu Vakfın, yönetimce verilmiş bir karara göre kurulmamış olması, sayın Bakanın da-günlük iş yükü arasında- asıl amacı gözden kaçırmış bulunmasıdır.

Eğer bu umudumuz gerçekse, rejimimizi ve Devlet yapımızı Dünyada eşi görülmedik bir kalıba dökecek bu çığırı daha yolun başında iken kapamak-ileride benzer tertipleri önlemek üzere de vakıflarla ilgili yasa hükümlerinde gereken değişiklikleri yapmak-Yönetimin ve sayın Bakanın elindedir. ●

(★) **"VAKIF"- Yazan: Dr. Ahmet İşeri-1968-Sayfa:2.**

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI VAKFI NEDİR, NE YAPACAK ?

İlk genel kurul toplantısı 7 Nisan 1981 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam'ın konuşması ile açılan yeni bir vakıf kurulmuş bulunuyor. Kamuoyunda yankı uyandırmayan bu vakfın resmi adı "Milli Eğitim Bakanlığı Vakfı."

Ülkemizde bugüne kadar örneğine rastlanmayan bu Vakfın kurucu üyeleri Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı ve Öğretmenler Bankası gibi tüzel kişilerle; bizzat Milli Eğitim Bakanı ve bu Bakanlığın üst düzeyde yöneticileriyle aralarında büyük sermayenin önde gelen kişileri de bulunan bazı gerçek kişiler... Kurucu gerçek kişiler arasında örneğin, Bakan Hasan Sağlam, Müsteşar Cezmi Biren ile birlikte Vehbi Koç, Sakıp Sabancı, Aydın Bolat gibi iş adamları da yer alıyor. Bu nedenle de vakıf, Devlet ile sermayenin içiçeliği görünümünü veriyor.

Vakfın amacı ele alındığında, büyük sermaye ile Devlet arasında kurulan bu içiçelik daha bir anlam kazanıyor. Gerçekten de Vakıf Senedinin ikinci maddesi, bu amacı, **"Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her çeşit ve derecedeki eğitim kurumlarında eğitim ve öğretimin; toplum ve kişilerin ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayacak nitelik ve niceliğe ulaşması için maddi ve manevi katkıda bulunmak ve bu amaçla yeni kaynaklar sağlamak..."** olarak belirliyor. Yani Vakıf, bir anlamda, denetim ve kaynakları Devlet tekelinde bulunması gerekli bir kamu hizmeti alanında Devletin içine girmiş oluyor.

Vakıf Senedinin Vakıf faaliyetlerini gösteren üçüncü maddesi bu açıdan incelendiğinde, çok önemli alanlarda yeni bir ortağın ortaya çıktığı görülüyor. Örneğin, ders ve yardımcı ders kitabı hazırlanmasına her çeşit ve seviyedeki eğitim kurumlarının açılmasına yardımcı olmak ve Milli Eğitim kurumları ile iş ve endüstri arasında kurulacak işbirliğini desteklemek ve bu konuda yardımcı olmak...

Sonuncu faaliyetle ilgili olarak, bu iş başında eğitim gibi çok yararlı bir alana girilirken, tek yanlı ve yanlış bir adım atılmış olacaktır.

Çünkü sanayi, yalnız büyük sermayeyi ilgilendiren bir konu değildir. Türkiye sanayiinde Devlet sektörünün önemli bir yer tuttuğu, küçük ve orta işletmelerle atölyelerinde büyük tutulmak tasıdığı gö zönünde tutmak gerekir.

Büyük sermaye bütün toplumu ilgilendiren endüstri olgusuna, örgütlenmesi, işlemesi, hedefleri işlevleri ve bundan beklenenler açısından, başka bir gözlükle, diğer kesimler de bir başka gözlükle bakar.

Oysa, Vakfın üst düzey organlarının kuruluş biçimi, ileride bunlara sadece büyük sermaye açısından bakılabileceği kuşkusunu uyandırmaktadır.

Bir kere kurucu üye olan gerçek kişiler, genel kurulun doğal üyeleridirler. Diğer bir deyişle büyük sermaye genel kurulda etkin bir biçimde temsil edilmektedir. Ayrıca bunların ölüm, hastalık veya işgöremez hale gelmeleri, çekilmeleri gibi durumlarda yerlerine gelecek kimseleri evvelden belirleme yetkileri vardır.
(Vakıf senedi madde 3)

Böylece, Genel Kurulda büyük sermayenin etkin temsiline süreklilik kazandırılmış bulunulmaktadır. Bunun gibi, genel kurulun yeni üye kabulünde de son sözü söylemesi, aynı sonucu doğrulamaktadır.
(Vakıf senedi madde 3) Kaldı ki bir yıldan sonra yeni üye kabulüne de olanak verilmemektedir.

Öte yandan da en önemli icra organı olan Yönetim Kurulunun 9 üyesinden en az altısı büyük sermayenin etkin bulunduğu Genel Kurul tarafından seçilmektedir.
(Vakıf Senedi Madde 12)

Bütün bunlar göstermektedir ki, yeni kurulmuş bulunan Vakıf, ve bunun aracılığı ile büyük sermaye, eğitim yoluyla toplumun bütününü yakından ilgilendiren alanlarda doğrudan doğruya bir etkinliğe kavuşmaktadır.

Bütün tarihsel deneyler, büyük sermayenin her türlü toplumsal ve ekonomik soruna kendi çıkarı açısından bakmaktan vazgeçmediğini göstermektedir. Bunu doğal karşılamak gerekir. Zira nasıl insan, yaşamını korumak için savaş verirse, büyük sermaye de yaşamak için her ne bahasına olursa olsun kâr etmek savaşımı verir. Dolayısıyla, bu Vakıf ders kitabı ve yardımcı kitaplar hazırlarken, eğitim kurumlarının açılmasına yardımda bulunurken, iş ve endüstri ile Milli Eğitim Kurumları arasında işbirliğini kurarken ve öğretmenlerin eğitim etkinliğini arttırıp özendirici çalışmalarda bulunurken doğal olarak büyük sermaye kârını toplumsal amaçlar arasında en önemlisi sayacaktır. genç kuşaklar o yönde bir anlayış ve davranış modeline göre yetiştirme eğiliminde olacaktır. Bu kuşkuyu duymak, yersiz bir kötümserlik sayılmasa gerektir.

Hele bu Vakfın kurulmasının en önemli nedenlerinden biri Devlet bütçesinin yetersizliği ise ve böyle bir Vakıf aracılığı ile büyük sermayenin maddi katkısının sağlanması umuluyorsa, bu katkının önemli bir karşılık olmadan verilmeyeceğide unutulmamalıdır. Kaldı ki, Vakfa yapılacak katkılar, vergi bağışıklığından yararlandırılacağına göre, bunlar, fiilen büyük ölçüde Devletten çıkmış olacaktır.

Onun için Devletin, Milli Eğitim bakanlığına maddi kaynak sağlamak uğrunda, büyük sermaye sahiplerinden özel katkı beklemesine gerek yoktur; gereğince vergi sağlamak, o da yetmiyorsa büyük sermaye çevrelerinden özellikle spekülatif kazançlardan daha çok vergi alması, hem yeterlidir. Hem de hakkıdır. Hatta ödevidir. ●

MİLLİ EĞİTİM VAKFININ ÖRGÜTLENME BİÇİMİ VE İŞLEYİŞİ

Millî Eğitim Bakanlığı Vakfı Yönetmeliğine göre, Vakıf, yurt içinde illerde ve ilçelerde şubeler yurt dışında da irtibat büroları halinde örgütleniyor.

Yurt içinde illerde valilerin, ilçelerde de kaymakamların başkanlığında beş kişilik şube yönetim kurulları oluşturuluyor.

İllerde valiler ve ilçelerde de kaymakamlar Şube yönetim kurullarının başkanlığını yapacaklar. Şube yönetim kurullarının öteki üyeleri mülkî amirlerce Millî Eğitim Bakanlığına önerilecek ve Millî Eğitim Bakanlığının önerisi üzerine de Vakıf Yönetim Kurulunca uygun görülecek kişilerden oluşacak. Bu konuda son söz Vakıf Yönetim Kurulunda...

Bu arada, Yönetmeliğe göre, Şubelerin sekreterlik hizmetleri, o yöredeki eğitim kurumlarından birinin yöneticisi tarafından yürütülecek...

Öte yandan, Yönetmelikte, yurt dışında kurulacak Vakıf İrtibat Bürolarına Milli Eğitim Bakanlığının o ülkelerdeki yetkili temsilcisinin başkanlık edeceği öngörülmüş...

Görülüyor ki, Millî Eğitim Bakanlığı Vakfı'nın taşra örgütlenmesi, başta valiler ve kaymakamlar olmak üzere Devlet kadrolarıyla ve bu arada Milli Eğitim Bakanlığı kadrolarıyla içiçe oluşturuluyor. Yurtdışı örgütlenme de, aynı şekilde, Bakanlıkla bütünleşiyor.

Bu arada Yönetmelikte yer alan "Şubelerin sekreterlik hizmetleri o yöredeki eğitim kurumlarından birinin yöneticisi tarafından yürütülür" hükmü Vakfın Milli Eğitim Bakanlığı personelini de kullanacağını gösteriyor.

Yönetmeliğin **"Vakıftan yardım isteme"** usulünü düzenleyen 15'inci maddesi de ilginç. Madde şöyle:

"Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul ve kurumlar Vakıftan yardım istemlerini öncelikle Bakanlık Merkez teşkilatında bağlı oldukları dairelere yaparlar. Daireler uygun gördükleri önerileri, gerekçeleri ile Vakıf Genel Müdürlüğüne iletirler. Öneriler Genel Müdürlükçe değerlendirilir. Yönetim Kurulu kararını gerektirmesi halinde öneri Genel Müdürlükçe Yönetim kuruluna sunulur. Bakanlık Merkez Teşkilatı daireleri bağlı okul ve kurumlarından öneri almadan önemli gördükleri konularda doğrudan Vakıf Genel Müdürlüğünden yardım isteminde bulunabilirler."

15'inci madde, illerde ve ilçelerde kurulacak olan Şube yönetim kurullarına bu alanda herhangi bir yetki tanımıyor. Her ne kadar, Milli eğitim Bakanı Hasan Sağlam'ın "Milli Eğitim Bakanı ve Milli Eğitim Bakanlığı Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı" sıfatıyla Valiliklere gönderdiği 30 Mart 1981 gün ve 450-81-20 sayılı genelgesinde, **"Şubeler Vakfa yardım sağlama yanında, eğitim kurumlarının Devlet bütçesi ile karşılanamayan ihtiyaçları için Vakfın katkısını isteme ile de görevlidirler"** denilmekte ise de, Yönetmelik yukarıya aynen alınan maddede de görüleceği gibi bu konuda çok açık...

Böylece illerde ve ilçelerde kurulan Vakıf şubeleri aslında Vakıf için birer para ve bağış toplama aracı haline gelmekte. Bu kanı Milli Eğitim Bakanının yukarıda anılan genelgesinin beşinci maddesi ile de doğrulanmakta. Sözkonusu madde de Milli Eğitim Bakanı Valilelere şu direktifi veriyor:

"Şubeler ayrıca Vakfa büyük miktarda para, gayrimenkul vb. bağışta bulunulmasını teşvik edecekler, bu nitelikte bağışta bulunacak veya bulunabilecek kişileri Vakıf merkezine bildireceklerdir. Gerektiğinde, bu tür yardımların oluşması için Merkez de gerekli girişimlerde bulunacaktır."

Yani Devlet, valisiyle, kaymakamıyla ve milli Eğitim Bakanıyla ve tüm Milli Eğitim Bakanlığı kadrosuyla yurttaşın Milli Eğitim Bakanlığı Vakfına bağışta bulunması için kampanya açacak... Bu yardımların Milli Eğitim Bakanlığının gereksinmeleri için kullanılması yetkisini de bir özel Vakfa devredecek...

Yönetmeliğin yukarıya alınan maddesinde de görüldüğü üzere, yardım istemlerini değerlendirme ve karar verme yetkisi tamamen Vakıf Yönetim Kuruluna ait. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığının bile hukuken herhangi bir yetkisi yok. Vakıf Yönetim Kurulu bu alanda esas merci durumunda. **"Milli Eğitim Vakfı nedir? Ne yapacak"** başlıklı yazıda da belirtildiği gibi, Vakıf Yönetim Kurulunda Bakanlık temsilcileri (Bakan dahil) çoğunluğa sahip değil... Çoğunluk (en az altı kişi) büyük sermayenin etkin olduğu Genel Kurul tarafından seçilmekte...

Bu arada Milli Eğitim Bakanının "Milli Eğitim Bakanı" sıfatını kullanarak bir özel Vakıf için valilere genelge göndermesi, direktif vermesi de ayrı bir konu... Bu konuda Milli Eğitim Bakanının herhangi bir yetkisi bulunmadığı çok açık...

Öte yandan, Vakıf Yönetim Kurulunun 17 mart 1981 günlü faaliyet raporunda, Ankara'da **"Beşevler bölgesinde Milli Eğitim Bakanlığına ait binalardan birisinde şimdilik ihtiyaca cevap verebilecek şekilde bir binanın tahsisi yapılmıştır. Bu binadaki gerekli onarım tamamlanıncaya kadar Vakfa Bakanlık Merkez Binasında 1. kat (B) blokta yer tahsis edilmiştir."** denilmekte.

Bu fiili durum son derece önemli bir hukuki sorunu gündeme getiriyor? Özel bir Vakfa Devlet binaları tahsis edilebilir mi? Hukukçuların görüşüne göre, millî eğitim kamu hizmetini yürütmekle görevli olan Millî Eğitim Bakanlığının kendisine Devletçe hizmet malı olarak tahsis edilmiş bir binayı özel hukuk hükümlerine göre kurulmuş bir vakfa tahsis etmesi mevcut hukukî kurallara aykırıdır.

Ayrıca, Devlet memurlarının da bir özel vakıf hizmetinde Bakanlık buyruğuyla görevlendirilmeleri yasalarda öngörülmüş değildir. Bu durum da ilerde birçok hukukî sorunlara yol açacaktır. ●

ULUSAL EĞİTİM POLİTİKASI NASIL SAPTANACAK

MİLLİ Eğitim Bakanlığı'nda, Bakan'ın özel istemiyle "Plan ve Prensipler Genel Müdürlüğü" oluşturuldu. Ancak, özel bir gereksinimden doğmamış bu Genel Müdürlüğün görevlerinin ne olacağı, Bakanlığın üst düzey yöneticilerince olduğu kadar, bu Genel Müdürlüğe atanmış elemanlarca da yeterince anlaşılamamıştır.

Yeni kurulan Genel Müdürlüğün görevlerinin benzetişim yöntemiyle ortaya konulabilmesi için, Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı İlhami Çokar, Plan ve Prensipler Genel Müdürü Kenan Okan ve Genel Müdürlükte görevli Rıza Bulut'dan oluşan bir grup, Genel Kurmay Başkanlığı "Genel Plan ve Prensipler Dairesi Başkanlığı"na gönderilerek, bu dairenin görevleri konusunda bilgi edinmeleri yolu seçilmiştir.

İlgililerin edindikleri bilgilere göre, bu dairenin yapmakta olduğu işlerin hemen tümü, Milli Eğitim Bakanlığı'nda 1930'lardan bu yana Talim-Terbiye Dairesi'nce yapılmaktadır. Şimdi ise Talim-Terbiye Dairesi'nin görevlerinin büyük bir bölümü kendisinden alınarak, askeri modele uygun biçimde kurulmuş Plan ve Prensipler Genel Müdürlüğü'ne aktarılmaktadır.

Henüz bu Genel Müdürlüğün kadrosu da yoktur. Elemanları başka dairelerin kadrolarında bulunmaktadır. Söz konusu Genel Müdürlük tam oluşturulmadan, bu Genel Müdürlüğü de yönlendirecek "Ana İlkeler Yüksek Danışma Kurulu"nun oluşturduğu haberi basına yansımıştır. Atatürk döneminden kalma Talim-Terbiye Dairesi'nin yasal görevleri ile, yeni Genel Müdürlüğün ve onun üzerinde oluşturulmuş Kurulun görevleri arasında üst üste binişmeler bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığında bir de Bütçe ve Plan Koordinasyon dairesi vardır. Şimdi Ulusal eğitim politikasının, yeni kurulan Milli Eğitim Bakanlığı Vakfınca mı, Plan ve Prensipler Genel Müdürlüğünce mi, İlkeler Yüksek Danışma Kurulunca mı, yoksa yasal görevi olan Talim Terbiye Dairesince mi saptanacağı merak konusudur?

LIVERPOOL'DAKİ MAÇDA BİR BANKA İLANI

Televizyonla başka ülkelere de yansıtılan uluslararası önemli spor karşılaşmalarında, bazı ülkelerin firmaları, genellikle, yüksek reklam bedelleri ödeyerek, ürettikleri malların veya hizmetlerin duyurularını sergilerler.

Karşılaşma sırasında, televizyon kamerası, alanın çevresinde dolaşırken, bu reklâmları da bütün dünyaya yaymış olur.

Bu reklâmları yaptıran firmalar, büyük ölçüde dünya pazarlarına açılmış olan kuruluşlardır.

Ödedikleri yüksek reklâm parasının dövizini, kendi dışsatımlarından karşılarlar.

8 Nisan Çarşamba akşamı, İngiltere'nin Liverpool kentindeki stadyumda oynanan Liverpool-Bayern München futbol maçını izleyenler, bir Türk kuruluşunun da reklâmını görme olanağını buldular.

Bu kuruluş, bir yeni banka idi.

Yurt dışında hiçbir şubesi yoktu. İngiltere'de veya maçın televizyondan izlendiği Türkiye dışındaki ülkelerde herhangi bir kimsenin, iki kale arasına yerleşmiş bu banka reklâmını görünce, tasarruflarını o bankaya koşturmaları olanaksızdı. İsteseler bile bunu yapabilmek ellerinde değildi.

Öyleyse bu bankaya, büyük dövizler ödeyerek İngiltere'deki bir futbol maçından bütün dünyaya reklâmını yapması için kim niçin izin vermiştir?

Umarız ki bize kredi veren, borçlarımızı erteleyen yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlarla bankalar bu döviz savurganlığını farketmemiş olsunlar! Yoksa, bizim dış yardıma gereksinme duymayacak kadar bol döviz gelirlerimiz, Türkiye'ye bol bol döviz kazandıran bankalarımız olduğunu sanabilirler.

Daha önce, yine yurt dışında şubesi bulunmayan başka bazı bankalar da, dışardaki maçlar sırasında reklâmlarını yayınlattılar. Belli ki bu gelenek yerleşiyor.

Herhâlde buna bir "dur" denmesi ve Türkiye'ye döviz kazandırmayacak reklâmlar için dışarıya bol bol döviz akıtmağa son verilmesi gerekir. ●

UZAY MEKİĞİ VE UZAY SAVAŞI

Amerika Birleşik Devletlerinin Columbia Uzay Mekiği, son anda çıkan Teknik sorunların neden olduğu bir kısa ertelemeden sonra, geçen hafta sonu yolculuğuna başladı.

COLUMBİA Uzay Mekiği DC 9 jet yolcu uçağı büyüklüğünde. En önemli özelliği uzayda insan tarafından yönetilebilmesi ve istenen tarafa yönlendirilebilmesi. Bu, içinde yaşadığımız uzay çağında, teknolojik bakımdan son derece önemli bir aşama olarak nitelendirilmekte...

Bir başka deyişle, Columbia Uzay Mekiği uzayda insan tarafından yönetilebilen ve istenen tarafa yönlendirilebilen bir askeri harekata olanak sağlıyor. Böylece, Amerika Birleşik Devletleri uzay yarışında askerî açıdan önemli bir teknolojik üstünlük kazanmış bulunuyor.

Amerika Birleşik Devletleri eski Savunma Bakanlarından Harold Brown, Columbia Uzay Mekiğinin bu özelliğini şöyle açıklamıştı:

"Columbia Uzay Me-

kiğinin çalışmaları ulusal savunma planlarımıza ışık tutacaktır."

"ARAYIŞ"ın 28 mart 1981 tarihli altıncı sayısında yayınlanan "**Uzay Yarışından Uzay Savaşına mı?**" başlıklı yazıda, Sovyetler Birliğinin "**uzayda düşman hedefi tahrip etme**" denemesi ile Salyut 6 Uzay İstasyonunda yaptığı araştırmalara ve Amerika Birleşik Devletlerinin de Uzay Mekiği çalışmalarına değinildikten sonra, Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasındaki bir genel savaşın artık ister istemez uzaya da sıçrayabileceği olasılığı üzerinde durulmuştu.

Bu yazımızdan iki gün sonra, ünlü Amerikan gazetesi "**International Herald Tribune**"un 30 Mart günü büyük başlıklarla yayınladığı bir yazıda, Amerikan Genelkurmayı yetkililerine ve strateji uzmanlarına göre, Uzay Mekiğinin savaş tarihinde son derecede önemli bir aşama oluşturduğu belirtildi. Böylece altıncı sayımızda açığa vurulan kaygılar doğrulanmış oluyordu.

"International Herald Tribune"un aynı yazısında, Sovyetler Birliğinin uzay yarışını uzay savaşına dönüştürücü çalışmaları durdurmak üzere yaptığı görüşme önerilerini Amerika Birleşik Devletlerinin reddettiği de açıklanıyordu.

Uzay yarışının bir genel savaşta karşı tarafı etkisiz duruma sokmak amacıyla, yani askeri amaçlarla, sürdürülmesi kuşkusuz, insanlığın geleceği bakımından çok tehlikeli bir gelişmedir.

Bu nedenle, "Arayış"ın altıncı sayısındaki yazımızda da belirtildiği gibi, insanlığın bir an önce uzayda da barış arayışı içine girmesi gerekiyor. Birleşmiş Milletler öncülüğünde yapılacak çalışmalar :.·, uzayın askerî amaçlar için kullanılması önlenmelidir ve tüm insanlığın uzaydan ve uzay çağı olanaklarından eşitlik ve barış içinde yararlanabilmesi güvence altına alınmalıdır. ●

TÜRK-İŞ'DE LİDERLER ÖPÜŞTÜ "İÇ SORUNLAR" ÇÖZÜLDÜ

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun geçen hafta yapılan toplantısı, koridorlara taşan tartışmalarla başladı. Fakat sonunda, ençok eleştiriye uğrayan Genel Sekreterle ençok eleştirilen Eğitim Sekreteri öpüştüler ve "TÜRK—İŞ"in iç sorunları" böylece giderilmiş oldu.

TÜRK-İŞ Genel Sekreterinin, demokratik işçi haklarını tümüyle kaldıran bir Hükümette yer alması, sosyal güvenlikle ilgili hakları kısan tüm kararların yasaların altında da imzası bulunması, üstelik-iddiaya göre-bu konularda TÜRK-İŞ'e yanıltıcı bilgiler vermesi, bilindiği kadar, "İç sorunlar"ın başında geliyordu.

Fakat bütün bunlar bir öpüşmeyle tatlıya bağlandı; koridorda gazeteciler, bildiride politikacılar azarlandı, Hükümete şükranlar sunuldu ve konu kapandı.

Bu arada Komisyon yeni enaz ücreti on bin lira olarak saptadı. Yaşam pahalılığındaki artışın yarısından bir hayli geride kalan enaz ücret artışını, işveren temsilcileri "günün ekonomik koşullarına cevap verecek düzeyde" bulurken, TÜRK—İŞ yöneticileri de "Şükran"la karşıladılar.

Tabiî, on bin lira net olmıyacaktı. Vergi ve sigorta primleri kesilince, işçinin eline ayda yaklaşık 7500 lira kadar kalacaktı.

Yönetim Kurulundan sonra yayınlanan bildiride, "**TÜRK-İŞ, demokratik işçi haklarının sadece ve sadece hür demokratik bir ortamda bahis konusu olduğunu iyi bilmektedir**" deniyor; "**Sendikal çalışmalara gereken iznin sağlanması için yetkililer nezdinde daha etkin girişimlerde**" bulunulacağı belirtiliyordu.

Herhangi bir yanlış anlamaya yer bırakmamak için de, TÜRK-İŞ'in, "**Demokrasiye geçiş sürecinde bugünkü yönetimi desteklerken, bu desteğin başka türlü yorumlanmasına imkân**" tanımıyacağı vurgulanıyordu.

Fakat TÜRK-İŞ'in "Demokrasi geçiş süreci"nden ne anladığı, bu süreçle ilgili olarak Yönetimin hangi kararlarını veya eğilimlerini desteklediği veya kendisinin Türkiye için nasıl bir demokrasi veya demokrasiye geçiş süreci öngördüğü henüz belli olmadı.

Geçen sayımızdaki "TÜRK-İŞ'den gelen Tepkiler" başlıklı yorum şöyle sona eriyordu:

"**Öyle umulur ki, artık, TÜRK-İŞ'de sorunun temeline eğilmek gereğini duysun ve işçiyi olduğu kadar bütün dar ve orta gelirlileri ezen ekonomik politikalar karşısında tavrını daha açık seçik ortaya koysun!**"...

Fakat bu ekonomik politikalar konusunda da TÜRK-İŞ'in tavrı açık seçik ortaya konmadı. Belli ki, TÜRK-İŞ Yönetimi halâ, bu ekonomik politikalarla demokratik işçi haklarının ve demokrasinin bağdaşamıyacağını, bir arada yaşıyamıyacağını farkedebilmiş değildir.

ULUSLARARASI HÜR İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONUN KAYGILARI

TÜRK-İŞ Yönetim kurulu toplantısı başlarken, TÜRK-İŞ'in üye olduğu Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri Otto Kersten, geniş bir heyetle Ankara'ya gelmişti.

TÜRK-İŞ'in izlediği tutumdan, bu uluslararası kuruluşun, bir hayli tedirgin olduğu sır değildi.

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu, özellikle, demokratik işçi haklarını yürürlükten kaldıran bir Hükümette TÜRK-İŞ Genel Sekreterinin Bakan olarak bulunmasını anlıyamıyordu. Otto Kersten Ankara'da bunu açıkça belirtti.

Kapatılan sendikalar kendi üyesi olmamakla birlikte, onların durumuyla da yakından ilgilenmeyi, bu uluslararası işçi kuruluşu, demokrasiye bağlılığın ve işçi dayanışmasının gereği sayıyordu.

Otto Kersten bu konuda şunları söyledi:

"**Bazı sendikaların çalışmaları 12 Eylül sonrasında durdurulmuştur. Bunun bazı sakıncalar doğuracağı kanısındayım. Hükümet, suçlu olanların üstüne tek tek gitmelidir. Sendikaların faaliyetlerinin durdurulması, suçsuz insanlara da dokunabilir**" ●

ZORUNLU AÇIKLAMA

BÜLENT ECEVİT

- **Topluma barış getirme gerekçesiyle siyasal polemikler yasaklandı. 12 Eylül öncesine dönük tartışmaların kesilmesi istendi**
- **Ancak bu kuralın genel bir kural olmadığı anlaşılıyor. Çünkü, uygulamaya bakılırsa Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı, bu Partinin geçmişteki tutumuna karşı ve eski Genel Başkanı olarak bana karşı her türlü vuruş serbest... En ağır ve haksız saldırılar serbest, hakaretlerin en çirkinleri serbest..**
- **Bu kampanya sürdükçe herhalde hiçkimse daha çok susmamı benden beklemeyecektir. Bekleyenler de haklı olmayacaklardır.**

BİLİNDİĞİ gibi, yeni Yönetim, topluma barış getirme gerekçesiyle, siyasal polemikleri yasakladı. O arada, 12 Eylül öncesine dönük tartışmaların kesilmesini de istedi.

Kavga değil barış dergisi olacağını açıklayan **"Arayış"** ilk sayısından beri bu isteğe uyuyor. Geleceğe yönelik arayışları sırasında geçmişle ilgili bazı değerlendirmeler yapması gerektiğindede, kırıcı üslûptan kaçınmağa özen gösteriyor.

Basının bir kesimi de uyuyor bu kurala... Uymamak elde değil zaten. Çünkü, ima yoluyla ve çok yumuşak bir üslûpla bile geçmişe değinen ya da karşıt görüşlü siyasal çevrelerin ve yayın organlarının çok ağır saldırılarına yine yumuşak bir dille yanıt veren bazı gazetelerin yazarları ve sorumluları hakkında hemen dava açılıyor.

★

★ ★

ANCAK bu kuralın genel bir kural olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü, uygulamaya bakılırsa, Cumhuriyet Halk Partisine karşı, bu Partinin geçmişdeki tutumuna karşı ve eski Genel Başkanı olarak bana karşı, her türlü vuruş serbest... En ağır ve haksız saldırılar serbest, hakaretlerin en çirkinleri serbest... Öyle ki, bu "Hedef" lere, 12 Eylül öncesinde bile görülmedik ağırlıkta hakaretler yağdırılıyor şimdi...

Yıllardır-Türkiye'de gerilim arttıkça-polemikten zaten kaçındığım için, yazılarımda kendimden söz etmeyi de sevmediğim için, şimdiye kadar bunları yanıtsız bıraktım. Yalnız bir kez, bu ayrıcalıklı gazetelerin en büyüğüne, belli bir konudaki israrlı suçlamaları üzerine, bir açıklama gönderdim. Gazete- **"Arayış"** ın beşinci sayısında çıkan o açıklamayı da yayınlamadı.

★

★ ★

AMA ben sustukça saldırıların ve hakaretlerin ölçüsü arttığı için- Okurlarımızın anlayışına güvenerek bu sayıda bazı şeyler söyleme gereğini duyuyorum.

Özellikle yurt dışından çağrılar almam üzerine, saldırılar çok çirkinleşti.

Güya ben, o çağrılardan yararlanarak, dışarıya gidip bir daha dönmiyecekmişim! Belli yasa kaçakları gibi, başka ülkelere sığınacakmışım! O nedenle yurt dışına çıkmama engel olunmalı imiş!

Bazıları ise, **"Bırakın kaçsın da kurtulalım"** yollu yazılar yayınlıyorlar.

O arada, israrla, benden hesap sorulması isteniyor.

Çağrılara uyup yurt dışına gitmemin, **"İçinde bulunduğumuz dönemde siyasal spekülasyonlara sebep olur gerekçesiyle Konseyce uygun görülmemiş"** olduğu bana bildirildi.

Yurt dışına gidip gitmemek benim için o kadar önemli değil. **"İçinde bulunduğumuz dönemin özellikleri"** ni herkes bildiğine göre, çağrıda bulunanlar, kuşkusuz beni mazur görürler.

Fakat bazı kimselerin, bu çağrıları da vesile bilerek açtıkları kampanya çok ilginç...

Niçin ve neden yurdumu bırakıp kaçacakmışım ve benden neyin hesabı sorulacakmış, bunları anlıyamadığım için, şu satırları yazma gereğini duyuyorum.

★

★ ★

BİR insan, korkuyorsa veya korkmasını gerektiren nedenler varsa kaçmayı düşünebilir.

Ovsa ben şimdiye kadar, can tehlikesi nedeniyle

korkulabilecek durumlarda bile, korkma hakkını, korkup da kaçma hakkını kendimde görmedim. Özellikle şu dönemde korkmamıgerektiren bir nedende görmüyorum. Hesabını veremiyeceğim birşeyse bilmiyorum.

12 Eylül öncesinde, insanı korkutup kaçıracak olaylarla çok karşılaştım. Ama hiçbirinden kaçmadım.

Örneğin, 1973'de Isparta'da bir açık hava toplantısına gittiğimde, bana ve toplantıya katılanlara, dört yanımızdan ve önünde konuştuğum Hükümet Konağının pencerelerinden ve çatısından, taşlar kayalar yağdırılırken, üzerimize sopalarla saldırılırken, partililerimiz kanlar içinde yere yıkılırken ve -tek başına çırpınan iyiniyetli bir vali dışında- Devletin tüm güçleri ve görevlileri, bir kanlı film seyredermiş gibi, olaya seyirci kalırken, korkup kaçmadım. O hakkı kendimde görmedim. Kürsünün üstüne çıkarak konuşmamı sonuna kadar sürdürdüm. Bana atılan kaya parçalarından bazılarını da da hatıra olarak sakladım.

1975'de Gerede'de, yeni kurulan "**Cephe**" nin binlerce militanı, bana ve toplantımızı izlemeğe gelenlere karşı, her yanımızdan ortaklaşa saldırıya geçtiler. Bu kez taşdan sopadan başka ateşli silahlar da kullandılar. Yanıbaşımda vurulup yere yıkılanlar oldu. Saatlerce devlet korumasından yoksun kaldık. Ama yine kaçmadım ve kaçmadık.

Daha sonraki yıllarda benzer saldırılara sürekli uğradık. Elazığ'da, Niksar'da, Şiran'da, Erzincan'da, birçok yaralı verdik. Canımızı Devlet değil Allah korudu. Devlet güçleri bu taşlı silahlı saldırıların hepsinde seyirci idi. Yine kaçmadım, kaçmadık.

1977 seçim kampanyası sırasında, İzmir'in Çiğli Havaalanında, bir devlet silahıyla suikaste uğradık. Bir arkadaşımız ağır yaralandı. Eşimle ben kılpayı kurtulduk. Ama kaçmadık.

Aynı seçim kampanyasında, zamanın Başbakanı, İstanbul'daki açık hava toplantımıza gidersem, meydandaki bir otelin çatısından üzerime ateş edilip vurulacağımı bana yazılı olarak resmen bildirdi. Yine kaçmadım. Bu durumda yurttaşlarımı toplantıya çağırmadığımı, vurulacağımız yere eşimle birlikte tek başımıza gideceğimizi açıkladım. Fakat hak da dinlemedi geldi, toplantımızı yaptık.

Son olarak Nevşehir'de, öldürülen İl Başkanımızın cenaze töreninde, yolun iki yanından baraj ateşine tutulduk. Yine kaçmadık. Valiyle Emniyet Müdürü Vilayete kapanıp kapısını kilitlediler. Biz ancak Silahlı Kuvvetlerin koruyuculuğuyla canımızı kurtardık ve cenazemizi taşıdık.

Yurtta kendi sözde "**Milliyetçi**" lerimizin saldırılarına uğrarken, yurt dışında Kıbras Rum milliyetçilerinden birinin silahlı saldırısına uğradım. Oradan da kaçmadım. Beş dakika sonra konuşmamı sürdürdüm.

Ayrıca, 1975'den 1980'e kadar birçok toplantılarımızda, bazı eylemci sol grupların, o arada özellikle bölücülerin, bazen sözlü bazen fiili saldırılarına uğradık. Kimi yabancı ülkelerde, Türkiye'den gitmiş bazı bölücüler, Kıbrıslı Rum milliyetçilerle ve Ermenilerle birlikte, bana karşı protesto gösterileri düzenlediler. Oralarda da kaçmadım.

Bölücülerin yurt içindeki saldırıları ve engellemeleri sırasında, bölücülüğe karşı pek hassas olan güvenlik görevlileri kıllarını bile kıpırdatmadılar. Onlara karşı da mücadelemi tek başıma verdim. "**Halklar**" sloganını nerede duyduysam üstüne yürüdüm. Hiçbirinden kaçmadım.

Bütün bu eylemler saldırılar karşısında korkuya kapılıp da kaçmayan bir kimse şimdi neden korksun?.

* * *

NEYİN hesabını vermem gerektiğini ise hiç anlıyamıyorum.

Bir takım sol şiddet eylemcilerinin "**Kanlı ellerine ellerimizi hiçbir zaman vermiyeceğiz**" diye Meclis kürsüsünden ve meydan kürsülerinden haykırımışımın mı hesabı sorulacak benden?

Yoksa, yıllarca "**Milliyetçiler de suç işliyor, cinayet işliyor dedirtemezsiniz**" diye bir kısım saldırganlara, teröristlere, canilere kanat gerenler gibi davranmadığımın mı hesabı sorulacak?

Sıkıyönetim Mahkemelerinde artık birbir mahkûm olan o sağcı teröristleri ögürtleyenlerle birlikte veya onların desteğiyle yıllarca hükümet edenlerin hesabı benden mi sorulacak?... Yoksa o eylemcileri örgütleyenlerle birlikte Hükümet kurmamız için beni sıkıştıranlara karşı direndim diye mi hesap vereceğim?..

Suçları Sıkıyönetim Mahkemelerinde kanıtlanan o teröristlere bugün bile sahip çıkan, onların üstüne yürünmemesi için bugünkü Yönetime bile baskı yapmağa kalkışan bazı yayın organlarının hesabını mı ben vereceğim?..

Neyin hesabı sorulacak benden?...

Yıllarca bölücülerin, ve ayrım gözetmeksizin tüm teröristlerin karşısına çıkışımızın mı hesabı sorulacak?.

UDC (Ulusal Demokratik, Cehpe) çağrılarına "Hayır" deyişimizin mi hesabı sorulacak?...

Bazı çevrelerin bana çok ağır eleştiriler yöneltmelerini hatta yurt dışındaki sosyal demokrat partilere ve iktidarlara, yabancı ülkelerdeki işçi sendikalarına beni şikayet etmelerini göze alarak, 1 Mayıs gösterileri hakkında açık uyarılarda bulunduğum için mi şimdi benden hesap sorulacak?..

* * *

Başında bulunduğum son Hükümet döneminde, bazı Bakanlara yönelik yolsuzluk iddiaları öne sürülünce, derhal bu iddialarla ilgili teftiş mekanizmalarını harekete geçirdim. Konuyu ilgili Bakanlıkların müfettişlerine bırakmadım, incelemelerin yansızlığını sağlama bağlamak üzere, Başbakanlık ve Maliye Bakanlığı düzeyinde ele aldırdım. O Bakanları çok eleştiren başka partiden bir Başbakan Yardımcısını da, özel olarak ve tam yetkiyle, bu teftişleri ve incelemeleri izlemesi için görevlendirdim. Bu titizliği neden gösterdiğimin hesabı mı sorulacak benden?...

Söz konusu Bakanlarla ilgili soruşturmaların derhal Meclis gündemine alınıp sonuçlandırılması için azınlıkta bulunduğumuz bir Parlamentoda aylarca uğraştık, çırpındık. Ama gündemde kendileriyle veya yakınlarıyla ilgili olarak yıllar önceden verilmiş soruşturma önergeleri bulunanlar, kendilerine yönelik o önergelerin görüşülmesini önleyebilmek uğrunda, bizim Hükümetimizin bazı Bakanları hakkındaki soruşturma önergelerini de engellediler. Şimdi, başka partilerin yaptıkları o engellemelerin hesabı da mı benden sorulacak?

YOKSA bunalımın bir askeri müdahaleye yol açacak boyutlara varması karşısında neden seyirci kalındığının hesabını ben mi vereceğim?

Cumhurbaşkanlığı seçiminin kilitlenmesini önleyebilmek için, aylarca, "**Gelin bir aday üzerinde uzlaşalım**" diye çağrılarda bulunuşumun ve çırpınışımın hesabı mı sorulacak benden?

1979 Ekim seçimlerinin hemen ardından, kendi siyasal yaşamımı sona erdirmeyi göze alarak, başında bulunduğum Partinin başlıca rakibine "**Siz hükümet kurun, biz sizi destekliyelim, öylece bazı küçük partilerin desteğine muhtaç kalmayın**" dediğim için mi hesap vereceğim?.

İşlerin nereye gitmekte olduğunu görerek, 1979 sonundan itibaren (yani komutanların mektup vermelerinden de önce) aynı Partiye, Meclis kürsüsünde elele verme çağrısında bulunduğum için mi benden hesap sorulacak?

İstiskal edilmeyi, kendi örgütümüzden veya Partimizi destekliyenlerden bir çoğunun ağır eleştirilerine hedef olmayı göze alarak, "**Gelin, bir bağımsızın başkanlığında birlikte Hükümet kuralım, teröre karşı gereken önlemleri birlikte alalım, Devleti ve demokrasiyi, demokrasinin kendi kuralları ve kurumları içinde elele kurtaralım**" diye tam dokuz ay hemen her gün yalvardığım için mi şimdihesap sorulacak benden?.

Yoksa bazı etkin çevlereni aylar süren o çağrılarımı duymazlıktan gelişlerinin hesabını da ben mi vereceğim?.

Teröre karşı yasa tasarılarının öncelikle görüşülüp çıkarılmasını kabul ettiğimiz halde Meclis çalışmalarını engelleyen bir iktidarın da hesabı benden ve Partimden mi sorulacak?.

Kur'anı Kerim'i seçim toplantılarında siyasal istismar aracı yaptırmayışımın; seçim kampanyasında, örneğin Konya'nın ortasında, Atatürk ilkelerini ve laikliği savunan konuşmalar yapmış olmamın ya da mezhep ayrılıklarının ençok körüklendiği yerlerde bunlara meydan meydan karşı çıkışımın mı hesabı sorulacak?

YOKSA, şimdi bazı eleştirilere konu olan "**Ömür boyu liderlik**" tutkusuna kapılmadığım için mi, **gereğinde** Genel Sekterliği de Genel Başkanlığı da kendi irademle bırakbildiğim için mi hesap vermem istenecek?

1974'de, Atatürk ilkeleri ve çağdaşlık anlayışı üzerinde Hükümet ortağıyla anlaşamadığımızı görünce, "**Hükümetten kaçma**" suçlamalarını göze alarak, en güçlü dönemimizde, Başbakanlıktan ayrıldığım için mi; ya da 1979 kısmî Senato seçimleri sonunda, hukuken gerekmediği halde, seçmenlerin eğilimine saygı gösterip Hükümeti bıraktığım için mi hesap sorulacak benden?.

YAPILAN yayınlarda ve bana yöneltilen saldırılarda ve tehditlerde, bana karşı Ordumuzu da kışkırtma ve o yoldan gözdağı verme hevesleri seziliyor. Zaten yıllarca, büyük sermayenin desteğiyle, yoğun bir karalama kampanyasının hedefi oldum.

12 Mart sonrası Parlamento dışı baskılar altında bir Cumhurbaşkanı adayına oy vermeyi -Grubumunuz ortasından çatlatılmasını göze alarak- reddedişimden beri başlatılan bu kampanya, Kıbrıs Barış Harekatı ardından hızlandırıldı, 1978'de Hükümete gelip kendi gücümüzle ekonomik kurtuluş yolunu **aramağa** ve ekonomimizin yapısal bozukluklarını ele almaya başladığımızdan beri de büsbütün yoğunlaştırıldı.

Bu karalama kampanyasını sürdürenler ve bu kampanyayla bir yandan halkı bir yandan dabazı etkin çevlereleri üzerime yöneltmege kalkışanlar, benim ve Partimin milliyetçiliğimize ve Atatürkçülüğümüze de gölge düşürmeğe uğraşıyorlar.

Öteden beri Atatürk'ün bayrağını onurla taşıyanlar, Atatürkçülüğü yılarca baltalayıp şimdi hidayete ermiş görünenlerden Atatürkçülük dersi alamazlar.

"**Milliyetçi**" geçinen bazı çevreler, "**Amerikayı gücendirmeyelim**" diye haşhaş ekimini kontrollü serbest bırakışımıza karşı çıkarken onları dinlemedik diye mi; iç ve dış baskıları göğüslepiy, "**Topraklarımızda neyin ekilip neyin ekilmeyeceğini biz kararlaştırırız**" dediğimiz için mi Atatürk milliyetçiliğinden ayrılmış olduk?.

Kıbrıs Barış Harekâtına karşı çıkanları dinlemeyip, Harekat kararını vermekle mi milliyetçiliğe ters düştük?

Egedeki ulusal haklarımıza, yılların ihmalinden sonra, ilk kez sahip çıktığımızdan ötürü mü milliyetçiliğimize gölge düştü?.

Yoksa, hiçbir ödün vermeksizin, üç buçuk yıllık Amerikan ambargosunu kaldırtabilmekle mi milliyetçilikten sapmış olduk?

Karadeniz'de kıt'a sahanlığı konusunu ilk kez gündeme getirip, Karadeniz'in yarısını Türk kıt'a sahanlığı olarak kabul ettirdiğimiz için mimilliyetçilik açısından günah işledik?

Devraldığımız ağır dış borçları ödeyebilmek, taksitlere bağlıyabilmek için, uygun koşullu krediler sağlıyabilmek için, yeni dış pazarlar bulup dışsatım gelirlerimizi arttırabilmek için yaptığımız uluslararası temasları, hakarete kadar varan eleştirilerle engellemeğe çalışanlara kulak asmadığımızdan ötürü mü milliyetçiliğe aykırı davranmıs olduk?

Ya da sağlı sollu milletimizi cephelere bölmeğe ve kendi içinde kırdırmağa uğraşanlarla yıllarca mücadele etmekle mi milliyetçilikten uzaklaşmış olduk?

KİMLERDEN niye kaçacakmışım, neyin hesabını veremiyecekmişim, anlıyamadığım için, işbu satırları vazmak zorunda kaldım.

Ayrıcalıklı, imtiyazlı bazı yayın organları, kuşkusuz, yine bildiklerini okuyabilirler. Yıllardır bazı büyük sermaye çevrelerinin desteğiyle sürdürdükleri karalama kampanyasını, böyle bir açıklama yaptık diye, herhalde kesecek değiller. "Görev"lerini yine sürdürecekler. Bunları biliyorum. Ama bu kampanya sürdükçe, herlade hiç kimse, daha çok susmamı benden beklemiyecektir. Bekleyenler de haklı olmayacaklardır. ●

BÜLENT ECEVİT'İN YURT DIŞINA GİTMESİ UYGUN GÖRÜLMEDİ

Geçen sayımızda, Bülent Ecevit'e, Almanya'da Hamburg Üniversitesi'nden, bir sömestr ders vermesi ve yine bu kentte konferanslar vermesi için, ayrıca Sosyal Demokrat Parti Genel Başkanı Willy Brandt'dan Almanya'yı ziyaret etmesi için, Hindistan'daki Nehru Vakfından da Kasım ayında, Nehru'yu anma töreninde konuşma yapması için çağrılar geldiğini bildirmiştik.

O arada, Sosyalist Enternasyonal Genel Sekreteri Bernt Carlsson da Ecevit'e bir tel göndererek, 29 Nisan'da bu kuruluşun Amsterdam'da Willy Brandt Başkanlığında yapacağı ve "Doğu-Batı Sorunları" ile "Orta Amerika sorunları"nın görüşüleceği "Liderler Konferansı" için, "Sosyalist Enternasyonal" adına bir çağrı yaptı.

Bülent Ecevit, bu çağrılara uyma olanağı olup olmadığını Başbakanlıktan sordu.

Ancak, hafta başında kendisine olumsuz yanıt verildi. Bu çağrılar dolayısı ile yurt dışına gitmesinin, **"içinde bulunduğumuz dönemde siyasal spekülasyona sebep olur gerekçesiyle, Konseyce münasip görülmemiş olduğu" bildirildi.**

SIKIYÖNETİM KOMUTANI ECEVİT'LE GÖRÜŞTÜ

Bülent Ecevit, 8 Nisan çarşamba günü Ankara Sıkıyönetim Komutanlığına çağırıldı ve Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Recep Ergun kendisiyle görüştü.

Bu görüşmede, Gelibolu dönüşü, beyanatla ve görüş belirtmeyle ilgili olarak kendisine yapılan tebligat hatırlatıldı.

Ecevit de, Genel Başkanlıktan ayrılmakla, o tebligatın yapıldığı zamana göre kişisel durumunun değişmiş olduğunu belirtti.

Aynı gün, Adalet Partisi Genel Başkanının da Sıkıyönetim Komutanlığına çağırıldığı öğrenildi.

ECEVİT'LE DURU'NUN İFADELERİNE BAŞVURULDU

"Arayış" Dergisinin 4 Nisan günü yayınlanan 7. sayısı, Bülent Ecevit'in "İşkence" başlıklı başyazısı dolayısiyle toplatıldı.

Toplatma kararı, Ankara Cumhuriyet Savcılığının istemi üzerine, Ankara 10'uncu Sulh Ceza Mahkemesince 7 Nisan Salı günü verildi. O akşam radyo ve televizyon haberlerinde duyuruldu. Ertesi sabah da ilgililere tebliğ edilerek, dergimiz satışdan kaldırıldı.

TAAHHÜT DEĞİL TEBLİGAT

Bazı yayın organlarında yer alan bir yanlış sanı ile ilgili olarak Bülent Ecevit aşağıdaki açıklamayı yaptı:

"Bazı çevreler, Gelibolu'da veya Gelibolu'dan Ankara'ya dönüşte benim, beyanat vermiyeceğime, herhangi bir konuda görüş belirtmeyeceğime dair imzalı taahhütte bulunduğum izlenimini edinmişler. Bazı yayınlardan bu sonuca varıyorum.

Böyle bir taahhüt sözkonusu olmamıştır. Ancak, bana, neler yapıp neler yapamayacağımı belirten bir tebligatta bulunulmuştur; ve Ankara'ya dönüşümde, bu tebligatın bir örneği imza karşılığı bana verilmiştir.

Tebligat, siyasal parti faaliyetlerinin yasaklanması dolayısıyla, bir Parti Genel Başkanına yönelikti.

Oysa, bu tebligattan kısa bir süre sonra, Genel Başkanlıktan ve aktif politikacılıktan ayrıldım.

Şimdi, herhangi bir yurttaşın, gazetecinin veya yazarın yararlanabildiğini izlediğim özgürlükleri, kendi sorumluluk anlayışım içinde kullanıyorum."

"İŞKENCE" KONUSUNDA DEVLET YETKİLİLERİNİN BAZI SÖZLERİ

"İşkence iddialarıyla ilgili olarak yürüttüğümüz soruşturmalar sırasında, bunlardan bazılarının maalesef gerçek olduğu da anlaşılmış, sorumlular hakkında derhal kanuni işlem başlatılmıştır."

Devlet Başkanı Kenan Evren'in "Batı Avrupa Birliği Asamblesi heyetiyle görüşürken söylediği sözlerden - "Hürriyet" gazetesi: 25 Şubat 1981.

"Bu türden iddialar (yani işkenceyle ilgili iddialar) her rejimde öne sürülmüştür... Ben işkenceyi gayri insani ve iğrenç telâkki ediyorum. Güvenlik Kuvvetlerinin işkenceye başvurulması yolunda bir talimat vermiş olabilecekleri düşünülemez. Resmî makamlarımıza herhangi bir şikâyet intikal eder etmez gerekli işleme tevessül olunmaktadır. Halen bu kabil 17 ihlâl davası mahkemeye intikal etmiştir"

Devlet Başkanı Kenan Evren'in, Amerikan "Newsweek" dergisine demecinden "Milliyet" gazetesi: 31 Mart 1981.

"İşkenceyle ilgili olarak bugüne kadar 68 iddia ileri sürülmüştür. Bunlardan 40 tanesi hakkında soruşturma halen devam etmektedir. 14 tanesinde işkence yaptığı iddia edilen kişiler hakkında ceza davası açılmıştır.

Başbakan Bülent Ulusu'nun sözleri-"Milliyet" gazetesi: 15 Mart 1981

OKURLARIN GÖRÜŞÜ

ÜRETİCİ ECZACILIK

Derginizi ilk sayısından itibaren okuyorum. Yaşam süreci içinde arayışlar içerisinde olduğumuzu bilirsiniz. Vede toplumumuza nasıl yararlı olabiliriz düşüncesi odaklanmıştır kalbimizin, beynimizin duvarlarına. İşte siz "Arayış"la dergicilikte ön ayak oldunuz. Tüm halk kesimine seslenen, Türkiye'mizin sorunlarına değinen, çözüm yolları getirmeğe çalışan, barış-kardeşlik kavramını dimağlara yerleştiren derginizi (şimdi bizim dergimiz) içtenlikle kutlar, bundan böyle başarınızın devamını dilerim.

Ben eczacılık son sınıf öğrencisiyim. Mezun olunca ne yapacağımı karamsarlık içinde düşünüyorum. Çoğu yüksek öğrenim mezunları gibi. Biliyorsunuz ki, yurdumuzda eczacı fazlalığı var yada dağılımı düzensiz. Eczane açacak paramız yok ki eczane açabilelim. Hastanelerin gereksinimi de yok. Eczacı, günümüzde raftan ilacı alıp, hastaya veren kişi haline gelmiş. Aynı işi kalfa da yapıyor. Bumudur eczacılık? Doğaldır ki hayır. Halk Sağlığı ile yakından ilgilenecek olan mesleklerden biri de eczacılıktır. Ve çalışma alanı bu yöne kaydırılmalıdır. Üretime dönük ÜRETİCİ ECZACILIK kimliğine bürünmeliyiz ki; bunca öğrenimimizin gereğini ve ilaç sorununa bir açıdan çözüm getirebilelim. Bu konuda Devletin bazı girişimleri olmaz mı acaba.

Sebahattin AKBULUT
Ankara

BARIŞ..

"…. Yaşım yirmi ve açıkça belirteyim, okudukça kendimi onyaşında hissediyorum. "Kavga dergisi değil, barış dergisi olacaktır ARAYIŞ" tümcesi gerçekten iyi bir tohum, ülkemiz beyin toprakları için...

Eski defterler kapanmış ve yeni bir dönem başlamıştır. Belki tam bir demokratik ortam yok, ama güven ortamı rahatlığı var. Düşünebiliyor musunuz? Halk biribirine girecek ve aile bireyleri biribirinin canına kıyacak... Böyle bir şeyi düşünmek şöyle dursun, o fikrin oluşma safhası bile korkutucu...

Derginiz ARAYIŞ, değişik konularda arayışı, örnekleriyle sunuyor okuyucularına.. Teşekkürler.

Cemil ONUR
İzmir

MAHKUMLARDAN DA SÖZEDİN.

"ARAYIŞ" dergisi yetkilileri ve Sayın danışmanı...

Derginizin ilk sayısından buyana sürekli okurlarındanız. "ARAYIŞ" dergisi gerçekten gerek yurdumuzda gerekse dünya olaylarını yorumlayışı gerçek bir bilim temeline dayanmaktadır.

Bizler "ARAYIŞ" okuru olarak siz yetkililerden bir toplumdan koparılmış mahkumlar içinde "ARAYIŞ" dergisinin sayfalarının birinde sorunlarımıza ve bizi yeniden topluma kazanılmamız için yer vermenizi içtenlikle arzu eder, "ARAYIŞ" dergisinde görev alan tüm yetkililere yayın alanında başarı ve esenlik dolu yarınlar temenni ederim.

Saygılarımla.

Nami AYDOĞAN
Vezirköprü

YÜKSEK ÖĞRENİM GENÇLİĞİNİN SORUNLARI

Yurtlar sadece akşamları yatılan yatak sayısı olarak ifade edilmemelidir.

Yurtlar kültürel, sportif ve sosyal gereksinmelere cevap verebilecek hakiki siteler haline en kısa zamanda getirilmeli, genç insana günlük gerekli kaloriyi sağlayacak sabah, öğle, akşam yemekleri düzenli bir şekilde verilmelidir.

Üniversite ve yüksek okullarımızda, öğrencilerin sorunlarını yöneticilerine iletebileceği bir yöntem geliştirilmelidir.

Coşkun ARICI

EĞİTİM NASIL OLMALI?

Eğitimin kaymağını kimler yiyor? Eğitim reformunun gündemde bulunduğu şu günlerde bu soruyu kendi kendimize sormak zorundayız. Türkiye Cumhuriyetinin eğitimi "ulusal" nitemi ile bağımlıdır. Yani eğitimimiz "ulusal eğitimdir" ve de Türkiye Cumhuriyeti Devletinin güdüm ve denetimindedir. Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının ödediği vergilerle donatılır, yaşar.

Çağdaş eğitbilim verilerine göre, bir ülke eğitiminin anaokulundan üniversiteye değin tamamen girişik, birinden ötekine rahatca geçilebilir; içiçe, birbirine rahatça açılan kapılarla sürekli yol alan bir trene benzemesi gerekirken Türkiye'de bu akışım sağlanmamış, bir eğitim kurumundan ötekine geçebilmek için bir kapıdan çıkmak, bir süre yürümet, ya da zaman yitirmek, daha sonra bir başka eğitim biriminin kapısını çalmak gerekmiştir.

Ali DÜNDAR
Ankara

SAKATLARIN SORUNU

Samsun'da merkez Köselli Köyünden sakat bir yurttaşınız olarak sayfalarınızda bizlere yer verdiğiniz için içten saygılarımı bildirir, başarılar dilerim. İş ve İşçi Bulma Kurumuna 1972 yılında beşinci ayın sekizinde yatırdığım raporlar hala sonuç vermedi. Şu anda bir çakmak tamircisi yanında çalışıyorum. Biz sakatlara Devletimizin bundan sonra yardım eli uzatacağını umuyoruz.

Selamet MOCIK
Samsun

BAZI ÖNERİLER

".....ARAYIŞ, Avrupai tarzda bir dergi oluşu ile birdereceye kadar isteklerimizi gerçekleştirmiş bulunmaktadır. Ama, kapak sayfalarıyla, iç sayfaların aynı tür kağıt oluşu yadsındı.. Dizgi ve baskı tekniği çok iyi yalnız yazılar üç sütun yerine dört sütun dizilemez mi?

İçerik yönünden ise, konular daha ilk sayıda güncel konulardan seçilmiş, çok iyi.. Başyazının devamı sayfalarında yeralan diğer konular işlenirken, biraz sıkıntı veren, okunurken okuyucuyu yoran nitelikte sanırım. İşlenecek her konu diğer sayfalarda ayrı ve büyük başlıklar altında ayrı ayrı kalemler ve görüşler açısından işlenmeli.

Konular, güncelliği içinde çeşitli yazar ve çizerlerce işlenirken halkın okuma güç ve durumuna dikkat edilmelidir. Arayış'ı okumuş, aydın, Atatürkçü, ilerici kişilerin, deyim yerindeyse entellektüel sayılanların değil, toplumun, halkın malı gibi hazırlıyarak, konuları seçerken ve işlerken halka yönelik tavır takınılmalıdır.

Ruşen ÖZGÜL
Yalvaç

ÇIKIŞ YOLLARI

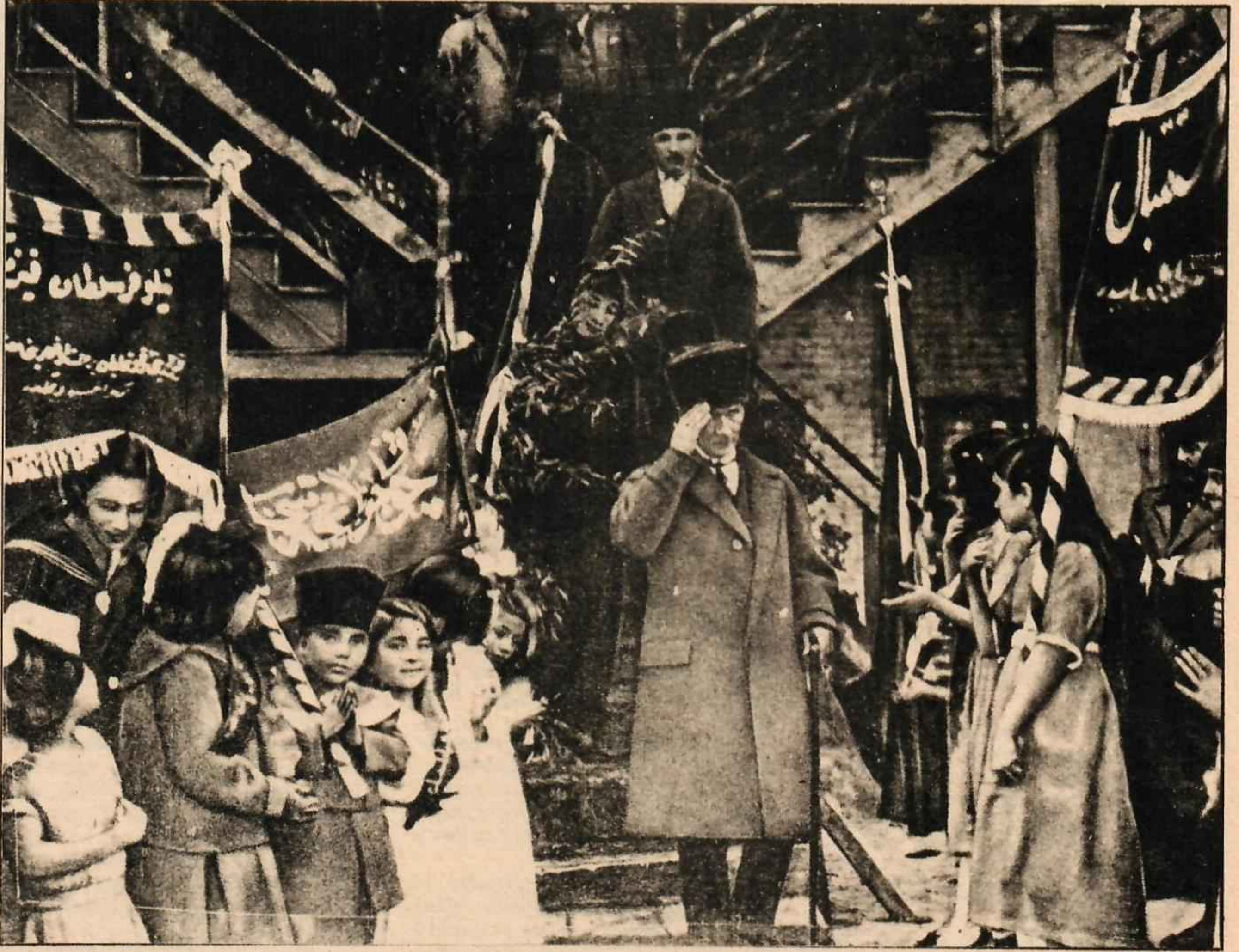
"Geçmişe değil, geleceğe ışık tutulacak," diyorsunuz. Halbuki, her türlü olay, kargaşalık, geçmişin, ekilen kara tohumların filizleridir.

Olayların müsebbibi, demokrasiye inanmamış, yahut demokrasi bilincinden mahrum kalmış, ya da demokrasiyi menfaatlara peşkeş çekenlerdir."

Mehmet Ali TOPATEŞ
Erzincan

● "ARAYIŞ"ın Görüşü:

Sayın Mehmet Ali Topateş'in görüşüne özde katılıyoruz. Fakat içinde bulunduğumuz koşullar yayın yaşamımıza bazı sınırlamalar getirmektedir. O sınırlamaların ardındaki "eski kavgaları ve kırgınlıkları" deşmeme kaygısını paylaşarak, geçmişi ancak belli bir ölçü içinde değerlendiriyoruz.

Mustafa Kemal Atatürk, Türk çocukları ile...

TARİH

ATATÜRK VE 23 NİSAN 1920

MEHMET TURHAN
A.Ü. HUKUK FAKÜLTESİ ANAYASA HUKUKU ASİSTANI

● Atatürk, gerek Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında, gerek yönetimi döneminde sürekli olarak parlamentonun desteğini almak istemiştir.

● Atatürk durumunu güçlendirmeye çalışırken, hiçbir zaman Meclisi kapatma yoluna başvurmamıştır. Bu da bize Atatürk'ün tek parti yönetiminin, çok partili demokratik düzene geçişi hazırlayan bir rejim olduğunu göstermektedir.

● Atatürk'ün Nutuk'ta da belirttiği gibi, Meclis'te beliren iradenin ulusal irade olduğunu ve bu iradenin, yurt kaderine doğrudan el koyması gerektiğini vurgulamış olmasıdır. 23 Nisan 1920'den sonra artık, TBMM'nin üstünde hiç bir güç yoktur.

OSMANLI İmparatorluğu'nun altıncı ve son seçimleri 1919 Genel Seçimleri olmuştur. Bu seçimleri ezici bir çoğunlukla **"Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti"** kazanmıştır. Bu sonuç nedeniyle İstanbul'un **"Hürriyet ve İtilaf Fırkası"** yanlısı basını seçim sonuçlarını eleştirmiş ve sonuçlar üzerinde baskı yaratmıştır.

16 Mart 1920 günü İstanbul işgal devletlerinin askerlerince resmen ele geçirildikten sonra, bu Meclis son oturumunu olağanüstü koşullar içinde yapmış ve 11 Nisan'da da Padişah kararıyla feshedilmiştir.

Böylece, Mustafa Kemal Paşa'nın tahminleri doğru çıkıyordu. Çünkü, Atatürk Meclis'in İstanbul'da toplanmasına kesinlikle karşıydı. Bizce, bu Meclis'in yaptığı en önemli iş **"Misak-ı Milli Beyannamesi"** ni onaylayarak (28 Ocak 1920) Erzurum ve Sivas kararlarını dünyaya duyurması olmuştur.

Atatürk ve 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla ilgili bir yazı yazmamızın bir nedeni Türk tarihinin bu önemli olayını yeniden anımsamaksa, bir diğer nedeni de Atatürk'ün önemli bir özelliğini vurgulamak içindir. Atatürk, gerek Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında, gerek yönetimi döneminde sürekli olarak parlamentonun desteğini almak istemiştir.

Bu özellik bize, Atatürk'ün tek parti rejiminin diğer tek parti rejimlerinden çok farklı olduğunu göstermektedir. Atatürk, hiçbir zaman tek parti doktirinine dayanmamış parlamenter çekişmeleri ve liberal demokrasiyi ortadan kaldırmaya çalışmamıştır.

Ulusal Kurtuluş Savaşımızda **"Müdafaa-İ Hukuk"** hareketinin düşüncelerini gerçekleştiren organ, Türkiye Büyük Millet meclisi ve Hükümeti olmuştur. Bu nedenle, bu dönemde milletvekilliği yapmış olanları toplumsal köken açısından incelemek bu ulusçu hareketin toplumsal ve siyasal yapısını anlamamız açısından önemlidir.

1920-1923 MECLİSİNİN NİTELİĞİ

1920-1923 arası Meclis'te milletvekillerinin mesleklerine göre ayrımı yapılıp incelendiğinde, bu Meclis'in toplumu temsil etme niteliği açısından 1950'den önceki tüm meclislerden üstün olduğu söylenebilir. Bu ilk Meclis'teki milletvekillerinin mesleklerine göre ayrımı şöyledir:

Ticaretle uğraşan 40, çiftçi 32, avukat (Davavekilleri) 20, gazeteci 11, mühendis 2, işçi 1, memur ve yönetici 36, eğitimle uğraşan 25, adliyede çalışan 19, diğer yerlerde çalışan memur 45, belediyeciler 13, asker 53 (bunlar arasında 10 general vardır), din adamı 53 (bu konuda daha geniş bilgi için Tunaya'nın **"Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Kuruluşu ve Siyasi Karakteri"** adlı **İ.Ü.H.F.M.'da yayınlanmış yazısıyla, Frederick Frey'in The Turkish Political Elite adlıkitabına bakılabilir."**)

Bu Meclis'te milletvekilliği yapanların yaş ortalaması da 43'dü Bu yaş ortalaması parlamentolar için çok genç sayılabilir. Meclis'in milletvekillerinin seçimi o denli aceleye gelmiştir ki, Mustafa Kemal ve yandaşları, yukarda milletvekillerinin mesleklerinin dökümünden de anlayabileceğimiz gibi, bu Meclis'in oluşumunu etkileyememiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın 1. Dünya Savaşı'ndaki askeri başarılarına karşın, TBMM'nce **"Başkomutan"** seçilmesi büyük tartışmalardan sonra gerçekleşebilmiştir. Bu Meclis hemen hemen her konuda yetkilerini korumaya büyük bir özen göstermiştir.

Mustafa Kemal Paşa, Büyük Millet Meclisi Balkonunda

MECLİSTEKİ FARKLILAŞMA

Ayrıca Birinci Büyük Millet Meclisi'nde saptanabilen 118 milletvekilinin tutucu İkinci Gruptan olduğunu söyleyebiliriz. Meclis'teki bu farklılaşma **"Muhafazakâr"** ve **"İnkılâpçı"** anlayışlarından doğmuştu.

Muhafazakâr olarak niteleyebileceğimiz İkinci grup arasında bu Meclisi Hilafet ve Saltanat organı sayanlar olduğu gibi, Birinci Grup'da da kömünist bir rejim kurmaya çalışanlar vardı.

Birinci Grup'da bürokratlar ve girişimciler çoğunluktayken, İkinci Grup'da serbest meslek sahipleri daha fazlaydı. İlginç olan yön, şimdiye dek sık sık söylendiği gibi din adamlarının büyük çoğunluğunun İkinci Grup'da olmadığıdır. Birinci Grup'da da oldukça önemli oranda din adamı vardır. Gerçekte ise, din adamlarının büyük bir bölümü her iki gruba da girmemeyi yeğlemiştir.

KEMALİSTLERE MUHALEFET

Atatürk'e karşı İkinci Grup'un muhalefeti, Demokrat Parti'nin Cumhuriyet Halk Partisi'ne olan muhalefetini anımsatmaktadır. Birinci Grup çoğunlukla yerel seçkinlerle asker ve sivil bürokrat **"İttifakı"**'na dayandığı halde İkinci Grup milletvekillerinin çoğunluğu serbest mesleklerden, özellikle avukatlardan, oluşmaktaydı. Birinci Grup'ta hukukçular yüzde dokuz oranında temsil edilebilirken, İkinci Grup'ta bu oran yüzde 24'tür.

Böylece, Kemalistlere hukukçuların muhalefetinin Birinci Meclis'te başlamış olduğu söylenebilir. Yine, tüccarlar İkinci Grup'ta Birinci Gruptakinden daha fazla orandadırlar.

Grupların yeniden seçilme durumlarına bakıldığı zaman İkinci Grup'tan yalnızca üç kişinin 1923 Meclisi'ne girebildiğini görüyoruz. Oysa Birinci Grup'un yüzde 58'i İkinci Meclis'e seçilebilmiştir. Bu olay da bize, Mustafa Kemal'in İkinci Meclis'ten başlayarak durumunu güçlendirdiğini göstermektedir.

Atatürk durumunu güçlendirmeye çalışırken hiçbir zaman Meclisi kapatma yoluna başvurmamıştır. Bu dabize, Atatürk'ün tek parti yönetiminin çok partili demokratik düzene geçişi hazırlayan bir rejim olduğunu göstermektedir. Atatürk Birinci Meclis'te ve daha sonraları kendisine yapılan muhalefetleri çeşitli biçimlerde bastırmıştır.

Fakat demokrasinin en önemli unsurlarından biri olan TBMM'ni kapatmayı düşünmemiştir.

Atatürk, demokrasinin, seçmenlerin rasyonel oylarıyla kendi yararlarını koruyacak kişileri devleti yönetmek üzere seçeceği bir sistem olduğunu biliyordu.

Atatürk olanak olduğu ölçüde baskı ve şiddet yöntemlerine başvurmadan kitleleri eğitmeyi ve böylece de demokratik yöntemin işleyebilmesi için gerekli olan koşulları hazırlamaya çalışmıştır. Öyleyse, 23 Nisan 1920'nin önemi, Atatürk'ün Nutuk'ta da belirttiği gibi, Meclis'te beliren iradenin ulusal irade olduğunu ve bu iradenin yurt kaderine doğrudan elkoyması gerektiğini vurgulamış olmasıdır. 23 Nisan 1920'den sonra artık TBMM'nin üstünde bir güç yoktur. "... **Bu esaslara müstenit olan bir hükümetin mahiyeti, sühuletle anlaşılabilir. Böyle bir hükümet, hâkimiyeti milliye esasına müstenit halk hükümetidir. Cumhuriyettir"** (Atatürk, Nutuk, Cilt 2·

DIŞ SORUNLAR

PETROL BÖLGESİ VE ULUSAL GÜVENLİĞİMİZ

● **Türkiye'nin stratejik konumu ve ekonomik olanakları, kendi sınırları dışında insan ve kaynak israfına yol açan bir uluslararası yükümlülük altına girmesine engeldir.**

● **Türkiye izleyeceği barışçı çözüm yaklaşımı ile bölgede ve dünyada yumuşamaya, barış ve istikrara katkıda bulunabilir. Böyle bir yaklaşım Türkiye'ye uluslararası düzeyde büyük bir saygı ve güven uyandırır.**

● **Türkiye izleyeceği barışçı çözüm yaklaşımı ile bölgede ve dünyada yumuşamaya, barış ve istikrara katkıta bulunabilir. Böyle bir yaklaşım Türkiye'ye uluslararası düzeyde büyük bir saygı ve güven uyandırır.**

BATI'nın güvenliği konusunda yapılan tartışmalar ve özellikle, Amerika Birleşik Devletlerince oluşturulan politikalar giderek tüm yeryüzünü kapsayan **global** bir güvenlik kavramına doğru yönelmekte...

Böyle bir **global** güvenlik kavramı Sovyetler Birliği'nin, NATO sorumluluk alanı dışında da, ABD'nin ve genel olarak Batılı ülkelerin çıkarlarını doğrudan ya da dolaylı olarak tehdit ettiği görüşüne dayanıyor.

Başta petrol olmak üzere, gerekli hammeddelerin ve madenlerin güvenilir bir biçimde sağlanması sınaileşmiş Batılı ülkeler ve Japonya için yaşamsal önem taşıyor.

Bu açıdan, Güneybatı Asya'daki petrol bölgesinin ve petrol yollarının güvenliği sınaileşmiş Batılı ülkeler için son derece önemli. Bilindiği gibi, Batı Avrupa ülkeleri petrol gereksinmelerinin yüzde 60'ını, Japonya yüzde 70'ini, ve Amerika Birleşik Devletleri de yüzde 11'ini Güneybatı Asya'daki petrol bölgesinden sağlıyorlar.

Batılı ülkeler ve Japonya, petrolün yanısıra, hammaddeler ve özellikle madenler bakımından da dışa bağımlı...

Japonya, ekonomisi için gerekli madenlerin yüzde 90'ını, Batı Avrupa ülkeleri yüzde 75'ini, Amerika Birleşik Devletleri de yüzde 10 ilâ 15'ini dışarıdan sağlamak zorundalar.

Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri, ekonomisi icin gerekli manganezin yüzde 98'ini, boksitin yüzde 93'ünü, krom, kobalt ve platinin yüzde 90'ını, kalayın yüzde 81'ini ve nikelin de yüzde 77'sini dışarıdan sağlamak zorunda.

Sınaileşmiş Batı Avrupa ülkeleri krom, manganez, platin kobalt, bakır gibi madenleri Afraki'dan sağlıyorlar.

Afrika özellikle madenler açısından yirmibirinci yüzyılın kıt'ası olarak nitelendiriliyor...

Bu arada Sovyetler Birliğinin de 80'li yılların ortalarına doğru petrol ve maden bakımından dışa bağımlı duruma geleceği belirtiliyor.

Bu nedenledir ki, siyasal ve ideolojik boyutlarının yanısıra, salt ekonomik nedenlerle de, Doğu-Batı çekişmesinin Güney-Batı Asyaya, Petrol Bölgesi ile Hint Okyanusuna ve Afrika kıt'asına kaymakta olduğunu belirtiyor siyasal gözlemciler...

ABD'NİN DEĞERLENDİRMESİ

Yine bu nedenledir ki, yeni Amerikan yönetimi doğrudan ya da dolaylı Sovyet tehdidini tüm yeryüzünü gözönündebulundurarak değerlendiriyor ve bu tehdide karşı **global** bir güvenlik kavramı oluşturuyor...

Bu yeni **global** güvenlik kavramı Amerika Birleşik Devletlerinin

ABD Dışişleri Bakanı General Alexander M. Haig Jr., ABD için global bir güvenlik kavramını oluşturuyor

müttefikleriyle, dostlarıyla ve bölge ülkeleriyle işbirliği yapmasını göngörmekte...

Böyle bir işbirliği, aynı zamanda, Amerika Birleşik Devletleriyle söz konusu devletler arasında yüklerin paylaşılması, yeni bir işbölümü yapılması anlamını da taşıyor.

TÜRKİYE'NİN TUTUMU NE OLMALIDIR?

Böyle bir global güvenlik anlayışı ve uygulaması karşısında Türkiye'nin tutumu ne olmalıdır?. Özellikle Güneybatı Asya'daki Petrol Bölgesinin güvenliği konusunda Türkiye'de şu ya da bu biçimde bir katkı beklendiğinde, Türkiye nasıl bir tutum takınmalıdır.?

★ Herşeyden önce şunu belirtmek gerekir ki, son derece duyarlı bir stratejik konumda bulunan ve ekonomik gücü, olanakları sınırlı olan Türkiye'nin en başta gelen amacı kendi ulusal güvenliğini sağlamaktır; ulusal haklarını ve çıkarlarını korumaktır. Türkiye ancak böyle bir ulusal politika ile bölgede ve dünyada barışa ve istikrara katkıda bulunabilir.

★ Türkiye'nin gerek stratejik konumu, gerek ekonomik gücü ve olanakları, kendi sınırları dışında (Örneğin Güneybatı Asya'da Petrol Bölgesinde ya da Hint Okyanusunda) İnsan ve kaynak israfına yol açan bir uluslararası yükümlülük altına girmesine engeldir. Ayrıca bu, ulusal güvenliğimiz açısından da son derece sakıncalıdır.

★ Basra Körfezinin güvenliğiyle doğrudan doğruya ilgili olan ülkeler (Petrol ülkeleri), Batı'yla bir ölçünün ötesinde işbirliği görüntüsü vermemeğe özen gesterirken, Türkiye'nin bir başka tutum izlemesi, ülkemizi kendi bölgesinde çok yalnızlaştırır. 1950'lerin Bağdat Paktı deneyimi bu konuda Türkiye için büyük bir ders olmalıdır.

★ Türkiye kendi ulusal sınırları dışında kalan bir bölgenin (Petrol Bölgesinin) güvenliği için kendi ulusal güvenliğini tehlikeye atamaz ve atmamalıdır. Bu nedenledir ki, petrol bölgesinin güvenliğini sağlamak amacıyla, Türkiye'nin ülkesi üzerinde, NATO üyesi de olsa, bir başka ülkeye belirli kolaylıklar sağlaması düşünülemez.

★ Jeopolik konumun özelliği gözönünde tutulursa, Türkiye'nin gerek kendi güvenliği gerek NATO üyesi olarak ortak güvenliğe katkısı bakımından en önemli unsur, ülkemizin ekonomik sosyal ve siyasal açıdan güçlü olmasıdır. Böyle bir istikrarı zorlaştırıcı ve Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehlikeye sokucu yükümlülükler kendimize de, müttefiklerimize de, bölgemize de hiç bir yarar sağlamaz.

SORUNA ÇÖZÜM

Petrol bölgesinin güvenliği sorunu temelde petrol ve enerji bunalımı ile ilgilidir. Petrolün güvenilir bir biçimde ve hakça dağılımı uluslararası planda gerçekleştirilemediği takdirde, bölgemizde ve dünyada gerginlik gitgide artar ve Dünya soğuk bir savaşa kadar sürüklenebilir.

Özellikle sınaileşmiş ülkelerin gereksinme duydukları madenler bakımından da durum aynıdır.

Aslında sorunun çözümü, dünyanın çeşitli bölgelerinde Doğu-Batı arasında yeni güç dengeleri oluşturmanın ve askeri yığınaklar yapmanın çok ötesinde aranmalıdır.

Başta büyük devletler olmak üzere, uluslar arasında karşılıklı güven ortamının oluşturulması ve güçlendirilmesi ile temeldeki soruna çözüm bulunabilir.

Türkiye'nin de asıl yapması gereken şey uluslar arasında karşılıklı guven ortamının oluşmasına ve güçlenmesine katkıda bulunmaktır.

Bu nedenledir ki, Türkiye, sorunun özüne inerek, Güneybatı Asya'da yumuşama süresini başlatan ve Güneybatı Asya ve özellikle Petrol Bölgesi üzerindeki **"Büyükler"** arası gerginliği ve bölgedeki başka gerginlikleri ve sürtüşmeleri gidermeğe katkıda bulunan bir politika izlemelidir.

Bu arada Türkiye uluslararası ekonomideki yapısal bozuklukların düzeltilmesine ve yeni bir uluslararası ekonomik düzenin kurulmasına yönelik bir politika izlemeyi de ihmal etmemelidir.

Türkiye, izveleceği böyle bir barışçı ve yapıcı çözüm yaklaşımı ile, bölgede ve dünyada yumuşamaya, barış ve istikrara katkıda bulunabilir.

Türkiye'ye uluslararası düzeyde büyük bir saygı ve güven uyandıracak böyle bir dış politikanın izlenmesi, Mustafa Kemal Atatürk'ün koymuş olduğu "Yurtta barış, dünya'da barış" ilkesinin de doğal bir gereğidir.

Türkiye ancak böyle bir uluslararası siyasal ortamın oluşmasına katkıda bulunabildiği oranda ekonomik ve toplumsal gelişmesini gerçekleştirebilir; özlediği insanca ve hakça düzene kavuşabilir ve dolayısıyla ulusal güvenliğini de güçlendirebilir. ●

POLONYA'DA AYDINLARIN ARAÇLARI VE YÖNTEMLERİ

- **Polonya'daki muhalif aydınlar gerek kültürel gerek siyasal faaliyetleriyle demokratikleşme sürecinde önemli bir etken oldular**
- **Toplum yaşamının her alanında çoğulcu bir akımı harekete geçirdiler**

ARAYIŞ'ın yedinci sayısında Polonya olaylarında aydınların oynadığı rol bir buzdağının görünmeyen kısmına benzetilmiş, günlük sorunları ile dikkatini çektikleri işçi kitlesinin bilinç altına önemli rejim sorunlarını nasıl işledikleri anlatılmaya çalışılmıştı. Polonya'da aydınlar bununla yetinmeyip zaman zaman parti ve hükümet üzerinde manevi baskı kurmak için değişik araç ve yöntemler kullanmışlardır.

Bu yazıda bu konulara kısaca değinilecek ve kendini milletinin mutluluğuna adamış, bir avuç demokrasi aşığı aydının neler yapa-

bileceği sergilenmeye çalışılacaktır.

Bütün faaliyetlerin altında yatan müşterek amaç rejimin sosyal tabanının kültürel aşınması ile siyasal sonuçlar elde etmektir denilebilir. Bu bakımdan bunlar siyasal ve kültürel faaliyetler diye iki grupta incelenebilir

KÜLTÜREL FAALİYETLER

Kültürel faaliyetler içinde en bilinçlisi veyapılan bütün devlet tedhişi karşısında yılmadan inatla sürdürüleni, uçan üniversitelerdir.

Bunun yanında polis baskısı sonucu yeraltına kaçan yazar ve aydınlar da resmî ideolojiye karşı bir kültür yaratmak çabası içindedirler.

● Uçan Üniversiteler

Varşova üniversitesinden atılan onaltı öğretim üyesi arasında bulunan Andrej Çelinski diğer üniversitelerden işine son verilen akademisyenlerle birleşerek eskiden uygulanan bu yöntemin kabulüne önayak oldu. Amaç üniversitelerde okutulması yasak konuları işlemek ve işlerine son verilen hocalarla talebeler arasındaki ilişkinin devamını sağlamaktı İlk oturumda savaş sonu politika, iktisadi doktrin, sosyoloji, çağdaş politik ideolojiler, sosyal psikoloji, edebiyat ve kültür konularında yedi ders verilmiş, fakat hocaların polis tarafından coplanmasıyla sonuçlanan müdahaleler sonucu şekil değiştirerek, kapalı seminerler haline dönüşmüştür.

● Karşı Kültür Yaratma

1970'lerden sonra polis baskısının artması ile birçok yazar ve artist ya susmak ya da muhalefet etmek durumunda kaldı. Sonuç, birçok muhalif mecmuanın çıkarılması oldu. Ayrıca devletten bağımsız bir matbua (NOWA) yolu ileyasaklanmış yerli ve (Orwell, G. Grass gibi) yabancı yazarların eserlerinin okunması sağlandı. Bu şekilde uçan üniversite deneyinden daha yaygın ve etkili bir karşı kültür yaratma olgusu gerçekleştirilmiş oldu.

SİYASİ FAALİYETLER

Siyasal faaliyetler bazan eski meslek kuruluşlarını harekete geçirmek, bazan da yeni kuruluşların yaratılmasına öncülük etmek, ya bu kuruluşlar aracılığı ile veya kişisel olarak, iç ve dış kamuoyunu harekete geçirmek olarak özetlenebilir.

Yoksa demokratik rejimlerde olduğu gibi, parti kurmak, seçimlere katılmak sözkonusu değildir. Bunlar şöyle özetlenebilir:

● Milletlerarası kamuoyunu harekete geçirmek

Bu maksat için bugüne kadar iki taktik uygulanmıştır.

1- Bir komünist partiyi diğerini etkilemek için kullanmak.

2- Dış kredi arayan hükümetin milletlerarası görünümüne hassasiyet kazandırmasından istifade etmek.

Birincisine en iyi örnek, 1976 Haziran işçi olaylarından sonra, "İşçi haklarını savunma komitesi (KOR) Başkanı Kuron'un İtalya Komünist Partisi Başkanı Berlinguer'e yazdığı açık mektuptur. Bunun sonucu tutuklu işçi ve aydınlar serbest bırakılmıştır.

İkincisine en iyi örnek 1977 haziranında kurulan "İnsan Hakları Komitesinin (ROPCİO) Başkan Carter'in aynı yıl Polonya'yı ziyareti sırasında basın toplantısına katılamayınca özel bir soru kağıdı göndermesi, Helsinki anlaşması ve Belgrat toplantısı doğrultusunda yaptığı çalışma ve saptamaları batı da yayımlamaya çalışmışlardır

● Baskı grupları oluşturmak

Yukarıda adı geçen komiteler tıpkı demokratik bir düzende imişcesine kamuoyunu etkilemeye çalışmaktadırlar. Örneğin, devamlı olarak mevcut düzen içinde kullanılmayan fırsatların nasıl değerlendirilebileceği konusunda halka bilgi vermekte, halkı eğitmekte, kültürel dernekler için yapılacak gizli seçimleri organize etmektedir. Zaman zaman da haksızlıkların düzeltilmesi için hükümete açık mektuplar yayınlamaktadır.

● İletişim Tekelini Kırmak

Her totoliter rejimde olduğu gibi, komünizmde de istenilmeyen bilgiler halktan gizli tutulur. Bu bilgiler halkın sağlığı ile ilgili olsa dahi duyurulmaz. Bu gibi sansüre tabi bilgiler ortaya çıkarılarak hem halkın sağlığını koruması hem de yetkililerin basiretsizliğini ve sorumsuzluğunu anlaması sağlanır. Örneğin, zehirli sanayi artıklarının Vistül nehrine akıtıldığı, İsveç'e iltica eden bir sansür üyesince sızdırılmış, haber içeride el altından, dışarıda basın yolu ile yayılmıştır.

● Meslek Kuruluşlarının Canlandırılması

Olaylar gerektirdikçe politikayla ilgisi olmayan meslek adamları müşterek hareket etmişlerdir. Örneğin, 1976 Haziran olaylarından sonra doktorlar askeri idarelerce kendilerine getirilen işçilerin durumunu Adalet Bakanlığına şikayet etmiş, KOR hukuki müdahale bürosuna bilgi vererek araştırmalarına yardımcı olmuşlardır. Fakat meslek kuruluşları bütünüyle kurulamamıştır.

● Bağımsız Kurumların kuruluşunu teşvik etmek

Bu konuda KOR ve ROPCİO en iyi örneklerdir. Fakat, burada öğrenci hareketlerinden bahsetmekte yarar var. KOR mensubu bir öğrencinin öldürülmesi üzerine, Komünist Partiye dayanan resmi sosyo-politik faaliyetlerin dışında çalışmak üzere 1977 Mayıs ayında bir öğrenci dayanışma komitesi, SKS kuruldu. Gayesi, Polonyalı öğrencilerin resmen tanınan kurumlar dışında bağımsız örgütlenmesini teşvik etmekti. Bu maksatla, sosyalist talebe birliği SZSP kuruldu.

Sosyalist öğrenci birliğinin kurulması ve katolik öğrencileri dışlaması son olaylarda Katolik kilisesinin oynadığı rolünbüyüklüğüne inananlarca bir tutarsızlık gibi görülebilir.

Çünkü Karakow'da adı geçen öğrencinin ölümü üzerine Kardinal Wojtyla (şimdiki papa) bütün manevi ağırlığıyla hükümete yüklenmişti. Fakat Kron'un deyişiyle bu "sosyal hayatın her alanında çoğulcu bir akımın..." kaçınılmaz sonuçları idi. Amaç idare edenlerle edilenler arasında aracı olabilecek kurumları kurabilmek, idarecilerin toplumdaki sosyal demokrat eğilime yabancılığını gidererek halka daha yakın yaşamalarını, halkı daha fazla düşünmelerini sağlamaktı.

Bu oluşum içinde katolik kilisesinin rolü basite indirgenemeyecekkarışık his ve motiflerle bezenmiştir; Papa'nın ziyareti ise, tarihi bilinçten kaynaklanan batı uygarlığına hayranlıkla birleşerek, "Polonya'yı sarsan on güne dönüşmüştür." ●

BİR ZAMANLAR KÖY ENSTİTÜLERİ VARDI

DOÇ.DR.YAHYA KEMAL KAYA

- **Köy Enstitüsü, köylü toplumunu eğitim yoluyla canlandırmaya çalışanların yıllar önce başlattıkları arayışın sonucuydu.**
- **Tonguç, kölülerin, iş ihtiyacına hizmet etmeyen hiçbir şeye değer vermediklerini anlamıştı. Amaç, köylü gençleri köy kalkınmasının önderleri olarak yetiştirmek olmalıydı.**
- **Köy enstitüleri, köy gençlerini iş içinde iş yaparak iş için eğitmek üzere kuruldu.**

Toplumumuzun yazgısını eğitim yoluyla değiştirme denemesinden rahatsız olacakların çıkması doğaldı.

Köy Enstitülerinin kuruluş yasasının 41. yıldönümü dolayısiyle hazırlanan bu yazıda, bütün Dünyanın ilgisini çekmiş ve bazı ülkelerce örnek alınmış olan köy enstitüleri denemesine nasıl girişildiği, köy enstitülerinin nasıl bir yaklaşımla kurulduğu ve toplumun yazagısını değiştirebilecek bu kuruluşlara hangi çevrelerin tepki gösterdiği açıklanıyor.

EĞİTİM tarihimizde Köy Enstitüleri kadar övülen, övüldüğü kadar da yerilen başka bir eğitim kurumu göstermek güçtür. Benzer biçimde; kurucuları bir grup tarafından **"Baba"** olarak baştacı edilen, bir grup tarafından da **"Vatan haini"** olarak saldırıya uğrayan, acı günler yaşayan başka bir eğitim kurumu da yoktur.

Köy Enstitüleri yaşasaydı, 17 Nisan 1981'de tam 41 yaşında olacaktı. Ama köy enstitüleri yaşatılmadı!.

17 Nisan 1940'da TBMM tarafından 3803 sayılı yasayla kurulan köy enstitüsü, gerçekte, bir köylü toplumunu eğitim yoluyla canlandırmaya çalışanların yıllar önce başlattıkları arayışın bir sonucuydu.

Bu yolda ilk ses, 14 Temmuz 1914'te **Meclis-i Mebusan**'da, Kastamonu Milletvekili İsmail Mahir Efendi'den gelmiştir. İsmail Mahir, bu konuşmasında, kent öğretmen okullarının ülkenin gereksinmesi olan öğretmenleri 300 yılda yetiştirebileceğine dikkati çekerek, ilköğretim sorununun hızla çözülebilmesi için her **sancağın** tarımsal faaliyetlere uygun bir yerinde parasız-yatılı köy öğretmen okulu açılmasını önermişti. Bu okullara her köyden bir kız ve bir erkek çocuğu alınmalı, bunlara dört yıl ilköğretim, üç yıl öğretmenlik eğitimi verilmeli, bir yıl da uygulama yaptırılmalıydı. Öğrenciler bu sekiz yıl boyunca, öğleye kadar kurumsal eğitim görmeli, öğleden sonra tarımsal faaliyetlerde bulunmalıydı.

Böylece İsmail Mahir Efendi, köye yalnızca öğretmen değil, çeşitli konularda halka yardımcı olabilecek köy önderi göndermenin arayışı içindeydi.

Başka bir İsmail-İsmail Hakkı Baltacıoğlu- ise 1916 yılında, öğretmen okullarında, öğrencilerin öğretmen olmaktan çok **aydın** olmayı düşlediklerine, bunları fakir, bilgisiz köylere göndermenin yanlış olacağına dikkati çekerek **"Biz nasıl bir mektep yapalım diye değil, köy yahut köylü bizden nasıl bir mektep istiyor? Diye düşünmemiz gerekir"** diyordu. Ne var ki, İsmail Mahir Efendi'nin sesi gibi, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun sesi de savaş yıllarının top sesleri arasında kayboldu.

KÖY MUALLİM MEKTEPLERİ DENEMESİ

Cumhuriyetin ilk yıllarında (1923-25) 45 bin kadar köyden sadece dörtbininde okul ve öğretmen vardı. Daha da kötüsü, tüm ilkokul öğretmenlerinin yalnızca yüzde 30-35 kadarı öğretmen okulu çıkışlıydı. Cumhuriyetin kurucuları, okulsuz köylerde okul açmak ve buralara öğretmen göndermek gibi son derece önemli bir sorunla karşı karşıya idiler.

Bu da, daha fazla okul yapmak ve daha fazla öğrteğmen yetiştirmek için pratik yollar bulmayı gerektiriyordu. Bulunan yeni yol, en kısa zamanda köy öğretmenleri yetiştirecek olan **"Köy Muallim Mektepleri** denemesi başarılı olamamış ve bunlar 1933 yılında kapatılmışlardır.

BAŞKA BİR İSMAİL VE YENİ BİR ARAYIŞ

Bu nedenle, 1930'larda, özellikle kırsal nüfusun ilköğretimden geçirilmesi önemli bir sorun olarak duruyordu. Köylerimizin yüzde 80'i okuldan ve öğretmenden yoksundu. Varolan öğretmenlerin sayısı da istifalar nedeniyle giderek azalıyordu. Bu gidişle, Türkiye'de ilköğretim sorununuçözmek, en azından yüz yıl alacaktı. Böylece, gelecek pek parlak görülmüyordu. Ne var ki, başka bir İsmail-İsmail Hakkı Tongut-İlköğretim Genel Müdürü olarak, kısa bir süre içinde 40-50 bin öğretmen yetiştirebilecek yeni bir plan geliştiriyordu. Bu planın dayandığı ana düşünce, köy enstitülerinin kurulmasıydı.

Tonguç, köy sorunlarına yanıt aramanın araştırması içinde değil, fakat toplumun ekonomik temelini **eğitim** yoluyla etkileyecek bir aracın arayışı içindeydi.

Tonguç, eğitilmiş kentlilerin değil Türk toplumunu, kendi çevresini bile değiştirecek yeteneğe sahip olmadıklarına inanıyordu. **Şehirlilerin** üreticilikle olan ilişkileri yüzyıllar önce kesilmişti. Şehir-

Köy Enstitüleri hareketinden amaç, ekonomik, toplumsal ve siyasal yönden çağdaş yaşamın eğitim aracılığı ile yaratılmasıydı. Bu hareket, Kemalizm ilkeleriyle yakından ilişkiliydi.

lilerin bozulmuş bir kültürü vardı. Onlar sadece **idare etmeyi** bilirlerdi, fakat son iki yüzyılda bu işi de yüzlerine gözlerine bulaştırmışlardı. Cehalet ve geriliklerine karşın, Türk egemenliğini yüzyıllardır ayakta tutan köylülerdir ve reform hareketin ide köylüler başaracaklardır.

Tonguç, gözlemleri sonunda köylülerin, **iş ihtiyacına** hizmet etmeyen hiçbir şeye değer vermediklerini anlamıştı. Köylü her şeyi, işine bir katkı yapıp yapmamasıyla ölçer ve ona göre değer verir. Bu nedenle, 1935 Haziranında Genel Müdür olduğu zaman Başbakan İsmet İnönü'ye sunduğu raporda **"Her köye bir okul"** ya da **her çocuğu okula koyma"** gibi sloganlarla ilgilenmiyordu. Tonguç, raporunda, köy enstitülerinin genel bir şemasını çiziyordu.

ELİT EĞİTİMDEN HALKÇI EĞİTİME GEÇİŞ

Köy enstitüleri hareketi, **elit** eğitimden **halkçı** bir eğitime geçişin denemesiydi. Bu hareket, yalnızca çağdaş ilköğretim olanaklarını köylülere ulaştırmak için değil, aynı zamanda toplumumuzu geleneksel ortaçağ yaşantısından yeni çağa geçirmek için yapılan bir denemeydi.

Amaç, ekonomik, toplumsal ve siyasal yönden çağdaş yaşamın **eğitim** aracılığı ile yaratılmasıydı. Bu hareket, Kemalizm ilkeleriyle yakından ilişkiliydi.

Ama, **entellektüeller** yetiştirmek değil, fakat **"Köylü gençleri köy kalkınmasının önderleri olarak"** yetiştirmekti. Eğitimin bir yatırım olarak kabul edilmesi ve eğitimin ekonomik ve toplumsal işlevinin o günkü devlet adamlarınca anlaşılmasının bir ürünüydü bu kurumlar.

Sınıfta yalnızca ACB'yi öğreten öğretmenleri değil, her konuya köylüye önderlik edecek öğretmenleri yetiştirmeyi amaçlayan köy enstitüleri, gerçekte birer **iş okulu** idiler ve köy gençlerini **iş içinde iş yaparak iş için eğitebilmek** üzere kırsal alanlarda kurulmuşlardı. Buna **"kırsal alanlarda kurulmak istenmişlerdi"** demek daha doğru olur. Çünkü, köylerden güçlükleri toplanmış pek çok öğrenci adayı, okul diye getirdikleri yerlerde, okul binaları yerine bir çadır-kentle karşılaşınca düş kırıklığına uğruyor ve bazıları köylerine geri kaçıyorlardı. Buna karşın. kalan öğrenciler, okuyacakları okul binalarını kendilerinin yapması gerektiğini anlıyorlardı. Gerçekten de, öğrenciler, usta ve öğretmenleriyle dersaneleri, yemekhaneleri, hamam ve yunakları, spor salonlarını, kitaplıklarını, ahır ve kümesleri yapmak için çalışmak zorunda kalmışlardı.

Devlet güçsüzdü. Karanlığın çemberini kırmak için başka çare yoktu.

Çok önemli dünya ve yurt olaylarının yer aldığı 1940'lı yıllarda, çok kısa bir süre içinde ulusal bütçeye fazla yük olmadan 19 köy enstitüsünün kurulabilmiş olması, başlıbaşına bir kahramanlık öyküsüdür. Bu öykü, kız ve oğlanların, kadın ve erkeklerin, barışçı amaçların en kutsalını başarmak için giriştikleri görkemli savaşı yansıtmaktadır. Bu savaş eğitimi yayma savaşıydı.

Türk tarihinde ilk kez, köyler kendi öğretmenleri yanında, sağlık memuruna ve ebeye sahip olacaklardı. Bilgisizliğini kara çemberini yüzyıllardır kıramayan ve her yıl binlerce ananın ve yavrunun bilinmeyen nedenlerle yaşamlarını yitirdikleri köyler için bunlar son derece önemli girişimlerdi.

KOPAN FIRTINA

Kuşkusuz, toplumumuzun yazgısının eğitim yoluyla değiştirme denemesi, köy enstitülerine öteki eğitim kurumlarından ayrı nitelik kazandırmış ve onları alışılmışın dışına çıkarmıştır. Bu nedenle bu denemelerden rahatsız olacakların çıkmasını beklemek gerekirdi. Bu konuda fırtınaların kopmuş olması doğaldı, kaçınılmazdı.

Bu fırtınalar sonunda, köy enstitüleri, eğitim tarihimizde en

çok övgüye ve saldırıya hedef olan bir kurum niteliği kazandı. Övgüler genellikle, enstütileri ziyaret eden yabancı gözlemciler tarafından yapılmış ve sistem Tayland, İsrail, Tunus gibi çeşitli ülkelerce benimsenmiştir. Yurt içinde ve dışında köy enstitülerini öven pekçok eser yayınlanmıştır. Bu arada, ülkemizde köy enstitülerine saldıran ve genellikle tutucu sağcı gruplardan köy enstiülerinin bazı kurucularından, öğretmenlerinden, öğrencilerinden ve bazı sol aydınlardan kaynaklanan geniş çapta yazılar yazılmıştır.

Ülkemizde 1945'ten sonra başlayan siyasal gelişmeler, çoğulcu demokrasinin erdemleri yanında sakıncalarını da birlikte getirmiş, oy için sömürü yarışına çıkan siyasal çevreler, sonunda köy enstitüsü hareketinin tarihe karışmasına yol açmışlardır. Gerçekte, köy enstitüleri, aydınlarımızın toplumsal sorunlarımıza duygusallıkla yaklaşma alışkanlıklarının kurbanı olmuştu.

Bununla birlikte, köy enstitüsü hareketi, köy çocuklarına tarihte ilk kez ilköğretimin üstünde eğitim olanakları açmış, başlangıcından 1952 yılına dek, 17373 öğretmen ve 1248 sağlık memuru kalkınma önderleri olarak köylere ulaştırılarak köylü kitlelerin uyanmaya başlamasını sağlamıştır.

Köy enstitüleri hareketi, elit eğitimden halkçı bir eğitime geçişin denemesiydi.

Eğitimin bir **değişme** aracı olduğunu hemen hemen herkesin kabul ettiği günümüzde, bu denemenin çeşitli yönleriyle tekrar tekrar incelenmesi, yeni eğitim modeli geliştirmekle sorumlu olanlara yararlı ışıklar tutacaktır.

Onuncu Milli Eğitim Şurasına Doğru

DOKUZUNCU MİLLİ EĞİTİM ŞURASINDAN ANIMSAMALAR

- **Her yıl toplanması gereken Şura, yedi yılık gecikmeyle önümüzdeki Haziranda toplanacak.**
- **Dokuzuncu Şurada benimsenen anlayışa göre, orta öğretimin yasal amaç ve görevleri, öğrencileri ilgili ve yetenekleri ölçüsünde ve doğrultusunda, ya yüksek öğrenime, ya da hem mesleğe hem yüksek öğrenime veya hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar sunmaktır.**

MİLLİ Eğitim Bakanı Sayın Hasan Sağlam, her yıl toplanması yasa gereği olan milli Eğitim Şûrasının, yedi yıl gecikmeyle, önümüzdeki Haziran ayında toplanacağını kamuoyuna açıklamış bulunmaktadır.

Onuncu Milli Eğitim Şûrası yaklaşırken Dokuzuncu Milli Eğitim Şûrası çalışmalarına, bu arada üzerinde durulan başlıca konular, alınan kararlara ve bunlardan 1974-1975 öğretim yılında uygulamaya girişilenlere bir göz atmakta yarar vardır.

Dokuzuncu Milli Eğitim Şûrası'nda ele alınan ana konu, Milli Eğitim Sisteminin bütünlüğü içinde "**Programları ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar**" idi...

Şûrada incelenmek üzere hazırlanan ön taslak, Tebliğler Dergisinde yüz bin nüsha bastırılarak bütün eğitim kurumlarına, ilgili Bakanlıklara, kurum ve kişilere, parlamenterlere, basına ve kamuoyuna, özellikle öğretmenlere sunulmuş ve görüşleri alınmıştı. Ayrıca Van, Trabzon, İstanbul, Sivas, Konya ve İzmir'de bölge toplantıları yapılmıştı. Bütün bu görüş ve eleştirilerin ışığında geliştirilen temel çalışma belgesi Şûra üyelerine sunulmuştu. 24 Haziran-4 Temmuz 1974 günlerinde Şûra toplanmış, yoğun çalışmalar yapılmış, her öneri enine boyuna tartışılmış ve önemli kararlar alınmıştır.

★
★ ★

Sorunlar çoktu... Ama en önemlisi, "eğitim sistemimiz içinde, özellikle ortaokul üstü düzeyde birbirine kapalı dikey kuruluşlardan oluşan, yüksek öğretim önüne öğrenci yığan ve başarısız öğrencileri **eleyen**" "**Ortaöğretim sistemimiz**" di. Önlem alınmada gecikildikçe sorunun giderek büyük boyutlara ulaşacağı o zamandan belliydi.

ORTAÖĞRETİMİN AMAÇ VE GÖREVLERİ

Programlar ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar ele alınmalı ve yeniden düzenlenmeliydi. Öğrenciler bütün umutlarını ve geleceklerini yüksek öğrenim önünde yapılan

merkezi bir yarışma sınavına bağlamaya bırakılmamalıydı. **Yöneltme** bir noktada değil, ortaokul ve ortaöğretim boyunca oluşturulmalıydı. Bunun için başarısızlıkları yakalayan geleneksel eleyicilik yerine, dikey ve yatay geçiş yolları açık tutularak çeşitli programlardan oluşan sistem bütünlüğü yeğleniyordu.

Dokuzuncu Şûrada benimsenen anlayışa göre ortaöğretimin yasal amaç ve görevleri, öğrencileri ilgi ve yetenekleri ölçüsünde ve doğrultusunda, ya yüksek öğrenim, ya da hem mesleğe hem yüksek öğrenime, veya hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar sunmaktır. Her öğrencinin alması gereken, temel nitelikte genel kültür veren dersler her programda olacaktır. Çevre koşullarına ve olanaklara göre açılacak seçmeli dersler, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini tanıyıp anlamalarına, okul-çevre ilişkisinin kurulmasına, beceriler kazanmalarına yarayacaktır. Özel dersler ise 9. sınıftan sonra yüksek öğrenimin belli alanlarına yönelten dersler olacaktır.

YETİŞTİRME GÖREVİ

Şûra kararlarıyla yöneltmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden yararlanmaya gerekli ağırlık verilmiş, bu çalışmaların karşılığının ders ücreti olarak ödenmesi öngörülmüştür. Ölçme ve değerlendirmenin, öğretim verimliliğini ve etkenliğini artırıcı bir araç olarak kullanılması vurgulanmıştır. Öğrencinin yetiştirilmesi okulun **görevidir**. Bu görev ders yılında yapılmalıdır. Başarısı yeterli görülmeyen öğrenciler için öğretim yılı uzatılmalı, enaz dört haftalık kurslarla bunlar okullarında yetiştirilmeli, bütünleme sınavlarından sonra yaz tatiline girilmelidir. Öğrenciler ve ana babaları yaz tatili boyunca tedirgin olmaktan, daha önemlisi özel dershanelere gitmek zorunluğundan esirgenmeli, kurtarılmalıdırlar. Olabilir miydi bunlar?... Olabilirse, öğrenci ve öğretmenler yaz tatilinden gereğince yararlanmış ve dinlenmiş olarak Eylül başında yeni öğrenim yılına başlayacaklar, daha uzun bir öğrenim yılı gerçekleşmiş olacaktı.

★

★ ★

Şûrada benimsenen, kabul edilen, karara bağlanan kimi düzenlemelerin, yaygın uygulanmasından önce denenmesi ve değerlendirme sonuçlarına göre genelleştirilmesi düşünüldü. İlkokul ile ortaokulun bütünleştirilmesinden oluşacak 8 yıllık Temel Eğitim aşaması; kimi yönetmelik taslakları, başarıyı dört ayrı notla, başarısızlığı tek notla değerlendirecek beşli not düzeni gibi...

1974-1975 öğretim yılında 9. sınıftan itibaren başlatılan bir deneme de "Ders geçme ve kredi düzeni" idi. Deneme sonuçları olumlu olursa, bu da yaygınlaştırılacak ve birçok sorunların çözümünü sağlayacaktı.

Denemeler sürdürüldü mü? Gerekli koşullar yeterince hazırlandı mı? Bilimsel değerlendirmeleri yapıldı mı? İncelenmeye değer konulardır bunlar.

★

★ ★

Dokuzuncu Milli Eğitim Şûrasında alınan 135 karardan 1974-1975 öğretim yılında yalnızca bir bölümü uygulamaya konulmuştu.

★

★ ★

Yeniliklerin ülke yararına yansız bir tutumla ve içtenlikle uygulanması, olumlu sonuç almak için gerekli çabanın gösterilmesi, sonucun bilimsel olarak değerlendirilmesi; her adımın ve her aşamanın daha ileri daha çağdaş olması gerekir.

★

★ ★

Denemeler ve uygulamalar içtenlikle sürdürülmezse, koşulların iyileştirilmesi yerine engellemeler olursa olumlu sonuç alınması beklenemez.

Dokuzuncu Milli Eğitim Şûrasını izleyen 1974-1975 öğretim yılında kararlardan ancak bir bölümü uygulanmaya konabilmişti. Daha sonraki yıllarda da uygulamaların yaygınlaştırılarak sürdürülmesi gerekirdi. Oysa iktidar değişmesiyle, Devletin sürekliliği ilkesi bir yana itilerek, denemeler ve uygulamalar kesintiye uğratılmıştır. Ülke eğitiminin gelişmesi için değerlendirilmesi gereken bunca zaman yitirilmiştir.

Gençlik bunalımının bu boyutlara ulaşmasında Şûra kararlarına karşın gerekli önlemleri zamanında almamanın etkileri azımsanamaz.

Önümüzdeki Onuncu Şûrada bunların nesnel bir değerlendirilmesinin yapılması gerekir. ●

TÜRKİYE'DE BESİCİLİK GİDEREK GÜÇLEŞİYOR

Gelişmekte olan bir çok Ülkede olduğu gibi Ülkemizde de tahıla dayalı beslenme nedeniyle halkımız yeterince ve dengeli bir biçimde beslenmemektedir. Nitekim tahılla beslenme, bilimsel açıdan yarı açlık veya dengesiz beslenme olarak tanımlanmaktadır.

Özellikle kırsal kesimde çalışanlarla, şehirlerin gecekondu semtlerinde yaşayan halkımızın beslenme bozuklukları önemli boyutlara ulaşmış bulunmaktadır.

Hayvancılık dışsatım açısından da büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizin, özellikle Ortadoğu Ülkelerine büyük et ve et ürünleri dış satımı olanakları bulunmaktadır.

Yapılan inceleme ve gözlemlere göre her yıl bazı komşu Ülkelere üç-beş Milyon baş koyunun kaçak yollardan satıldığı bilinmektedir. Bunun 1980 yılı fiyatlarıyla karşılığı 350 Milyon Dolardır. Buna karşın canlı hayvan, et ve diğer hayvansal ürünlerden yılda 180 Milyon dolar gelir sağlanmaktadır.

Hayvancılığın gelişmesi dengeli kalkınma için zorunludur.

Doğal yapısı hayvancılığa uygun olan bölgelerde hayvancılığın önemle ele alınması bu yörelerde yaşayan halkın gelir düzeyini artırmak ve bölgeler arasında dengeli kalkınmayı sağlayabilmek açısından en etkili bir araç olarak kabul edilmektedir.

Ülkemizin erken kuzu kesimi nedeniyle uğradığı kayıp 150 Milyon Dolardır.

16 kg canlı ağırlığında 5-6 Milyon kuzunun kesilmesiyle Ülkemizin 1981 yılı fiyatlarıyla 150 Milyon dolarlık döviz kaybı olmaktadır.

Şubat-Nisan aylarında çiftçinin paraya olan ihtiyacı bir yıl öncesinden satacağı süt için avans alması, diğer taraftan turfanda kuzu etinin fiyatının yüksek olması gibi ekonomik nedenlerle ve üreticinin örgütlenmemesi sonucu söz konusu değer kaybı meydana gelmektedir.

Oysa, bu kuzuların iki aylık bir besi süresinde et verimlerini iki katına çıkarmak mümkündür.

Uygun bakım ve beslenme ile et üretiminin yüzde 100 artırılması mümkündür.

Yem fiyatları sürekli artıyor

Yemler	1979 Kg/TL	1980 Kg/TL	1981 Kg/TL	Artış %
Besi yemi	5.35	8.50	16.00	199
Süt yemi	5.35	8.50	16.00	199
Etlik civciv yemi	7.75	12.50	26.00	235
Etlik piliç yemi	7.75	12.00	25.00	222
Yumurta civciv yemi	6.60	10.45	22.00	233
Piliç büyütme yemi	6.55	9.70	18.00	175
Piliç geliştirme yemi	5.90	8.95	17.50	199
Yumurta yemi	6.15	9.25	17.00	176
Saman	3.00	5.00	8.00	166
Arpa	4.50	8	18.00	300

Yapılan araştırma ve incelemeler; koyun, dana ve sığırların tekniğe uygun olarak bakım ve beslenmeleri durumunda et üretiminin uzun sürede yüzde 100-150 oranında artırılmasının mümkün olacağını göstermektedir. Böylece yılda 1,6 Milyon ton et üretilebilir. Kısa sürede alınacak önlemlerle bugünkü et üretimi yüzde 30 oranında artırılabilir ki bunun et olarak miktarı 253 bin ton ve parasal değeri ise yaklaşık 163 Milyar liradır.

Türkiye'de hayvancılığın geliştirilmesi için yem bitkileri üretiminin artırılması zorunludur.

Ülkemizde, toplam ekim alanlarının ancak yüzde 3'ünde yem bitkileri tarımı yapılabilmektedir. B. Almanya, Fransa ve İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde bu oran yüzde 35'i bulmaktadır. Avustralya'da ise yüzde 70'dir.

Hayvancılığımızın geliştirilmesi için yem bitkileri üretim alanlarının genişletilmesi ve ihtiyacın karşılanması ön koşullardan biridir.

Çayır ve Mer'aların tarıma açılması hayvancılığımızın geri kalmasının önemli faktörlerinden biri olmuştur.

1950 yılında 38 Milyon hektar olan mer'a alanları tarıma açılarak 1977 yılında 22 Milyon hektara kadar düşmüştür. Bu süre içerisinde hayvan varlığımız sürekli artarak 83 Milyona yükselmiştir.

Oysa, hayvanların yeterli ve dengeli beslenebilmeleri için kesif yemle birlikte kaliteli kaba yemlere de ihtiyaç bulunmaktadır. Büyük ve küçük baş hayvanlar için gerekli olan kaba yem miktarı 40-45 Milyon tondur. Bu ihtiyacın yarısı karşılanabilmektedir.

Paraziter ve salgın hayvan hastalıklarından meydana gelen zarar yılda 30 Milyar lirayı bulmaktadır.

Şap, tuberculose, brucellose, koyun çiçeği ve anthra gibi bulaşıcı hayvan hastalıkları ve paraziter hastalıkların önlenmemesi ülke ekonomisine büyük zarar vermektedir.

Hastalıklar nedeniyle verim düşüklüğü, ölüm ve mezbahalarda imhadan yılda 30 Milyar lirayı bulan zarar meydana gelmektedir.

Hayvan ve hayvansal ürünlerin pazarlanması gelenek ve göreneklere bağlı olmaktar kurtarılamamıştır.

Hayvansal ürünlerin, özellikle et pazarlamasında üretici ile tüketici arasında mal, gereksiz aracıların devrede yer almasıyla 5-8 el değiştirmekte ve maliyetin yükselmesine yol açmakta, tüketicinin yaptığı ödemenin yüzde 50'sı aracıya gitmektedir.

Hayvansal ürünlerin tüketiciye sunulmasına kadar olan aşamalarda modern teknoloji yeterince kurulmamış, ayrıca kurulan tesisler de normal kapasiteye çıkarılamamıştır.

Besicilerin besi metaryali olarak kullandıkları yerli hayvanlarımızda 7-8 Kg yemle ancak bir kg canlı ağırlık elde edebilmektedirler. Bir kg canlı ağırlık için yedirilen yemin bedeli 140 TL'yi bulmaktadır. Halbuki Et ve Balık Kurumunun bir kg canlı ağırlık için ödediği para 140-150 dolayındadır.

Bu duruma göre üretici ancak sarf ettiği yemin karşılığını kurumdan alabilmektedir. Oysa, maliyetin diğer unsurlarından olan, işçilik, ilaç taşıma ücretlerinin faiz oranı vb bir yıl öncesine göre yüzde yüz artmış bulunmaktadır.

Bu durum karşısında besiciler Et-Balık Kurumunun verdiği fiyattan çok pahalıya mal ettikleri hayvanlarının satışından zarar etmekte ve işletmelerini kapatmaktadırlar.

Besiciler içerisinde kullandıkları yemin büyük bir kısmını kendi tarım işletmesinden elde edenler bugün bu uğraşıyı kısmen sürdürebilmektedirler.

Bu durum; kaliteli et üretimini önemli bir ölçüde etkileyecek ve özellikle et dış satımı duraklıyacak ve hatta gerileyecektir. Nitekim, bazı ülkelere dış satımı yapılan etin ülkemize geri gönderildiği bilinmektedir.

Biz, sizler için, besicilikle uğraşan ve bu konuya yıllarını vermiş iki besiciyi ARAYIŞ'a davet ettik. Sorunlarını kendi ağızlarından dinledik. "İçimizden birileri"nde, besicilik ve besicilerin sorunlarını irdeledik:

İÇİMİZDEN BİRİLERİ

"Yüz baş hayvan besleyen bir işletme küçük bir işletmedir. Bugün bir besi sığırının maliyeti 50 bin liradır"

BESİCİLERLE GÖRÜŞME

SORU: Amacımız, hayvancılıkta sorunlarımız nelerdir? Bunları ilgili yerlere duyurmak istiyoruz. 10 yıldır bu işle uğraşıyorsunuz. Oldukça uzun bir süre. 1981 yılına kadar az veya çokkazançlı bir durum olmasaydı, bu çalışmalarınızı sürdüremezdiniz. 1981 yılı için bu çalışmalarınızı engelleyecek herhangi bir durum var mı?

YANIT: Geçmişi yorumlamayalım. Şöyle veya böyle. Fakat 1981 yılı için konuşuyorum. Konu bitmiştir. Şöylesine bitmiştir. Ben bunun detayını sunacağım. 100 baş hayvan besleyen bir işletme, küçük bir işletmedir. Bugün bir besi sığırının maliyeti 50 bin lira.

SORU: Besiye aldığınız hayvanın maliyeti mi 50 bin lira?

YANIT: Tabii.. Bir hayvanın maliyeti 1981 fiyatıyla, mübayaa, yem, işçilik giderleri v.s. 50 bin liradır. 100 hayvan 5 milyon lira yapar. Ziraat Bankasının hayvan başına verdiği kredi miktarı 17 bin lira.. Yem ve hayvan mübayaası için. 100 hayvan için bu 1 milyon 700 bin lira yapar. Şimdi ihtiyacımız 5 milyon lira.. 1 milyon 700 bin lirasını Ziraat Bankası karşıladı. Geriye 3 milyon 300 bin lira kaldı. Şimdi ben size soruyorum. Bu küçük işletmenin sahibi çiftçi vatandaş 3 milyon 300 bin lirayı nereden bulacaktır?

Ticarî kredi alacaktır diyelim. Ticari kredi almak kolay bir şey değildir. Ticaret Odası'na kaydolacak, defter tutacak, falan, filan. Ticari kredi alsa bile yüzde 50'nin üzerinde faizi vardır. Bu konu yüzde 50'nin üzerinde para kazanmaz.

Başka türlü düşünelim. Bu çiftçinin 5 milyon lirası olduğunu ve hiçbir bankadan kredi almaya ihtiyacı bulunmadığını varsayalım. Hiçbir şey yapamıyorsa, kabiliyetsizse, gider bir bankaya yatırır ve yüzde 50 faizini alır. Yılda 2.5 milyon lira para kazanır. 5 milyon lirasını hayvan besiciliğine finanse eden üretici hiç bir zaman yılda 2.5 milyon lira kazanamaz. Bu ise ayda 200 bin liradan fazla kazanması demektir. Dolayısıyla bu konu matematik olarak bitmiştir. Ben üretici olarak, kesin şekilde bitti derim.

Şimdi burada bir sorun var. Bunu en üst düzey yöneticilerinin bilmesine imkân yok.

SORU: Peki bu sorunun sahibi kim? Bu sorunları kim bilecek?

YANIT: Sorunun sahibi tarımın ne olduğunu maalesef bilmeyen fakat, Türkiye'nin tarım politikasını elinde bulunduran başta Ziraat Bankası yöneticileridir.

Kuzunun doğacağı zaman, gübrenin toprağa verileceği zaman var. Bunu bilmeyenler tarımı finanse ediyorlar. Gübreyi bir hafta geç toprağa a-

tarsanız, o gübre toprağa yararlı olmaz.

Sorunun ikinci sahibi Tarım Bakanlığıdır. Nerede bu bakanlık? Ziraat Bankası neticede bir bankadır. Ama, Tarım Bakanlığı, tarım politikasına sahip olmalıdır. Kredi miktarının küçüklüğüne Ziraat Bankası aldırış etmiyor. Bunun mücadelesini kim yapacak? Elbette Tarım Bakanlığı yapacak.. Kredi mekanizması aksıyor değil, çalışmıyor.

SORU: Krediyi tam olarak bulsanız, bu işe devam edebilirmisiniz?

YANIT: Karma yem fiyatları ile yem hammadde fiyatlarını çok iyi dengelemek gerekir. Aynı şekilde yem fiyatları ile et fiyatlarının ilişkisini de çok iyi kurmak gerekir. 1 kilogram canlı ağırlık için, küspe kullanılmadığı takdirde, genç hayvanlarda 5, yaşlı hayvanlarda 9 kilogram yeme ihtiyaç vardır. Özetlemek gerekirse 1 kilogram canlı ağırlığı elde edebilmek için 140-150 lira yem masrafı zorunludur. Kuru küspenin kilosu, fabrika satışı 11 lira 10 kuruştur. Genç hayvanlarda bu maliyet daha düşük olmaktadır.

SORU: Peki Et ve Balık Kurumu'nun bugün için uyguladığı canlı hayvan kilogram fiyatı nedir?

YANIT: Et ve Balık Kurumu etli karkas olarak 230 liradan alıyor. 10 kuruş da kilo başına prim veriyor, toplam ağırlığa göre bu primle beraber kilo fiyatı 240 lira oluyor. Biz 100 kilo canlı ağırlıktan 60 kilo et elde ediyoruz. Bu durumda, kurum tarafından alınan hayvanlarımızın canlı kilosuna 145-150 lira ödeniyor.

SORU: Yem fiyatları ile et fiyatlarının ilişkisini kuracak olursak, üreticilerin sadece bir kilogram canlı ağırlık elde etmek için sarfettiğiniz yemin karşılığı olan 150 lira ile EBK hayvanınızı alacak.. Öteki masraflarınız ne tutabilir?

YANIT: Öteki masraflar derken, 1 kilo canlı ağırlık elde etmek için 10 lira işçilik, onun içinde.: 10 lira da özel masraflarınız var diyelim, maliyetiniz olur 160 lira... Bugün devlet bana sıfır faizli kredi verirse, ben hayvanımın kilosunu 160 liraya malederim ve 150 liraya Et ve Balık Kurumu'na satarım. Yani her bir kiloda 10 lira zarar ederim. Buna bir de kredi alırsanız yüzde 24 faiz ödemem gerekir. Bugünkü kredi ve faiz sistemi içerisinde çalışmalarımızı sürdürmemiz mümkün değil...

SORU: Besicilerin üretimlerini durdurmaları durumunda meydana gelecek sorunlardan biri de, kaliteli et üretimini azaltmak, yoketmek oluyor. Bunun dışsatımla ilgisi ne olabilir?

YANIT: Bu faaliyet sekteye uğradığı zaman, kaliteli et üretimi, ilk olarak piyasadaki arz-talep dengesinin bozulmasını sağlar.

Örnek vermek istiyorum. Hayvan üreticisi için, hayvanını üretip sattığı dönem, Ocak ve Mayıs ayları arasıdır. Bu devreyi kritik devre olarak nitelendiriyorum. Üretici Ocak'tan itibaren hayvanlarını kombinalara devretmeye başlar. Bu kritik devre içinde hayvan üreticisini gözetmek lazım.

1978 yılını inceleyelim. Bu yılın kritik döneminde, gıda maddeleri ve yem fiyatları artış göstermiştir. Buna karşılık canlı hayvan alım fiyatları sabittir. Bu kritik devre sonunda canlı hayvan destekleme alım fiyatları ile gıda maddeleri ve yem fiyatları arasında fark doğmuştur ve bu fark üreticinin ziyanına neden olmuştur. Gene büyük bir hata yapılmış, kritik dönem geçip kimsenin elinde hayvan kalmadıktan sonra, 1978 Temmuz ayında canlı hayvan destekleme alım fiyatında yüzde 31'lik sanıyorum bir artış yapılmıştır. Bu artış piyasada suni yükselmeye sebep olmuştur.

Gelelim 1979'a, bu yıl aynı karakterde görünüyor. 1976'ya bakarsak, ilk beş aya daha doğrusu gıda maddeleri, yem ve canlı hayvan destekleme alım fiyatları paralel olarak seyretmiş..

Şimdi bu yapılan işler neler doğurmuş bakalım. 1978'de üretici ziyan etmiş, bir gayret deyip, 1979'da dayanmış, tekrar üretim devresinde kalmış. Ve ortaya çıkan sonuçları açıklayım. 1979 yılı Aralık ayında Ankara kombinasını inceledik. 1979 yılı yaz aylarında et fiyatları Ankara'da 110 lira idi. Bir sene ziyan etti üretici ayakta kaldı. İkinci sene de aynı darbeyi yiyince tuş oldu. Tuş olunca devreden çıktı. Devreden çıkınca arz-talep dengesi talep lehine bozuldu. Et fiyatı 170 liraya yükseldi. Bir sene içerisinde yüzde 50 yükseliş olmaz.

Gelelim aynı yılın Aralık ayına, Et fiyatı 170 liradan 250 liraya çıktı. Niye çıktı? Şimdi Aralık ayını geriye doğru yıllar itibarıyle incelersek, Ankara kombinası 1977 yılında 3349 baş sığır bağlantısı yapmış, 78'de bağlantı 1574 başa düşmüş, 1979 Aralık ayında, Ankara kombinası ile bağlantı sayısı 36'da kalmış. Sebebi ortada üretici ezilmiş.. Yani fiyat artışları ile destekleme fiyatlarını gerektiği şekilde dengeleyemedik.

Bazı konular, bilimin sınırları içinde. Şimdi aynı durumdayız. 1981 yılı içindeyiz ve bunun arkası tufandır. Şu anda devlet hayvancının derdini, meselesini bilmiyor.

SORU: Bu durumda 1978 yılı destekleme alım fiyatları kritik devrede artırılsa idi bu kriz olmaz mıydı?

YANIT: Bu kriz olmazdı. Temmuz'da verilen zam Ocak ayında verilseydi üretici bu duruma gelmezdi. 1978 yılı Ocak ayında yem fiyatlarına uygun destekleme alım fiyatı saptansaydı bu kriz olmazdı. 1978 Temmuz'unda yapılan zam ters tepti. Üretici hayvanını elinden çıkarmıştı.

SORU: 1980'de 24 Ocak kararları ile serbest piyasa ekonomisi egemen kılındı. Bu sistem içerisinde darboğaz nereden kaynaklandı? Yem fiyatları arttı. Et ve Balık Kurumu'nun canlı hayvanı 140-150 lira yerine kaç liradan alması gerekirdi?

YANIT: En az 200 liraya alması gerekirdi. 160 liraya bize maloluyor, normal yüzde 20 kâr koysanız 200 lira eder.

SORU: Peki, Kurum bunu niçin göremedi?

YANIT: Kurum, işin kolayına kaçıyor, Konu, uzmanlık meselesi. Benim görüşüm, bir yere yönetici tayin ediyorsunuz, Onu alıp, başka yere veriyorsunuz. Et fiyatının artması önlendi diyorlar. Alınmış olan bir tedbir yok ki, panik içerisindeki üreticinin elindeki malı vermesinden arz fazlalığı var. Bundan sonra tabii yokluk gelir. Kurum et fiyatlarının artmasını istemiyorsa, gider üst makamlara durumu izah ederdi. "140-150 liraya aldığımız canlı hayvanı, üretici 160 liraya malediyor, bir dahaki seneye bu adam üretmez" derdi. "Ya fiyat artıralım, hatta sübvansiyona gidelim" derdi. Tarım daima ayrı özelliği olan bir konudur. Niye Ziraat Bankası kanunu vardır? Tarımın özelliği olduğu için. Onun için şu anda hayvancılık konusunda uygulanan politika, alt düzey yöneticilerinin konuyu bilip, yukarıya götürememeleri neticesinde iyi bir sonuç vermeyecektir.

SORU: Bu sistem içerisinde, 1981 yılında, et üretiminde genelde bazı azalmalar söz konusu mu?

YANIT: Kesin. Araştırın üreticilerden bir kişinin dahi memnun olmadığını göreceksiniz. Üretici bu sene mahvoldu ve

çekiliyor.

SORU: Doğrudan pazarlanan koyun etinin tonu 3 bin 500 Dolar tutuyor. Üretici olarak dışsatıma yönelinse, bu krizi atlatabilir miydiniz?

YANIT: Kredi politikası var meselâ. Bunu halledemezdik. Bunu halledemezdik. İhracat girift bir konu.

SORU: Dış ülkelerdeki besicilerin aldığı faiz oranları konusunda bilginiz var mı?

YANIT: Bugün bizde uygulanan faiz sistemi, bir ekonomik sistemin parçası. Tarım kredileri de buna bağlı. Başka ülkelerde besicilere verilen kredilerin faiz oranlarının yüksek olduğunu sanmıyorum.

SORU: Üretim plânlaması konusunda görüşleriniz neler?

YANIT: Üretim planlaması maliyet girdileri ile bağlı. Bunlar için tarım planlaması gereklidir. Türkiye'de planlama açısından en büyük aksaklık, yönetim planı ile ekonomik plan bölgelerinin biribiriyle çakışmamasıdır. Bölğesel planlamada devlet son derece etkisiz kalmaktadır. Teknik eleman sorununda baskılar var. Teknik hizmetlerin akışı tersten oluyor. Plânlama işine ciddi yaklaşıldığında baskılar başlıyor, plan dışı girişimler yoğunlaşıyor. Bizim sahamızda planlamada, yem sanayii, kaliteli et üretimi, yatırımların yeri planlı olsa, bölgelere göre kredi sistemi gelişecektir.

Ege bölgesinde Tariş önünde küspe, üreticiye kaç liradan veriliyorsa, Kars'ta da küspenin fiyatı o kadar olmalıdır.

SORU: Peki üreticilerin örgütlenmesi konusundaki görüşleriniz nedir?

YANIT: Üreticinin davaya sahip çıkabilmesi için örgütlenmesi gerekir. Üreticinin, devletin koyacağı kurallara göre yasal, sektöründe söz sahibi olacak kadar yetkili, alınacak kararları kabul ettirebilecek kadar etkili ve sorumlu olması gerekir. Üretici sırasında bağımsız ekonomik güç olarak işlev yapabilmelidir. Tarım politikası zaten, devletin genel ekonomik politikası dışında ele alınamaz.

SORU: Türkiye'de yaklaşık 46 milyon koyun varlığı var. Bunun yaklaşık 13-14 milyonu kasaplık ayrılıyor. Sığır varlığı ise 15.5 milyon ve 4 milyon sığır da kasaplık olarak ayrılıyor. Bu sığırların ne kadarı besiye tabi tutuluyor?

YANIT: Türkiye'de 300 bin adet sığır tüketiliyor yılda. Ortalama 125 kilogram karkas et varlığı bir sığırdan elde edildiğine göre yaklaşık 500-550 bin sığır besiye tabi tutuluyor.

SORU: Besi süresindeki et artışı ne kadar oluyor bu durumda?

YANIT: Klasik besi süresi 100 gündür. Günde artış 700-800 gramdır. Besi döneminde bir hayvandaki artış 70-80 kilogramdır. Net et artışı ise 50 kilogram olabilir. Besiye alınan sığır sayısı ile çarparsak 25 milyon kilogram net et artışı sağlanmış oluyor.

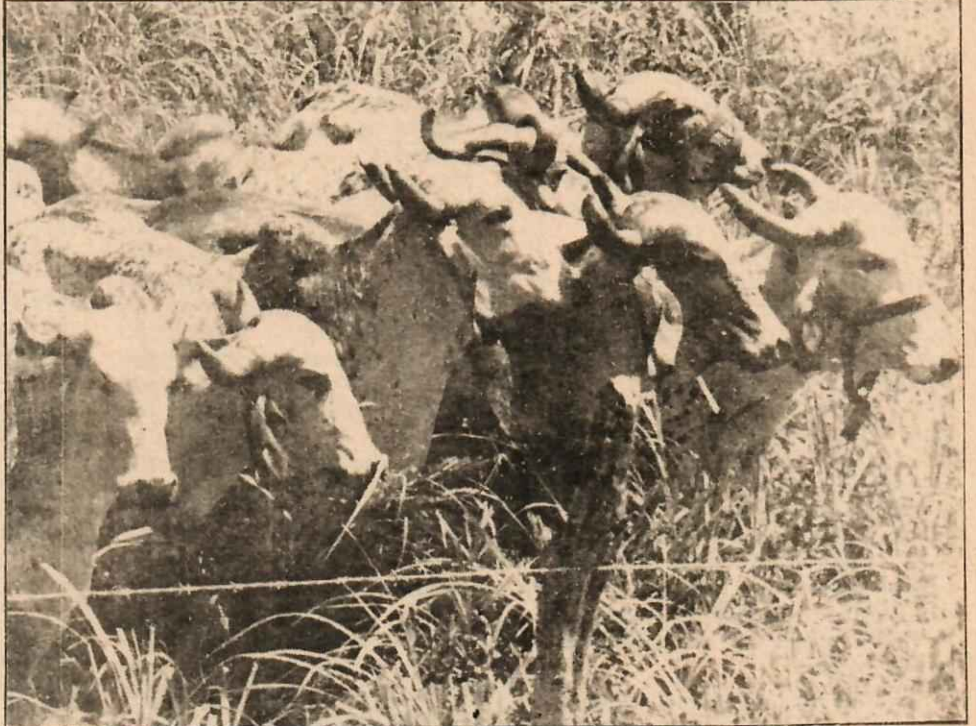
SORU: Yanu bu durumda, besiciler vazgeçerse, 25 bin ton kaliteli et devreden çıkmış oluyor... Peki koyun etinde durum nedir?

YANIT: Koyunun besiye alınma durumu yok. Kısmen kurban bayramına ayrılıyor koyunlar. Ayrıca ihraç fiyatı üzerinden 56 milyar lira milli gelire katkı imkanı doğuyor, yukarıdaki sayıya göre..

SORU: Bir rakama göre erken kuzu kesiminden yılda 150 milyon Dolarlık kayıp oluyormuş, doğru mu?

YANIT: Yılda 7 milyon kuzunun erken kesime tabi tutulduğu tahmin ediliyor. Ortalama bir kuzu 6-8 kilogram arasındadır. Kuzu erken kesime tabi tutulmadığında besi süresi sonunda 20 kilogram daha fazla karkas et verebilecektir. Bu ise yılda 140 bin ton etin sunumu demektir. Bunun parasal değeri FOB olarak 500 milyon Dolar'dır eğer tonu 3 bin 500 Dolar'dan hesaplarsak. Özellikle Orta Doğu ülkelerine koyun eti ihracı mümkün olduğundan yaklaşık 500 Milyon Dolar döviz girdisi sağlayabiliriz.

ARAYIŞ: Besiciler olarak, Türk halkının sağlıklı beslenmesi ve dışsatım yaparak ülke ekonomisine katkıda bulunabilecek bir sektörün temsilcileri olarak, verdiğiniz bilgilere teşekkür ederiz.

"Bir kilogram canlı ağırlığı elde edebilmek için 140-150 lira yem masrafı zorunludur. Kuru küspenin kilosu fabrika satışı 11 lira 10 kuruştur"

GAZETECİNİN KORUNMASI VE UNESCO

ERTUĞRUL ÖZKÖK

● **Gazetecilik, toplumsal sorumlulukları kadar, tehlikeleri ile de dikkati çeken bir meslek haline geldi.**

KAYIP ya da hapsedilmiş 104 gazeteci: Uluslararası Af Örgütünün basın mesleğinin kayıplar hanesine yalnızca 1977 yılı içinde düştüğü not bu. 1976'dan 1978'e uzanan 15 aylık bir süre için Uluslararası basın Enstitüsünün gazetecilik mesleğinin kurbanları ile ilgili olarak verdiği sayılar şu: 25 ölü, 57 yaralı. Abdi İpekçi bunlardan yalnızca biri. Aynı süre içinde 13 gazeteci de bombalı saldırıya uğramış.

Gazetecilik toplumsal sorumlulukları kadar tehlikeleri ile de dikkati çeken bir meslek haline geldi. 1970 yılında Kamboçya'da 15 gazetecinin kaybolması basın meslek kuruluşlarını gazetecinin korunmasına ilişkin çalışmalarını yoğunlaştırmaya yöneltti. Böyle "sıcak" bölgelerde görev yapan gazetecilerin korunması yalnızca meslekten kişileri ilgilendirmiyor, aynı zamanda olayları izleyen insanların "habere ulaşma" hakkının sağlanması bakımındanda önem taşıyor.

Gazetecilik yalnızca masa başında oturup yorum yazmak değil kuşkusuz. Dünyanın dört bir yanını saran terör ve savaş salgını içinde çok sayıda gazeteci bu tehlikelere karşın görevini sürdürmeğe çalışıyor. Görüntüler mi? Bir kaç yıl önce Nikaragua'lı bir gazetecinin kendilerine "ulusal muhafız" adını takmış Somoza'nın adamları tarafından hunharca katledilişine milyonlarca televizyon izleyicisi tanık oldu. Daha yakın zamanda bir Fransız gazetecinin San Salvador'da yaralanmasını aktaran görüntüler hâlâ televizyon izleyicilerinin belleklerinde.

Habere ulaşma hakkı bu çağın en doğal haklarından biridir. Daha 1789 İnsan Hakları Bildirgesinde bunun en temel haklardan biri olduğu belirtiliyordu. Ama korunmayan, korunamayan bir gazeteci nasıl yerine getirebilecekti böyle bir hakkı? 1970'li yıllarda Unesco (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü) bu soruna eğilirken böyle bir temel varsayımdan hareket ediyordu. Habere ulaşma hakkı bir "doğal hak" olmaktan öte uluslar arasında bir anlayış ortamının yaratılması için de gerekliydi.

Dünya gazetecilerinin çok büyük bir kısmını temsil eden iki büyük uluslararası basın örgütünün isteği üzerine Unesco geçtiğimiz Şubat ayı içinde Paris'te gazetecinin korunması ile ilgili bir toplantıya ev sahipliği yapmayı kabul etti. Amaç, gazetecinin korunması ile ilgili bazı somut girişimlerde bulunmaktı. Öneriler arasında gazetecilerin bu tür sorunlarıyla ilgilenecek bir uluslararası komisyonun kurulması ve belli sürelerle toplanacak bir konferansın planlanması vardı.

Ne yazık ki bu toplantı bir kısım Amerikan basının bir süreden beri Unesco'ya yönelttiği eleştiriler için yeni bir neden oldu. Eleştiriler Unesco'yu sarsabilecek boyutlara ulaşırken, ortaya atılan savlar da iletişim sorunlarının çağımızdaki boyutlarını göstermesi bakımından ilginçti. Neydi Unesco'ya özellikle Amerikan basının yönelttiği bu eleştiriler?

Sözde Unesco başka ülkelerde ve tehlikeli bölgelerde görev yapacak gazetecilere bir tür **"ehliyet"** vermek istiyordu. İstenmeyen biçimde hareket eden gazetecilerin "ehliyetleri" geri alınabilecek ve gazetecilik yapmaları engellenebilecekti. Unesco gelişmekte olan ülkelerin ve sosyalist blokun denetimine girmişti ve basın alanında müdahaleciliği savunuyordu.

Oysa bu savlar Unesco Genel Müdürünün sözcüsü Herve Bourges tarafından çok açık biçimde yalanlanmıştı. Unesco'un amaçları arasında hiç bir biçimde gazetecilere bir tür meslek etiği (ahlâkı) empoze etmek ya da "ehliyet" vb. vermek yoktu. Amaç, tehlikeli bölgelerde görev yapan gazetecilere bu sıfatlarını kanıtlayabilecek uluslararası geçerliliği olan bir kart vermekti. Böylece savaş içinde kalan, esir düşen ya da yaralanan gazeteci, durumunu belirleyebilecekti. 1974 Kıbrıs Barış Harekatı sırasında Rum tarafının eline düşen Türk gazetecilerine yapılan işlemi anımsayanlar böyle bir kartın gerekliliğini daha o zamanlar vurgulamışlardı. Dünyanın bir çok yerinde görev yapan gazeteciler zaman zaman böyle durumlarla karşılaşıyor hatta yaşamlarını yitiriyorlardı.

Şubat ayında Paris'te yapılan toplantıya daha çok sosyalist eğilimli gazetecileri yapısında toplayan Uluslararası Gazeteciler Örgütü (OIJ)'nün yanında, Batılı gazetecileri temsil eden Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (Türkiye Gazeteciler Sendikası da bunun üyesidir) da katılmıştı. Ayrıca bu toplantıda gazetecilerin yalnızca savaş bölgelerinde değil, kendi ülkelerinde korunması da ele alınmıştı. Geçtiğimiz dönemlerde Türkiye'de öldürülen gazeteciler uluslararası basın örgütlerinin verdiği örnekler arasındaydı.

UNESCO'NUN GÜNAHI

Bir kısım Amerikan basının Unesco'yla alıp veremediği neydi? Geçtiğimiz yılın sonunda Unesco'nun Belgrat'ta yapılan 21. Genel Konferansında hemen tüm üye ülkeler yeryüzünde haber akışında bir dengesizlik bulunduğu konusunda görüş birliğine varmışlardı. İletişim araçlarının kültür ve bilimle yakın ilişkisini gören Unesco da son yıllarda giderek artan bir biçimde iletişim sorunlarına eğilmişti. Bu konuda iki büyük gelişmenin sağlandığı da söylenebilirdi. 1978 yılında Birleşmiş Milletlerin bu alt kuruluşuna üye tüm ülkeler kitle iletişim araçlarının savaş kışkırtıcılığı, ırkçılık ve ırk ayrımına karşı mücadelede etkin bir biçimde yer almasını öngören evrensel bir bildirgeyi benimsemişlerdi.

Bunun yanı sıra iletişim sorunlarını incelemek üzere ulaslararası bir komisyon kurulmuş ve ünlü Venezüellalı yazar Gabriel Garçia Marquez'in de yer aldığı bu komisyonun başına İrlanda eski Dışişleri Bakanı ve Nobel Barış Ödülü sahibi Sean McBride getirilmişti. Komisyonun hazırladığı rapor Unesco'nun Belgart toplantısına sunulmuştu. Bu rapor da Amerikan Basının tepkisini çekmişti.

Unesco çevresinde başlatılan bu tartışma aslında bu kuruluşun iletişim sorunlarına eğilmekte ne denli haklı olduğunu gösteren gelişmelere de sahne olmuştu. Amerika Birleşik Devletlerinde basının ahlâk kurallarına uygun çalışıp çalışmadığını gözetmekle görevli Ulusal Haber Komisyonunun (NNC) hazırlattığı bir araştırma ilginç sonuçlar vermişti. Unesco genel Kurulu dolayısıyla Amerikan basınında yer alan 206 yorumdan 181'i yalnızca bu kurumun iletişim konusundaki çalışmalarıyla ilgiliydi. Oysa Unesco iletişim yanında doğal çevrenin, sanat yapıtlarının korunması, okuma yazma kampanyaları, bilimsel araştırmalar, eğitim sorunları vb. gibi bir çok konuyla da ilgileniyordu. Kuruluşun bütçesinin büyük bir bölümü de bu konulardaki çalışmalara ayrılıyordu.

NNC'nin araştırması Amerikan basınında yer alan bu yorumların yüzde 80'inin iki büyük Amerikan haber ajansı olan Associated Press (AP) ve United Press International kaynaklı olduğunu ortaya koymuştu. Bu ajansların Unesco konusundaki tutumlarına ABD'nin Unesco'daki ulusal komisyonunun başkanı bile karşı çıkıyordu. Bu arada AP'nin tutumuyla ilgili ilginç bir durum da ortaya çıkmıştı. Bu ajansın Belgrat toplantısını izlemekle görevlendirdiği muhabiri Paul Chutkow'un toplantı ile ilgili olarak yazdığı bir haberin New York bürosunda değiştirildiği öğreniliyordu. AP'nin Genel Müdür Yardımcısı Stanley M. Swinton da "önemsiz bazı değişikliklerin" yapıldığını kabul ediyordu. Gerekçe ise "Belgart'tan geçilen haberin "zor okunacak bir durumda" oluşu idi.

Habere ve bilgiye ulaşma konusundaki savaşım sürüyor. Claude Durieux 18 Mart'ta "Le Monde" gazetesinde yayınlanan bir yazısında Amerikan basının başlattığı bu kampanyanın aslında "ormanı gözlerden saklayan bir ağaç" olduğunu yazıyordu. Peki asıl orman neredeydi? Bir çok gözlemci ormanın aslında karmaşık bir durumda olduğunu belirtiyor. Unesco içinde özellikle gelişmekte olan ülkelerin giderek ağırlık kazanmasının Batılı bazı ülkeleri kaygılandırdığı gözleniyor. Bu arada bu kampanyanın ardında Reagan politikasının yeni bir soğuk savaşa yönelen girişimlerinin etkisini görenler de az değil. Elbette Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in yerini alacak adayın belirlenmesi için şimdiden başlatılan gizli savaşım da unutulmamalı. ●

EKONOMİ

YABANCI SERMAYE DIŞ ÖDEMELER SORUNUNA ÇÖZÜM MÜ?

● Türkiye'de yabancı sermayeye birçok kolaylıklar tanınmıştır. 24 Ocak 1980 kararlarıyla bu kolaylıklar sınırsız denebilecek ölçülere vardırılmıştır.

● Bu kolaylıklara karşın yabancı sermaye Türkiye'ye ilgi göstermiyor. Ülkemizdeki yabancı sermaye stoku 200 milyon dolardan ibaret.

ÜLKEMİZİN döviz giderleriyle döviz gelirleri arasındaki büyüyen açık, ekonomimizi sarsan bunalımın temel nedenlerinden biri...

Şimdilik bu açık, giderek artan ölçüde dışarıya borçlanarak kapatılmak isteniyor. Aslında bu, açığın kapatılması değil, gözden saklanmasıdır. Hem de çok pahalı bir yoldan... Çünkü dış borç koşulları gitgide ağırlaşıyor. Üstelik aldığımız dış borçlar da genellikle, üretimi, yatırımı, dışsatım gücünü arttırmaktan çok günlük gereksinmeleri karşılamak için kullanılıyor.

Dış ödemeler açığının kapatılmasının en sağlıklı yolu, kuşkusuz, başta dışsatım gelirlerimizi arttırarak, onun yanı sıra da uluslararası taşımacılıktan, turizmden, dışardaki taahhüt işlerinden, başka hizmet dışsatımlarından ve yurt dışındaki işçilerden elde ettiğimiz dövizleri yükselterek, döviz gelirlerimizi döviz giderlerimizden daha hızlı artar duruma getirmektir. Nitekim bu gerçek ülkemizde giderek daha iyi anlaşılıyor.

O arada yabancı sermaye de döviz gereksinmelerinin karşılanmasında belli bir rol oynar. Hatta buna önem verenler, büyük ölçüde yabancı sermaye çekmiş olan Brezilya gibi, Meksika gibi, Malezya gibi Tayvan gibi ülkeleri örnek göstererek, ülkemizin de yabancı sermayeden daha çok yararlanması gerektiğini ve bu alanda büyük bir potansiyel bulunduğunu ileri sürüyorlar.

24 OCAK KARARLARI VE YABANCI SERMAYE

Bu görüş 24 Ocak 1980 kararlarına da egemen olmuş ve yabancı sermayeyi özendirmek için geçmişte izlenen politikalarla Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında yer alan ilkeleri hemen tümüyle değiştiren politikalar ve önlemler getirilmiştir.

Ana çizgileriyle belirtmek gerekirse, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, "**Belirli Büyüklükte dışsatım yapacak**" bu amaçla "dünya pazarlarında rekabet olanağı bulunan büyük ölçekli ve ileri teknoloji kullanan", "**Üretimde yerli katkı oranı yüksek**" ve "**Yabancı sermaye payı düşük**" özel yabancı sermaye yatırımlarına izin verileceği belirtilmiş ve "**Maden çıkarma ve maden zengileştirilmesi**" alanları yabancı sermayeye kapalı tutulmuştur.

Oysa, 24 Ocak kararları çerçevesinde yabancı sermayeyi özendirmek amacıyla yürürlüğe konulan 16 Mayıs 1980 günlü ve 8/875 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yabancı sermaye yatırımları için öngörülen büyük ölçekli olmak ve ileri teknoloji kullanmak koşulu kaldırılmıştır. İzin verilecek yabancı sermaye yatırımlarının alt sınırı iki milyon dolar gibi küçük bir ölçek olarak belirlenmiştir. Bunun gibi, yabancı sermaye payının düşük olması ilkesinden de vazgeçilerek, yabancı sermaye payının yüzde ondan aşağı ve yüzde kırk dokuzdan yukarı olamıyacağı kuralı saptanmıştır.

Ancak, Suudi Arabistan, Libya, İran, Irak, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Katar tarafından, bu ülkelere ve Orta Doğu Ülkelerine dönük ve Orta Doğu ülkelerine dışsatım potansiyeli taşıyan yatırımlar için özel yabancı sermaye payı konusunda yukarıda belirtilen sınırların dikkate alınmıyacağı öngörülmüştür.

Öylelikle söz konusu ülkelerin adını kullanarak gelecek her türlü yabancı sermayeye de kapılar ardına kadar açılmıştır. Ayrıca, o güne

dek yabancı sermayeye kapalı olan madencilik sektörü ile tarım kestöründe ve gıda sektöründe öz sermayemiz ile, öz teknolojimiz ile yapabileceğimiz belli yatırım konuları da yabancı sermayeye açılmıştır.

Yerli sermaye ve teknolojiyle yapılmış ulusal yatırımların bile yabancı sermayeye devri öngörülmüştür.

Bunun yanında, formaliteleri ve bürokrasiyi en aza indiren yönetsel düzenlemeler yapılarak yabancı sermayenin en çok yakındığı caydırıcı etmenleri ortadan kaldırma yoluna gidilmiştir.

Bu durumda, öteden beri sorulan, "Türkiye'ye yabancı sermaye büyük ölçüde gelir mi; eğer gelirse bunun yararları zararları nelerdir?.." gibi sorular şimdi daha da önem kazanmış bulunuyor.

YABANCI SERMAYE TÜRKİYE İLE İLGİLENMİYOR

Ancak bu gibi soruların Türkiye için ne kadar geçerli olacağı üzerinde de durmak gerekir.

Çünkü, bunca yıldır gösterilen çabalara karşın, ülkemizdeki yabancı sermaye stoku, 1980 yılı sonunda, 200 milyon dolar gibi önemsenmiyecek bir düzeyde idi...

Bürokratik engellerle ilgili yakınmaların bir ağırlık payı bulunsa bile, birçok alanda, Türkiye, uzun yıllardır yabancı sermayeye oldukça geniş olanaklar, kolaylıklar tanımıştı.

Bütün kolaylıklara karşın, ülkemizin yabancı sermaye için çekici ülkeler arasında yer almadığı görülmüştür.

24 Ocak kararlarıyla sağlanan ve adeta sınırsız denebilecek ölçülere varan kolaylıklar üzerine bile, Türkiye'ye yabancı sermaye akımında bir kıpırdanış görünmüyor.

Buna üzülmek gerekir mi gerekmez mi?

Yabancı sermaye, bizim durumumuzdaki ülkelere hangi koşullarla yönelir?

Türkiye gibi bir ülke yabancı sermayeden ne tür bir yarar bekliyebilir?

Bu soruların yanıtlarını verebilmek için, çokuluslu şirketler gerçeğini incelemek gereklidir. Çünkü günümüzde yabancı sermayenin çok büyük bir bölümü, çokuluslu şirketler eliyle yatırımlara yönelmektedir.

"Arayış"ın gelecek sayısında, çokuluslu şirketler üzerinde duracağız; ve, daha sonra, bu şirketlerin yapısına, tutumuna, eğilimlerine bakarak, Türkiye açısından bazı sonuçlar çıkarmağa çalışacağız. ●

DİL

ÇAĞDAŞ DİLBİLİM VE YENİ SÖZCÜKLER

DOÇ. DR. AHMET KOCAMAN

● **Dilde kullanım kurallardan değil, kurallar kullanımdan çıkar.**

KAMUOYU bir süredir dil konusunda yoğun tartışmalara tanık olmakta. Özellikle yeni türetilen sözcükler çerçevesinde koparılan fırtına tartışmaların bilimsel olmaktan çok siyasal bir düzlemde ele alınmasından ileri geliyor.

Dilsel olguların toplumsal-siyasal olgulardan tümüyle arındırılması olanak dışıdır. Ancak asıl konu dil olunca tartışmada kullanılan temel ölçüt ve ilkelerin de dilin bilimsel incelemesine, dilbilime dayandırılması gerekir. Ne var ki konuyu siyasal düzlemde ele alanlar genellikle böyle bir bilim dalından habersiz görünmektedirler.

Öyle olmasa, temellerini 1900'lü yılların başında İsviçreli dilbilimci **Saussure**'ün attığı çağdaş dilbilimin temel ilkelerinden birinin buyurganlık, kural koyuculuk değil, betimlemecilik (tasvircilik) olduğunu bilmeleri gerekirdi. Gerçekten geleneksel dilbilimin kuralcı yaklaşımı bırakılmıştır günümüz dil incelemelerinde. Dilbilimcinin görevi buyruk çıkarmak, masa başı yargılamaları yapmak değil; saptamada bulunmak, dilsel verileri değerlendirmektir. Her yapılanın doğru olduğu anlamını taşımaz bu, ama kullanımın kurallardan değil, kuralların kullanımdan çıktığını belirler. Bilimselliği de tümevarımcı bir yönteme dayanmasındandır.

Dilin bugününü düne göre yargılamaya kalkışmak tümüyle bilim dışı bir tutumdur. Asıl önemli yanılgı dil tartışmalarını tümüyle ek ve sözcüklere indirgeyip yapısal dizgeyi gözden kaçırmaktır. Dilde özleşmeye karşı çıkanlar genellikle Osmanlıca, Arapça, Farsça sözcüklerin yerine önerilen sözcükleri eski tümce düzeni içinde ele almakta, bu yeni sözcüklerin Türkçenin dizgesine uygun düşmediğini ileri sürmektedirler. Oysa yeni sözcükler yeni bir tümce düzenini de gerektirmekte, bu olgu da dizge kavramının devingin bir nitelik taşıdığını belirlemektir.

Yeni sözcük türetilmesi **Saussure**'ün vurguladığı dil-söz ayrımına da uygun düşmektedir. Dil toplumsal, söz ise bireysel bir olgudur. Söz bireyin egeneliğindedir; sözcükler söz düzleminde yer alırlar. Başka bir anlatımla sözcükleri bireyler yaratabilir; elbette bu herkesin başına buyruk bir dil oluşturabileceği anlamına gelmez. kimi sözcüklerin tutunması, kimilerinin de unutulması bu yüzdendir; çünkü ancak dilde toplumsal dizgeye uygun sözcükler yaşıyabilirler.

Kısacası karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. **Saussure**'ün dediği gibi, "**Sözün anlaşılabilmesi ve bütün sonuçlarını verebilmesi için dil zorunludur ama dilin yerleşebilmesi için de söz zorunludur.**" (Genel Dilbilim Dersleri S.40)

Bugün yeni sözcükler yaşıyorsa bu onların toplum bilincine, dil'e yerleştiklerini gösterir. Üstelik yeni sözcükleri görmezlikten gelmek dilin en önemli niteliğini, üretkenlik özelliğini görmezlikten gelmektir.

Gerçekten dil, sınırlı sayıda kurallarla nerdeyse sınırsız sayıda tümce oluşturmaya yarıyan bir düzendir; devingenliği de buradan ileri gelir. Yeni sözcükler, yeni düzenlemeler insan dilindeki bu çokyanlılığın doğal bir sonucu sayılmak gerekir.

Çağdaş dilbilim bu yeni düzenlerin oluşmasında bireyin dil sezgisinin de önemli bir öğe olduğunu kabul etmiştir. Öyle ki **Saussure**'den sonra çağdaş dilbilimin en önemli adı sayılan **N. Chomsky** dilsel sezgiyi dil olgularının değerlendirilmesinde bir ölçüt olarak kullanmakta duraksamamıştır. Böyle olunca tek tek bireylerin ve halkın dil beğinisinin, dilsel sezgilerinin değeri de anlaşılabilir. Bireyin kişisel sezgileri kaynağından beslendikçe ve onunla bütünleştikçe dil toplumun malı olur.

Toplumsal bir dizge olan dilde bir gizilgüç sözkonusudur.

Bu bakımdan bugün "**Düşünce, egelence, sakınca**" nasıl kullanılıyorsa, "**ilence, tapınca, gizlence**" vb.'de kullanılabilir, çünkü dildeki gizilgücü yansıtmaktadırlar. Ay-

dınlar ve dilbilginleri sözcükleri masa başında yargılamak yerine toplumun bilincindeki bu gizilgücü kavradıkları zaman aydın ve halk bütünleşmesi gerçekleşecektir. Üstelik dilbilim, konuşma dilinin yazılı dile göre önceliğini vurgulamak yoluyla, kamuoyunda yaygın olan dil kesitinin, halk dilinin, hepimizin dilinin önemini ve kuralların buradan çıkması gerektiğini de açıkça benimsemiştir. Bu yönden gündelik dilin yazılı metin diline göre yargılanması da tümüyle tutarsız, bilim dışı bir yaklaşım dır.

Dil devrimi çağdaşlaşmanın bir gereğidir; dildeki yeni sözcükler çağdaş kavramlara karşılık arama denemeleri de sayılabilir. Yanlış türetmeler olabilir; çok az sayıdaki bu yanlışlar olgunun dilbilimsel, toplumsal ve kültürel dayanaklarını sarsamaz.

Üstelik yeni sözcüklerin en önemli özelliklerinden birisi düşünceyi saydamlaştırmalarıdır. Ek ve kök anlamları dil bilincimizde, toplumsal kalıtımızda bulunan, "amaç, bağımsızlık, doğa, düşün, eleştiri, eşit, gereksinme, içerik, ilginç, karşıt, olanak, olasılık, önerge vb. sözcükleri anlamakta hiçbir güçlük söz konusu değildir. Tam tersine düşünceyi bulanık, kapalı olmaktan kutardıkları için anlaşmayı, iletişimi kolaylaştırmakta, çağdaş bilincin ışımasına katkıda bulunmaktadır bu sözcükler. Anlaşılır olmak ise çağdaş aydının başlıca niteliklerinden birisidir.

Yeni sözcüklere karşı çıkılmasının açıkça söylenmiyen bir nedeni de kimi aydınların gerçek aydınlıktan, düşüncelerini saydam, geçirgen sözüklerle anlatmaktan çekinmeledir. Böyleleri anlaşılmaz olmayı aydın olmanın bir ayrıcalığı saymaktadırlar.

Heraklitus'un belirttiği gibi toplum yasalarının en önemlilerinden birisi değişmedir. Toplumsal bir kurum olan dil ve bu yasanın dışında değildir. Çağdaş bilim, çağdaş teknik yeni kavram ve incelikler üretiyorsa yeni sözcükler de yapılacaktır. Dilbilim sözcük ile kavram (Belirten ile belirtilen) arasında hiç değilse başlangıçta bir nedensizlik olduğu belirlediğine göre yeni sözcük türetiminin bilime aykırı bir yanı da yoktur. Ünlü dilbilimci **B.L Whorf**'un görüşünü yenilersek, **"Düşünce dili etkilediği kadar, belki daha çok dil de düşünceyi belirler."**

Çağdaş düşünce çağdaş bir dilden ayrı düşünülemez. Üstelik bu, Atatürk'ün bilim öncülüğündeki çağdaş Türkiye özlemine de uygundur. ●

TELEVİZYON

GERÇEK KÖYLÜ VE TV KÖYLÜSÜ

- **TV, Türk köyündeki ve köylüsündeki değişimi yeterince izliyemiyor.**
- **Dilimiz hızla bütünleşirken, TRT, zorlama bir "köylü ağzı" taklitçiliğini sürdürüyor.**
- **Üstelik değişik yörelerin değişik ağızları birbirine karıştırılıyor.**
- **Folklor programları dışında, TRT, artık tek bir dille tek bir ağızla konuşmalı ve konuşturmalıdır.**

GEÇENLERDE televizyonun bir magazin programında, biri temsilî biri gerçek, biribirini bütünleyici iki yayın yer alıyordu.

Yayınlardan ilkinde, evlenme çağına gelmiş birçok köylü gençlerinin çok önemli bir sorunu olan **"Başlık"** konusu üzerine bir oyun sergileniyordu. Sahne oyuncuları, özellikle şu ekonomik bunalım döneminde, **"Başlık"** geleneğinin ne kadar çağdışı kaldığını, bu geleneğe artık son verilmesi gerektiğini gösteren bir skeç oynadılar.

Hemen ardından da bir Akşehir köyünde, bu geleneği, sağduyularıyla ve köy halkının ortak kararıyla kendiliklerinden kıran köylüler konuşturuldu. O arada, başlık parası ödemeksizin evlenen bir genç çiftin nikâh töreni ve köy düğünü gösterildi.

Türk köylüsünün, kendine özgü gerçekçi yaklaşımı içinde, yeniliğe ne kadar açık olduğunu, ne kadar ilerici olabileceğini kanıtlayan, kıvanç verici görüntülerdi bu köy çekimleri...

Ancak bu program, TV'nin, Türk köyündeki ve köylüsündeki değişimi yeterince izleyemediğini, bazı bakımlardan bu değişimin gerisinde kaldığını, yine TV ekranında ortaya koyuyordu. TV stüdyolarında düzenlenen oyunda, köylüleri temsil eden sanatçılar, kendilerini zorlaya zorlaya, köylü ağzını taklid etmeğe uğraşıyorlardı. Giysileri de böyle bir taklitçiliği yansıtıyordu.

Fakat bu temsilin ve taklidin aslına uymadığı, birkaç dakika sonra, aynı TV programında gerçek köylüler izlenirken görüldü.

Gerçek köylüler, hiç de, temsilî skeçteki gibi köylü ağzı ile konuşmuyorlardı. Doğma-büyüme birer kentli gibi konuşuyorlardı. Çok düzgün tümcelerle görüşlerini açıklıyorlardı. Söyledikleri ve çözümlemeleri de bir seminerde geçerli olabilecek düzeydeydi. Giysileri de genellikle kentli giysisinden değişik değildi.

Üstelik onlar, skeçteki aktörler gibi, zorlama bir taklitçilik içinde değildiler, oldukları gibiydiler.

Türkiye'de çok şey değişti ve değişiyor. Çağdaşlaşmanın, eğitimin, iletişimin, o arada hiç kuşkusuz radyonun ve televizyonun etkisiyle, köyde ve köylüde de pekçok şey değişiyor. Düşünceler değişiyor, gelenekler töreler değişiyor, üretim biçimleri, yaşam biçimleri görüntüler değişiyor.

Bu değişimin bir sonucu olarak da, köylülerimizden-henüz hepsi değil ama- birçoğu, kentliler gibi konuşuyor, giyiniyor.

Yerel şive, lehçe veya ağız ayrılıkları, Dünyanın en gelişmiş ülkelerinde bile bir ölçüde sürdüğü gibi, kuşkusuz bizde de yeryer sürüyor ve belki daha sürecektir.

Kaldı ki, köylü ağzının yok olması, onun yerini kentli ağzının alması, tek başına, bir ilerleme ölçütü de sayılmıyabilir. Aynı şekilde, köylü ağzıyla ya da yerel bir ağızla konuşmak da ille geri kalmışlığın veya eğitimsizliğin bir kanıtı sayılmaz. Durum kişiden kişiye bile değişebilir. Bir yörede, hiç okumamış bir köylünün kentli gibi konuştuğu fakat aynı köyden yetişmiş bir bilim adamının halâ yerel ağız kullandığı görülebilir.

Ama ortada bir gerçek var: Dilimiz hızla bütünleşiyor. Birçok köylerimizde, yörelerimizde kullanılan sözcüklerle ve ağızla, büyük kentlerimizde kullanılan sözcükler ve ağız arasındaki ayrılık, başka pekaz ülkede görülebilecek bir hızla kapanıyor.

Atatürk'ün başlattığı dil devrimi, Türkçemizi, yabancı iğelerden büyük ölçüde arındırarak, halkın yüzyılar boyunca özellikle köylerde yaşattığı öz dilimize yakınlaştırdı. Yeni sözcükler, terimler, halkın köylerde kasabalarda yaşattığı öz dilimizin kökenlerinden üretilmeğe başladı. Böylece tüm yurttaşlarımızınbir dilde anlaşabilmeleri kolaylaştı.

Öte yandan, yine Atatürk'ün başlattığı başka gelişmeler ve değişimler de, kentli şivesini bütün yurda yaygınlaştırmağa başladı.

Bu karşılıklı etkileşimle, ülkemizde dil ve ağız birliği çok yaygınlaştı.

★

★ ★

Televizyondaki sözünü ettiğimiz programın da doğruladığı bu gerçeği, TRT, artık anlamalı ve zorlama köylü taklitçiliği dönemini kapatmalıdır.

"**Zorlama**" diyoruz, çünkü yurdumuzda tek bir yerel ağız veya şive hiçbir zaman olmamıştır.Adı üstünde "**Yerel**" dir bunlar, genel değildir. Örneğin Doğu Karadeniz ağzıyla Batı Karadeniz ağzı birbirine hiç benzemez. Sürmene ağzıyla Bartın veya Karadezin Ereğlisi ağzı, birbirinden çok değişiktir. Kastamonu ağzı da Bartın ağzından değişiktir. Konya'nın kimi ilçelerinde kullanılan ağız Isparta ağzına benzemez. Diyarbakır şivesi veya ağzı Gaziantep'inkine hiç benzemez.

Ama bizim TRT taklitçilerimiz, "Köylü ağzı" ile konuşmaya özenirken, ortaya, hiçbir belirli yörede duyulmamış, konuşulmamıs, karmakarışık bir "Ağız" çıkar. Yerellikle yöresellikle veya gerçekle ilgis iolmayan yapay bir stüdyo genellemesidir TRT'deki "**Köylü ağzı**"...

Yeryer halâ bir ölçüde de olsa etkisini sürdüren şive ve ağız ayrılıklarını tanıtmak üzere programlar hazırlanabilir kuşkusuz... Fakat herhâlde onları da daha bilimsel yöntemlerle hazırlamak, kullanılan ağzın aslına uygunluğunu titizlikle gözetmek gerekir.

Ama "**Köylü ağzı**" taklidi diye, ne idüğü belirsiz uydurma ve karma bir "**Ağız**" la ortaya çıkınca, televizyonun ne kadar gerçek dışı kaldığını, Türkiye gerçeğinin ne kadar gerisine düştüğünü, geçen akşam, TV ekranında, gözlerimizle gördük, kulaklarımızla duyduk. Bu zorlama stüdya taklitçiliğini, ayni programda, köylülerin kendileri yalanlamış oldular.

Folklor programları dışında, TRT, lütfen artık tek bir dille tek bir ağızla konuşsun ve konuştursun!... ●

ENERJİ

PETROL ÜRÜNLERİ YERİNE SENTETİK AKARYAKIT

DR. MUSTAFA ÖZCAN ÜLTANIR

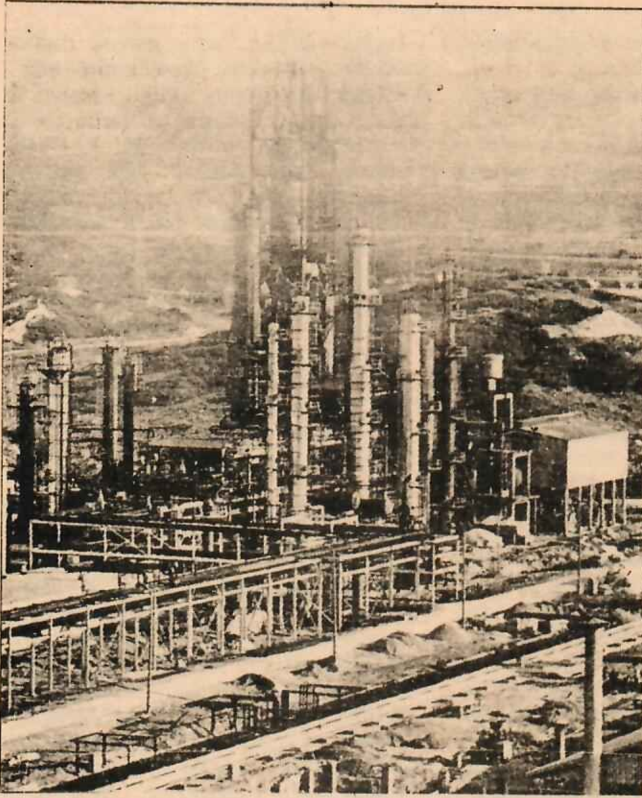
- **Petrol ürünleri yerine kullanılabilecek sentetik akaryakıtlar teknolojisi, Dünyada ekonomik boyutlara erişmiştir.**
- **Türkiye'nin de bu yöndeki olanaklarını değerlendirmesi ekonomik zorunluluk.**
- **Sentetik akaryakıt üretimi yoluyla, Türkiye, petrol dışalımına ödediği dövizlerin büyük bir bölümünü tasarruf edebilir.**
- **Bazı sentetik akaryakıtlar, bugünkü fiyatlarıyla Petrol ürünlerinden daha ucuza geliyor**

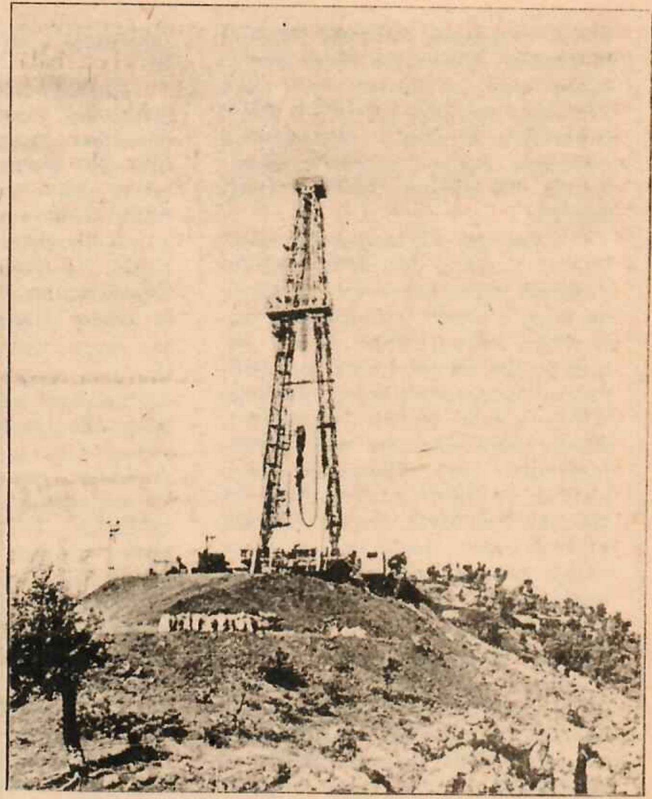
ÇAĞIMIZDA yoğun enerji tüketiliyor. Dünyada petrolden onyedi kat daha çok kömür olduğunun bilinmesi, kömürün yeni teknolojiyle kullanımı konusunu gündeme getirmiştir. Tüm kaynakları içeren biçimde yeni enerji teknolojisi arayışı, enerji ve yakıt üretim olanaklarını çoğaltmaktadır. Örneğin, petrol ürünlerinin yerine kullanılabilecek sentetik akaryakıtlar teknolojisi, ekonomik boyutlara erişmiştir. Türkiye gibi, dışsatımına oranla petrol dışalımı büyük olan ülkelerin, kendi doğal kaynaklarından sentetik akaryakıt üretimine yönelmeleri, artık bir ekonomik zorunluluktur.

ULAŞTIRMA VE YAKIT GEREKSİNİMİ

Hızlı ve yaygın gelişmenin, canlı ekonominin ve ulusça bütünleşmenin önde gelen gereklerinden biri, ulaştırmanın yaygınlaştırılması ve etkenleştirilmesidir. Ülkemizde kentiçi taşımacılığında genellikle karayolundan yararlanıldığı gibi, kentlerarası yolcu taşımacılığının yüzde 95'i ve yine kentlerarası yük taşımacılığının da yüzde 76'sı karayolundan yapılmaktadır. Türkiye'nin ulaştırma modelinin çarpık ve yanılgılı olduğu yadsınamaz, ama, ulaştırma sektörünün işlerliği açısından, gerekli yakıt isteminin aksaksızca karşılanması da zorunludur. 1965 yılında yaklaşık 600 bin ton benzin, bir milyon ton motorin (dizel yakıtı) kullanılırken; 1980 yılında iki milyon ton benzin, dört milyon tonu aşkın motorin kullanılır olmuştur.

1990 yılına doğru Türkiye'de benzin isteminin 5 milyon tona,

Gelecekte petrol tesislerini sentetik yakıt tesisleri desteklemelidir...

motorin isteminin de 10 milyon tona tırmanması beklenmelidir. Bu istemin bir bölüntüsünün, petrol dışalımını büyütmeksizin, yerli kaynaklardan üretilecek sentetik akaryakıtla karşılanması gerekecektir.

SENTETİK AKARYAKIT SEÇENEĞİ VE ATATÜRK'ÜN KONUYA EĞİLİŞİ

Sentetik akaryakıtların en çok tanınanı sentetik benzindir. Ülkemizde sentetik benzin konusu ilk kez, 1936 yılında Atatürk'ün hazırlattığı, İkinci Beş Yıllık Sanayi Planında yer almıştı. Bu plan ilke olarak, benzinin bütünüyle dışalımla sağlanmasının doğru olmadığını, bunun sınaileşmeyi güçleştireceğini belirtiyordu. Bu anlayışla, o dönemde, Türkiye için taşkömürü, linyit ve bitümlü şistlerden, kömür katranından, kok ve linyit briketi gazlarından sentetik benzin üretim yolları irdelenmişti. Sonuç olarak, kömürün gazlaştırılmasından ve kömür katranından sentetik benzin üretim teknolojisi benimsenerek, yılda 16.500 ton benzin ve 5.940 ton dizel yakıtı üretecek bir tesis plan kapsamına alınmıştı.

Kurulması planlanan sentetik benzin fabrikasının yatırım tutarı, 1936 koşullarına göre iki buçuk milyon TL olarak hesaplanmıştı. Fabrikanın yıllık girdi harcamalarının 600 bin TL olacağı, ücretler ve yönetim giderleriyle bu harcamanın 1.3 milyon TL'ya ulaşabileceği belirtilmişti. Ne yazık ki, Atatürk'ün ölümü, İkinci Beş Yıllık Sanayi Planını sahipsiz bıraktığı gibi; teknolojik dış bağımlılık kıskacında ortaya çıkan İkinci Dünya Savaşı, planın uygulanmasını engelledi.

Türkiye'de çıkarılan yerli ham petrol, 1980 yılında 2.3 milyon ton olmuştur. Geçmiş onbeş yıllık dönemde, yerli üretim yılda 3.6 milyon tona çıkmışsa da son on yıldır giderek düşmektedir. Rafinerilerde işlenen ham petrolün ancak yüzde 40'ı benzin ye motorine dönüştürüldüğünden, yerli petrolden üretilecek benzin ve motorin toplamı, yılda bir milyon tonu aşamaycak boyuttadır. Petrol ürünlerinin yanısıra kullanılmak üzere, çağdaş teknolojiyle kömür şist petrolü ya da yapay ham petrol ve biomas kökenli sentetik akaryakıtlar üretmek de olanaklıdır. Türkiye koşullarında, 1990 yılına dek uzanan dönemde, yılda 4 milyon ton petrole eşdeğer sentetik akaryakıt üretimi sağlanabilir.

KÖMÜR PETROLÜ

Kömür kökenli sentetik akaryakıt üretim teknolojisi, ilk kez 1930'larda ortaya konulmuşsa da, son yıllarda yeni teknolojik gelişimler sağlanmıştır. Güney Afrika Cumhuriyetinde, Amerika Birleşik Devletlerinde, Sovyetler Birliğinde ve Batı Almanya'da bu teknolojiden yararlanmaya girişilmiştir. Günümüzde kömürden akaryakıt üretiminde, kömürü sıvılaştırmaya dayalı ve kısaca **SRC** denilen "Solvent rafine kömür" yöntemi en çok tutulanıdırBunun dışında hidrojenasyon (yüksek sıcaklıkla basınç altında, buhar ve karbon monoksit etkisinde işleve sokmak) yöntemiyle de sıvılaştırılmış kömür elde olunmaktadır. Sentetik ham petrol bile denilen sıvı kömürden benzin, dizel yakıtı, Fuel-oil ve öteki petrokimyasal ürünler üretilebilmektedir.

Kömür petrolünün elde olunmasında hammede olarak, taşkömürü ve linyitlerden yararlanılmaktadır. Günde 40 bin varil kömür petrolü ve 7 milyon metre küp sentetik gaz yakıt üretebilecek, çağdaş bir tesis 350-500 milyon dolara kurulabilmektedir. Böyle bir tesis yılda 10-12 milyon ton linyit kömürü tüketerek, yaklaşık 1.7 milyon ton sentetik akaryakıt ve 1.3 milyon ton petrol eşdeğeri sentetik gaz yakıt üretebilecektir. Yılda ortalama 3 milyon ton petrol eşdeğeri sentetik yakıt sağlayacak tesis, Türkiye koşullarında akaryakıt tüketiminin önemli bölüntüsünü karşılarken, LPG ve havagazı iste

minin tamamına yakınını yanıtlalayacaktır. Ekonomik ömrü 20 yılı aşkın olan bu tesisin bir yılda üreteceği sentetik petrol ve gazın dışarıdan alınması durumunda yapılacak ödeme, bugünün fiyatlarıyla 600 milyon dolardan aşağı değildir.

Kömür petrolü bakımından darboğaz, gereken kömürün sağlanmasında görülebilirse de, Türkiye'de yeterli kömür yataklarının bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak kömür üretim teknolojisinin geliştirilmemiş olmasından ötürü, geleceğe ilişkin kömür üretim beklentileri, istemi yanıtlamaktan uzak görünmektedir. Oysa, ülkemizde planlı biçimde ve gelişmiş teknolojiyle ele alınmak koşuluyla, termik elektrik santral yakıtı, endüstri yakıtı ve konut yakacağı olacak kömür bulunduğu gibi; sentetik petrol kömürü de vardır.

YAPAY HAM PETROL

Yapay ham petrol kökenli sentetik akaryakıtların üretilmesinde ülkemiz koşullarında kulanılabilecek hammadde, bitümlü şistler ve asfaltitlerdir. Katı yakıt biçimindeki bitümlü şistlerin içerisinde, petrole benzeyen kerojen vardır. Asfaltitler ise petrolün başkalışımıyla oluşmuş, petrolle eş kökenli yakıtlardır. Doğa da asfaltitden çok bitümlü şist bulunmaktadır. En yalın yöntemle, bitümlü şistler yüksek sıcaklıkta ısıtıldıklarında, şist petrolü açığa çıkmaktadır. Şist petrolü üretim teknolojisi, Fransa, Almanya, İsveç, Sovyetler Birliği ve Kızıl Çin'de kullanılmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde yeni teknolojik gelişimler de sağlanmıştır.

Çağdaş teknolojiylebitümlü şistlerden yapay ham petrol elde olunması, madencilikle çıkarılmış bitümlü şistlerin özel tesislerde işlenmesinin yanısıra, yeraltında ve bitümlü şist yatağının içerisinde de yapılabilmektedir. Yeraltı yöntemi henüz yeterince ekonomik değildir. Dışarıda işleme yönteminde, bitümlü şistler parçalanarak öğütüldükten sonra, yüksek sıcaklıkta piroliz (havasız ortamda ve atmosfer basıncı altında ısıtma) ya da damıtma işleminden geçirilmektedir. Böylece yapay ham petrol, mineral hammaddeler, gaz yakıt, gübre olarak kullanılabilecek artık ve su çıkarılmaktadır. Üretilecek yapay ham petrol miktarı bitümlü şistlerin çeşidine bağlı olmakla birlikte, 1000 ton bitümlü şistden 300-925 varil yapay ham petrol elde olunabilmektedir. Yapay ham petrolden de sentetik benzin, dizel yakıtı, fuel-oil ve öteki petrokimyasal ürünler üretilmektedir.

Türkiye'de şimdilik kullanılmayan, ancak termik elektrik santrallarında yakılması planlanan önemli bitümlü şist yatakları vardır. Ülkemizde kurulabilecek ilk bitümlü şist petrolü tesisinin günlük kapasitesinin 40 bin varil yapay ham petrol olması düşünülebilir. Böyle bir tesis yılda ortalama iki milyon ton sentetik akaryakıt üretebilecektir. Bu tesisin yatırım tutarı ise 800 milyon dolar düzeyinde olacaktır.

Asfaltitlerden de sentetik benzin, dizel yakıtı, asfalt, amonyak, metal oksitleri konsantresi, metalurjik kok elde olunabilmektedir. Ülkemizde Güney Doğu Anadolu'da bulunan asfaltit yataklarından yararlanarak, yılda 120 bin ton yapay ham petrol, 250 milyon metre küp gaz yakıt, ayrıca 180 bin ton amonyak, altı bin tonu aşkın değerli ve az bulunur metal konsantresinin elde olunabileceği hesaplanmıştır. Metal konsantresinin içerisinde nikelin yanısıra molibden, vanadyum, titan ve uranyum elemantlerinin olması, ülkemizde kurulacak asfaltit işleme tesisinin önemini artırmaktadır

BİOMAS PETROLÜ

Bitkisel ve hayvansal ürünlerden üretilen ekonomikyakıtlar, biomas (organik kütle) enerji kaynağı olarak tanımlanmaktadırlar. Biomas, yeni ve yenilebilir enerji kaynakları arasındayer almaktadır. Biomaskökenli sentetik akaryakıt kapsamına alkol karışımlı benzin girdiği gibi, biomas artıklardan üretilecek yapay ham petrol de girmektedir. Çağdaş teknoloji, hidrojenasyon yönetmiyle, 1000 ton kuru organik maddeden 1300 varil biomas petrolü çıkarabilmektedir.

Biomas kaynağından üretilen alkolle karıştırılmış benzin, alışılmış yakıt durumuna gelmiştir. Özellikle etil alkol yüzde 20 oranında benzine katılabildiği gibi, yüzde 55-60 oranında fuel-oile ve yüzde 7-10 kadar da dizel yakıtına karıştırılabilmektedir.

Uluslararasında alkogas ya da gasohol diye tanınan benzin-alkol karışımlı yakıt Brezilya, Batı Al-

EREĞLİ DEMİR-ÇELİK BİR TÜRLÜ AMAÇLADIĞI ÜRETİME ULAŞAMIYOR...

Türkiye'nin demir-çelik yassı mamul gereksinimini karşılayan kuruluşlardan biri olkan Ereğli Demir-Çelik Fabrikalarında, alınan tüm önlemlere karşın, istenen üretim düzeyine erişilemediği ileri sürülüyor. Son yıllarda bir milyon ton olarak amaçlanan yıllık kapasitenin ancak 677 bin 123 tonda kaldığı belirtiliyor.

Demir-Çelik yassı mamullerinin çok yaygın bir kullanım alanını bulunması ve özellikle imalat sanayiinin ana girdisini oluşturması, bu sektöre genel ekonomi içerisinde öncelikli bir yer kazandırmaktadır.

Fakat, 1965 yılında üretime geçen Ereğli Demir-Çelik Fabrikaları, bugüne kadar amaçlanan üretimin yarısından biraz tazlasını ancak gençekleştirebildi. Amerikan Koppers Firmasının katkısı ilê ve dış kredi ile 129 milyon Dolar harcanarak gerçekleştirilen fabrika, ilk yıllarda hedeflenen 470 bin ton çelik, 349 bin ton da yassı mamul yerine, ancak 250 bin ton üretim yaptı.

Türkiye'de demir-çelik isleminin artması üzerine AID'den Amerikan Uluslararası Gelişme Ajansı) alınan 14 milyon 200 bin Dolarlık yarmdım ile kapasitenin, çelik üretiminde, 808 bin tona, yassı mamullerde de 643 bin tona çıkarılması için 1968 yılındi işletmedke gerekli düzenlemeler yapıldı. AKncakm alınan tüm önlemlere karşın işletme sistemindeki bozukiuk nedeniyle yeterli üretim o yıllarda da sağlanamadkı. kÜretim 1972 yılında ancak 300 bin tona ulkaştı. O yıl yine ADI'den alınan 12 buçuk milyon Dolarlık yardımla hammadde girmdisini zenginleştirme yoluna gidildi. Bu düzenleme de, istenen sonucu sağlamadı ve üretim 1974 yılında ancak 500 tona çıkartılabildi. Bu yıl için amaçlanan üretim ise 750 bin tondu.

1978 yılında bir yüksek fırın daha inşa edilen Ereğli Demir-Çelik Fabrikalarının üretimi ancak 677 bin 123 tonda kaldı. Oysa bu yıllar için üretim kapasitesi bir milyon ton olarak belirlenmisti.

O arada ıkıncı yüksek fırının çalıştırılmasına henüz gerek olmadığı da savunuluyor. İşletmelerin dışalım yolu ile kömür ve cevher ithal kapasitesinin iki milyon 593 bin ton olduğunu belirten uzmanlar şöyle diyorlar:

"Bu girdi değerine göre, çelikhanenin üretimi 30 döküm gün dolaylarında olabilecektir. Bu da çelikhanenin yüzde 60, yüksek fırınların y üzde 50 çalışması demektir. Yani, 30 dökümgün çeliğe tekabül eden sıcak maden 2417 tongündür.

İkinci yüksek fırının nominal kapasitesi 2.800 tongün olduğuna göre, yüksek fırınlardan birinin daha en az iki yıl çalıştırılmasına gerek yoktur."

manya, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği gibi ülkelerde kullanılmaktadır. Özellikle Güney Amerika ülkelerinde kullanımı yaygınlaşmıştır. Gerekli alkol, dünyada geniş ölçüde kullanılan enzimatik fermantasyonla (şeker fabrikalarının maltından alkol üretimi) ve yeni geliştirilmiş olan asit hidroliz (organik maddeleri fermantasyon öncesinde ısı ve asit etkisinde işleme) yöntemiyle elde olunmaktadır.

Benzine katılacak alkol üretimi için kullanılacak bitkisel hammaddeler, şeker kamışı, şeker pancarı, patates ve mısır biçiminde sıralanabilir. Asit hidroliz yöntemiyle, odundan da alkol ürütilmektedir. Günümüzünteknolojik koşullarında, bir hektarlık alandan üretilecek ürün ve bundan elde olunacak alkol miktarı açısından en uygunu şeker kamışı olmaktadır. Ülkemizde şeker kamışı, Akdeniz kıyışeridinde meyva niteliğinde tüketilmek üzere ve sınırlı ölçüde yetiştiriliyor. Ancak şeker kamışı üretimi geliştirilebilir. Bir hektar şeker kamışından elde olunacak alkol üç bin litre düzeyindedir. Alkol üretimi için patatesten yararlanmanın düşünüldüğü görülmüşse de, bir hektar patatesten elde olunabilecek alkol, en çok iki bin litreyi geçmemektedir.

Türkiye koşularında benzin -alkol karışımı yakıt (ya da kısaca benzinol) için önce yılda 500 milyon litre alkol (250 bin ton benzin eşdeğeri) üretimi ve bunun bir milyon ton benzine karıştırılmasıyla işe başlanmalı; giderek 1990'lara doğru yıllık alkol üretiminin 5 milyar litre (2.5 milyon ton petrol eşdeğeri) düzeyine yükseltilmesi planlanmalıdır. Üretilecek alkol, benzinden başka, sınırlı ölçüde dizel yakıtına ve önemli ölçüde fuel-oile katılmalıdır.

FİYAT KARŞILAŞTIRMASI VE EKONOMİK KAZANÇ

Günümüzde bir varil ham petrolün dış piyasa fiyatı 32 ile 41 dolar arasındadır. Önümüzdeki iki yıllık bir süreçte taban fiyatın 50 dolara ulaşması da beklenebilir. Oysa sentetik petrolün bir varilinin maliyeti, hammadde olarak kömür kullanıldığında 30-37 dolar, bitümlü şistden çıkarılınca 15-35 dolar, biomas kaynağından elde olununca 30-60 dolar arasında değişmekte, alkolde 30 doların çok altına düşmektedir. Kısacası, dıştan alınan petrole göre ucuz fiyatla ve yerli doğal kaynaklardan sentetik akaryakıtlar elde edilebilir. Özellikle kömürden sentetik akaryakıt üretimi ekonomik görünmektedir. Öte yandan bir milyon ton sentetik akaryakıtın ulusal ekonomiye katkısı, en az 250-300 milyon dolar arasındadır. Sentetik akaryakıt projelerinin gerçekleştirilmesi için Dünya Bankası, Asya Kalkınma Bankası gibi çeşitli uluslararası finansman kuruluşlarının kredi açtıkları da bilinmektedir.

Sentetik akaryakıtların önemi, Atatürkdöneminde ve 1930'larda da görülmüştü. Atatürk'ün başlattığı sentetik akaryakıt projesi Atatürk'ün yüzüncü doğum yıldönümünde, yeni teknolojiyle canlandırılmalıdır.

TÜRKİYE İÇİN KURULUŞ ÖNERİSİ

Türkiye'de sentetik akaryakıt üretiminin kamu sektörünce ele alınması zorunludur. Gereksinim duyulan devlet işletmesi ise; Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO), Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu (TKİ), Etibank, Petrol Ofisi, Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi gibi kamu ekonomik kuruluşlarının işbirliğiyle oluşturulabilir. Sentetik Akaryakıt Kurumu (kısaca SAK) oluşunca kömürden, bitümlü şistden, asfaltitten ve biomas kaynağından üretim yapmak için, çeşitli işletmeler ya da fabrikalar kurmalıdır.

Önerilen sentetik akaryakıt endüstrisinin oluşturulması ve geliştirilmesi için, yabancı teknolojiden de yararlanmak gerekecektir. Kaldı ki dış kredi alındığında, yabancı teknolojiden yararlanmak zorunluğu da ortaya çıkıyor. Yabancı kuruluşlarla kuşkusuz, karşılıklı ve dengeli çıkarlara dayalı işbirlikleri yapılabilir; ama, önemli olan, yerli teknolojiden olabildiğince yararlanmak, uzun dönemde bütünü ile yerli teknoloji oluşturabilmektir.

TEKNOLOJİ

DÜŞÜK KALORİLİ KÖMÜRLER SANAYİDE KULLANILACAK

- **Türkiye'de büyük rezervler halinde bulunan düşük kalorili kömürler, Şeker Fabrikaları'nın üretimine başladığı yeni tip kazanlarla değerlendirilecek.**
- **Sanayide düşük kalorili kömür kullanımına başlanınca, yüksek kalorili kömür dışalımı da gerekmeyecek ve Türkiye'deki rezervler tümüyle hava kirliliğine karşı şehirlerin ısınmasında kullanılabileek.**
- **Türkiye Şeker Fabrikaları makine fabrikalarında seri üretime geçilecekyeni tip fırınların sanayide kullanımının zorunlu kılınması halinde milyarlarca liralık döviz kazanılacak.**

DÜNYA ülkeleri gittikçe artan enerji bunalamına çözümler aramayı sürdürüken, fosil yakıt rezervleri her geçen gün biraz daha azalıyor. Kömür bu alanda dünya ülkelerinin üzerine önemli eğildikleri bir kaynak oluşturuyor.

Isınmanın yanısıra sanayide de, büyük miktarlarda kullanılan kömür, dünya petrol rezervlerinin azalması nedeniyle sıvı yakıt elde etmede de kullanılmaya başladı. Bu arada Türkiye'de kömürün sıvı yakıt olarak kullanılması olanaklarının değerlendirilmesi isteniyor.

Kömür rezervleri bakımından Türkiye'nin çok büyük olanakları var. Uzmanlara göre, Türkiye'nin tahmini kömür rezervi altı milyar tonu geçiyor. Fakat bu kömürün büyük çoğunluğunun düşük kalorili kömür olduğu bildiriliyor.

Uzmanlara göre, Türkiye'de bugün sanayide kullanılmakta olan yüksek kalorili kömürden hızla vazgeçmek gerekiyor. Bu kömürlerin kent ısınmasında kullanılması isteniyor. Böylece **hava kirliliğinin**' de önüne geçlileceği öne sürülüyor. Yıllardır sanayide kullanılan ve büyük oranlarda dıştan alınan yüksek nitelikli kömüre ödenen döviz her yıl biraz daha artıyor.

Yurdumuzda büyük ölçüde kaynakları bulunan. Düşük kalorili kömürlerin sanayide kullanımı için son yıllarda harcanan çabalar olumlu sonuçlar verdi. Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. tarafından gerçekleştirilen yeni bir fırında, düşük kalorili kömürler, püskürtülerek yakılabiliyor.

Türkiye Şeker Fabrikaları'nın tezgâhlarında geliştirilen ve bugüne kadar beş Şeker Fabrikasına monte edilen yeni tip fırınlar, Afyon, Konya, Adapazarı, Eskişehir ve Turhal Şeker Fabrikalarında başarı ile kullanılıyor. Burdur Şeker Fabrikasında da montaj işlemleri tamamlanmak üzere.

DIŞ ALIMA GEREK KALMAYACAK

Yetkililerden alınan bilgiye göre, Türkiye'de çok büyük oranda bulunan 1800-3000 kilokalorilik düşük kalorli kömürler bu fırınlarda toz haline getirilip, kazana püskürtülerek yakılıyor. Bu püskürtme işleminin brülor siteminde olduğu gibi yapıldığını belirten uzmanlar, ateşleyici olarak da çok az miktarda fuel-oil verildiğini söylüyorlar. Bu fuel-oil bir fitil gibi sürekli yakılarak kazanın sönmesi önleniyor. Bir kazanın sönmesi durumunda yeniden yakılması için uzun bir zamana ve yüklü oranda yakıta gereksinim duyuluyor.

Şimdilik beş fabrikada kullanılan bu kazalarda 50 – 100 ton buhar üretilerek, kullanılabiliyor. Türkiye'nin endüstrisi için bu kazanların yeterli olduğu, yerli teknoloji ile yapılacak kazanların tüm sanayi dallarında kullanılması ile yüksek kalorili kömür dışalımına gerek kalmayacağı belirtiliyor.

5000 ve daha yukarı kalorili kömürlerin de böylelikle kentlere ısınma gereksiniminde kullanılacağını öne süren uzmanlara göre, yıllardır büyük bir sorun halini alan hava kirlensenini de önüne bu şekilde geçilmiş olacak.

Düşük kalorili kömürleri yakabilen fırınların Türkiye Şeker Fabrikaları tezgahlarında tamamen Türk teknolojisi ile yapılabildiği belirterek, bütün Türkiye'de sanayi kesiminin bu tip fırınları kullanmasının zorunlu tutulması isteniyor. Bu fırınların seri üretimine ise Şeker Fabrikaları'nın makina fabrikalarında yakında başlanacak.

HAVA KİRLİLİĞİ DE ÖNLENEBİLİR

Türkiye'de, sanayi alanında, yüksek kalorili kömür kullanımı ve ne yapılması gerektiği konusunda uzmanlar şu bilgiyi veriyorlar:

"Türkiye'de endüstri yıllar önce bu kadar gelişmemiş olduğu için o zamanlar yüksek kalorili kömürler rahatlıkla kullanılabiliyordu. Bu tip kömürler, hem daha kolay ve randımanlı yakıldığı için benimseniyordu, hem de bu kömürleri yakacak kazanların imalatı daha kolaydı. Ancak yurdumuzda sanayi geliştikçe yüksek kalorili kömür rezervlerimiz bu gereksinimi karşılayamaz oldu. Hatta bu tip kömürlerde dış alım yoluna da gidilmeye başlandı.

Türkiye için yüksek kalorili kömürün sanayide kullanımı sakıncalıdır.Bu tip kömürlerin fabrikalarda yakılmasınan önüne geçmek gerekir. Hatta bu kömürlerin kullanımı yasaklanabilir. Düşük kalorili kömürleri yakacak fırınların tüm fabrikalara montajı ile Türkiye her yıl milyarlarca liralık döviz kazanacaktır. Böylece yerli kaynaklardan elde edilen yüksek kalorili kömürler de kentlere verilebileceği için hava kirlenmesi sorunu önlenebilecektir."

TRAFİK

TRAFİK KARGAŞASININ ÇÖZÜM YOLLARI

- **Yeni yasada, yaya, sürücü ve görevlilerin yetkileri, Sorumlulukları açık, kesin, öz bir anlatımla tanımlanmalıdır.**
- **Denetime etkinlik ve işlerlik kazandırmak için bazı önlemlerin yasa ile alınması kaçınılmazdır.**

Trafik Çağdaş yaşamın yadsınmayacak somut bir olgusudur ve ülkenin genel ulaşım politikasından soyutlanamaz.

Trafik olgusu, ülkemizde hergün yüzlerce insanın acımasızca can ve mal kaybına uğramasına yolaçmaktadır.

Trafik, zaman geçirilmeksizin sağlıklı temellere oturtulmalıdır. Yeni yasa, bunu sağlamak zorundadır.

Tasarı, güvenlik önlemleri dışındaki tüm yükümlülükleri Karayolları Genel Müdürlüğüne yüklemeyi yeğlemektedir. Birbuçuk milyona yakın çeşitli aracın kayıt, tescil ve sigorta işlemleriyle iki milyonu aşan sürücünün ehliyet işlemlerinin düzenli bir biçimde yütürülmesi başlı başına bir çabayı gerektirmektedir. Karayolları Genel Müdürlüğü 60 bin kilometrelik devlet ve il yolunun yoğun bir çalışma ile, yapım, bakım, onarım çalışmalarını yaz-kış sürdürmektedir.

Ulaşımı, ülkenin tüm yörelerine dengeli bir şekilde götüren, 60 bin kilometrelik karayolu, gezi ve taşımacılıkta kandamarı niteliğindedir. Bu nedenle trafikle ilgili görevin Karayolları Genel Müdürlüğüne verilmesi halinde, ana görevinin gereğini yerine getiremiyecektir. Taşıt kayıt, tescil ve sigorta işlemleri ile ehliyet edinme işlemleri Karayollarının merkez, bölge ve şube birimlerini sürekli uğraştıracaktır. Değişik bir içeriği olan trafik işlemleriyle kurumun uğraşmaya başlaması, karayolu yapım, bakım ve onarımını büyük ölçüde aksatacaktır. Böyle bir sonucun ülke ulaşımına vereceği zararı gidermek, olanaksız olacaktır. Bu nedenle, konunun önemini kavrayan bir tutumla, trafik kargaşasına sahip çıkacak, yeni, bağımsız bir genel müdürlüğün oluşturulması gerekir. Yeni kuruluşun trafiğe işlerlik ve etkinlik kazandırabilmesi için, hazırlanacak yasa içeriğinin kurumsal bütünlüğü içinde olması gerekmektedir.

Trafiği, kesinlikle kent içi ve kent dışı olarak düşünmek çözümün ilk koşuludur. Bu nedenle, yerel yönetimlerin trafiğe katkı ve yetkileri belirtilmelidir.

Yaya, sürücü ve görevlilerin yetki ve sorumlulukları açık, kesin ve öz bir anlatımla yasada tanımlanmalıdır.

Düzensizliğe dönüşen bugünkü trafik olgusunu, etkin ve buyurucu hükümlerle, saygınlığa kavuşturacak önlemler alınmalıdır.

Trafikle ilgili işlemleri, taşrada ve merkezde sürekli izleyecek, bilgisayar sistemi kurulmalıdır.

Ayrıca tüm araçların kayıt, tescil ve denetim işlemleri bilgisayar aracılığı ile yeniden düzenlenebilmelidir. Belirli sürelerde uygulanan denetimlerin, yeni teknolojiyi içeren tekniklerden yararlanılarak çabuk ve inandırıcı olması sağlanmalıdır. Taşıt denetim süreleri; taşıtın yeniliğine, taşıtın kapasitesine ve kullanma amacına göre yeniden belirlenmelidir.

SÜRÜCÜ SINAVI

Öte yandan bugünkü uygulamalarla tam bir kagaşa içinde olan ehliyet alma işlemi, eziyet olmaktan çıkarılmalıdır. Ezberciliğe dayanan yazılı ve pratik sınavlar, bir geçiş dönemine bağlanarak kaldırılmalıdır. Sürücü olabilmek için pratik ve teorik uygulamalı eğitimi başarı ile bitirmek zorunluluğu getirilmelidir. Başarı sonunda sürücüye verilen ehliyet, 6 aylık bir süre içinde kusur işlenmişse sürekli hale dönüştürülmelidir. Sürücülerin, ehliyet aldıktan sonra, düzenlenecek yenilikleri içeren kısa süreli gelişme kurslarına katılmaları sağlanmalıdır.

Taşıtlar kaza ve trafik kusurlarının yüzde 95'ini seyir halindeyken işlerler. Buna karşın denetim, daha çok dururken ve üstelik ehliyet, ruhsat ve çalışma karnelerine bakmakla geçiştirilir. Kent içinde ve kent dışında trafiğin kural tanımaz seyrindeki düzensizlik, düzen olmuştur.

Denetime etkinlik ve işlerlik kazandırmak için bazı önlemlerin yasa ile alınması kaçınılmazdır. Yeni yasa, uyarıların ve cezaların kalıcı etkinliğini artırmalıdır.. Suçun tekrarı halinde ceza ağırlaştırılmalıdır. Görevli, sürücü ve yaya arasındaki ilişkiler insana saygı ve güvene dayandırılmalıdır. Denetimin, en son teknolojiyi içeren araç ve gereçlerle yapılması sağlanmalıdır. Bilirkişilik müessesesi yeniden ciddi biçimde ele alınarak, hatır-gönül ve çıkar odaklaşmasından kurtarılmalıdır.

Bu arada Karayollarının hem geometrik ve hemde fiziki standartları, taşıt seyrinin hızlı, güvenli, ekonomik ve konforlu bir şekilde sürmesini sağlamalıdır. Bu nedenle yol boyunca, seyir görüşünü kısıtlayacak, hiçbir yapının yapılmasına izin verilmemelidir. Her türlü iklim koşullarında güvenli görüş uzaklığı sağlanmalıdır. Akaryakıt istasyonları her beş kilometre yerine, ekonomik uzaklıklarda inşa edilmelidir. İstasyonların ucuz, temiz ve sürekli servis hizmeti vermeleri zorunluluğu getirilmelidir.

Düzensizliğe dönüşen bugünkü trafik olgusunu, etkin ve buyurucu hükümlerle saygınlığa kavuşturacak önlemler alınmalıdır

YASAL SORUMLULUK

Yürürlükteki trafik yasasında yasal sorumlulukların saptanması bakımından belirsizlikler bulunmaktadır. Pek çok Yargıtay içtihadı, trafikle ilgili hukuki sorunlara ışık tutarak yasal boşlukların giderilmesine çalışılmaktadır. Bu nedenle yeni yasa, yasal sorumluluklarla sigorta işlemlerini, toplumsal yaşantımıza uyumlu, çağdaş hukuk anlayışına yanıt verecek şekilde düzenlenmelidir. Sigorta uygulamasında aşırı prim alınmasını önleyen kolay anlaşılır, güvenilir ve işlerliği olan bir sağlıklı temele oturtulması gözetilmelidir. Böylece trafik sigortasının işlevine anlam kazandırılmalıdır.

Yasal eksikliklerin giderilmesi ve konunun tüm yönleriyle irdelenip kotarılabilmesi için Adalet Bakanlığı'nın düşüncelerinin alınması zorunludur.

Trafik yasasının yeniden düzenlenmesi fırsatının ele geçtiği bu günlerde konunu ağırlığına yaraşır bir anlayışla, uzman kişilerin düşüncelerinden yararlanılması benimsenmelidir. ●

TÜRKİYE'DE NÜFUS VE ARAÇ GELİŞİMİ
TAHMİNLER TABLOSU

YIL	NÜFUS (Milyon)	MOTORLU ARAÇ	BİR ARACA DÜŞEN KİŞİ
1977	42	1 274 720	33
1979	44	1 675 531	26
1981	46	2 156 891	22
1983	48	2 719 209	18
1985	51	3 428 131	15

Kaynak:
DPT Özel ihtisas komisyonu raporu

Kaleterasit üç kere korur.

1 Kaleterasit özel astarıyla çok dayanır, esnektir, çatlamaz, dökülmez... Dekoratiftir, ayrıca boya gerektirmez, zamandan ve işçilikten kazandırır.

2 Sıhhidir, içerdeki nemi dışarı atar, dışardan nem geçirmez...

3 Ekonomiktir, kesenizi korur...
Kaleterasit bir kere kullanılır üç kere korur...

kaleTerasit
"akıllı seçim"

CENAJANS

Genel dağıtım ve satış:
KALEDEKOR Yapı Malzemeleri Ticaret A.Ş.
Büyükdere Cad. No: 68, Kat: 3, Mecidiyeköy-İstanbul
Tel: 66 05 42 - 66 80 28
Ankara İrtibat Bürosu, Tel: 18 75 95
İzmir İrtibat Bürosu, Tel: 13 22 38

Başka ürünleri Kaleterasit adıyla satmak isteyen kimse veya kuruluşlara dikkat edilmesini rica ederiz.

SANAT

İslam sanatından da esinlenen büyük ressam ve düşünür

PAUL KLEE

MAZHAR İPŞİROĞLU

Klee'nin Arap kaligrafisinden esinlenmiş bir tablosu.

- **Tunus yolculuğunda Klee, güneyin ışığı kadar İslam sanatından da etkilenmişti.**
- **İslam yazı sanatının Klee üzerindeki etkileri, yaşamı boyunca sürdü.**
- **"Oluşturan Düşünme" adlı yapıtıyla büyük bir düşünür ve yazar olduğunu da kanıtlayan Klee, "Ne zamanı sayılara böleceksin ne de sonsuzluk vaatleriyle oyalanarak onu unutacaksın. Kendin ölümüne inanma yürekliliğini göstereceksin. Sınırlanmış bir ömrün olduğunu ve kısa bir süre zaman akışına katılabileceğini unutmayacaksın. Arayış içinde gelişmeye çalışacaksın" der.**

ÇAĞDAŞ sanatın öncülerinden Paul Klee, 1920 yılında çağdaş resimi halka tanıtmak için yazdığı bir yazıya (*Schöpferische Konfession*- **Yaratıcılık İnancı**) şu tümceyle başlıyor: "**Sanat görüneni vermez, görünmeyeni görselleştirir.**"

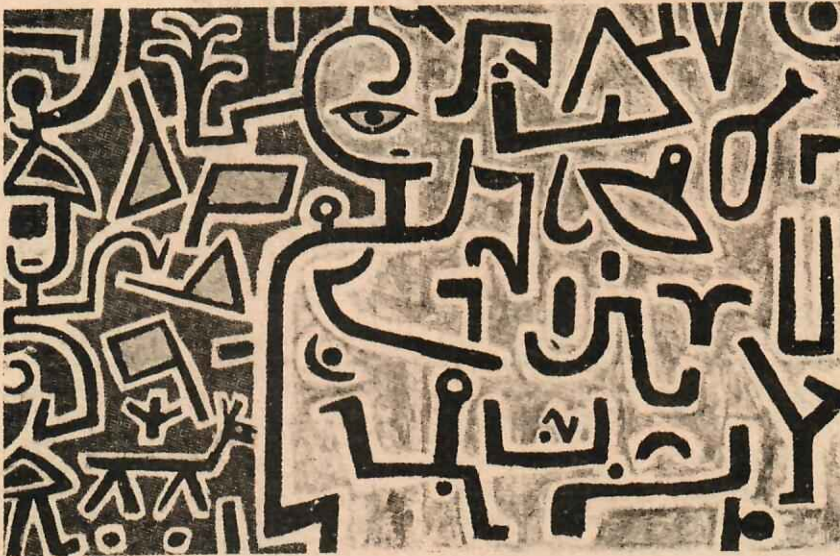
Geleneksel sanat görüneni veriyordu. Rönesans'dan çağımıza kadar beşyüz yıl sanatın yolu doğayı bulgulama ve yansıtma olmuştu. Yeni sanat bu yoldan ayrılıyor, o zamana kadar sanat dünyasına girmeyen yeni bir etkinliğin, düşünme etkinliğinin dili oluyor. Doğayı taklit değil, düşünceyi görselleştirme, yansıtma değil yaratma yolunu seçiyor.

Bu gelişme sanatçıların dünyalarını beklenmedik biçimde zenginleştirmiş, sanatçıların, doğa yansıtmacılığına yabancı kalan kültürlere açılmalarına neden olmustu. İslam minyatürleri, Uzak Doğu manzara resimleri, zenci plastiği, Kuzey Afrika çinileri bu dönemde sanata esin kaynağı oluyor.

Klee 1914'de Tunus'a gidiyor. Orada en büyük yaşantısı güneyin göz kamaştıran ışığı oluyor. Gölgenin karartmadığı ışıldayan rengi bulmuştu Tunus'da Klee. Bu ışık altında her şeyi yeni bir gözle görüyor, doğa biçimleri soyutlaşıyor, ona birer motif olarak görünüyor. Tunus'da yaptığı resimler, doğa ögelerinin ve kubbeli yapıların, derinliği olmayan bir düzey üzerinde renkli motifler halinde toplandığı bir kilim ya da halı etkisi bırakır.

Bu yolculukta Klee, güneyin ışığı kadar İslâm sanatından da etkilenmişti. İslâm sanatının etkisi altında yapıtlarına bayrak, ok, yay, parmaklık, kafes, yarımay vb. işaretler girer. Klee Tunus'da, halk sanatında yaygın olan taşbasmaları da görmüş olmalı. Resimlerinden birinde "**Yaş akan göz**", "**Ok saplanmış yürek**" simgelerine rastlıyoruz. Klee'yi özellikle İslâm yazı sanatı etkiliyor. Okuyamadığı bu yazı ona, soyut işaretlerin (Arap harflerinin) birleşmesiyle sayısız biçimlendirme olanaklarının ortaya çıkabileceğini öğretiyor. İslâm yazı sanatının Klee'nin yapıtları üzerindeki etkisi yaşamı boyunca sürer.

Soyut sanat başlangıçta sanat severlerin tepkisiyle karşılaşmıştı.

Klee'nin Arap kaligrafisinden esinlenmiş bir başka tablosu..

Sanatçılar, önyargılarla koşullanmamış olan halkın onları tutmasını istiyorlardı. Bu nedenle, halkın desteğini sağlamak için büyük ve yoğun bir kampanya açmışlardı. Bu kampanyaya Klee ders,konferans ve yazılarla katılıyor. Sonradan bunlar **"Oluşturan Düşünme"** adı altında bir kitapta toplanmıştır. Kitap bize Klee'yi büyük bir yazar olarak da tanıtıyor. Klee'nin kendine özgü bir dili var. Düşüncelerini olanca yoğunluyla, yaymadan, dağıtmadan keskin çizgilerle dile getiriyor. Aşağıda, toplumumuzda sanat severlerin yakından ilgisini çekecek olan temel düşüncelerinden birinin açıklamasını okuyacaksınız.

"İNSAN BİTMEMİŞTİR"

Bu yazının başlığı, Paul Klee'nin öğrencilerine sık sık yinelediği bir sözden alındı. "İnsan bitmemiştir" diyor Klee ve bu söze açıklık getirmek için, şunları ekliyor: **"gelişim içinde kalmaya bakmalı, açık olmalı, yaşamda da Yaratılışın ve Yaratan'ın seçkin çocuğu olabilmeli." (Das Bildnerische Denken - Oluşturan Düşünme, Giriş: S. 31; Basel-Stutgart 1956)**

Klee, "**İnsan bitmemiştir, gelişim içinde kalmaya bakmalı**" derken, bilinen bir gerçeği yinelemiş olmuyor mu? Her varlık bir zaman akışı içindedir. Her varlık doğar, büyük ve ölür. İnsan da öyle...

Ama Klee her varlıktan söz etmiyor; "**İnsan bitmemiştir**" diyor. Gerçi her varlık zaman akışı içindedir, ama sadece insan bunun bilincindedir.

Her zaman mı? Hayır. Nasıl hayır? Güncel yaşamımızda, gecemiz gündüzümüz, çalışmamız dinlenmemiz, uykumuz belli bir zaman akışı içinde sürüp gitmez mi? Günlük işlerimizi yaparken hep saate bakmaz mıyız? Doğru. Ama zaman akışı bilincinden bizi asıl uzaklaştıran da bu değil mi? Zamanı sayılara bölmüşüz, birbirini kovalayan sayıların peşinde koşar dururuz, zaman akışı içinde olduğumuz düşünmeyiz bile. Gerçi ölüm, zaman akışı bilincini unutturmaz, bu bilinci uyanık tutan bir dürtüdür. Herkes ölecektir, bunu bılıriz. Ama yine de kimse ölümü kendisine kondurmak istemez, ölümü kendinden uzak tutar, ne zaman geleceği belli olmayan bir güne erteler, düşüncesinde...

Zaman akışını kendi içinde duymayan, bitmiş insandır, gelişmez. Onun zaman boyutu "gün"dür, yaşamı da güncel yaşam... Dün, geçmiş "bugün"dür, yarın da gelecek olan "bugün"... Yaşamını boncuk taneleri gibi ardarda sıralanan "bugün"lerin içinde didinerek ve eğlenerek, dünya gaileleri içinde bunalarak ya da gününü gün ederek geçirir.

Dünya yaşamının dar sınırlarını aşabilmek için, tektanrını dinler insana öte-dünyayı vaadederler. Dünya yaşamı sınırlıdır, sonsuz yaşam ölümden sonra başlar. Bu dünya yalan dünyadır, gerçek olan öte-dünyadır. Dindar insan, öte-dünya hayaliyle yaşar. Sonsuzluğa kavuşmaktır onun ereği. Zaman akışından sıyırmak ister kendisini. Ölüm, iki dünya arasında bir geçittir. Dünya insanı gibi ölümden kaçmaz, ona bir an önce kavuşmak ister. Yaşam, ölümü beklemedir. Bu nedenle edilgenlik içinde geçer ömrü. Bir Hadis'e göre Peygamber'in ağzından çıkan bir sözle **"ölmeden ölmek"** ister.

Zaman akışı dışında kalan, ister bu dünyaya bağlansın, ister öte-dünyaya, zamanı dondurur ve gelişmeye karşı çıkar. Tutucunun tâ kendisidir o.

"İnsan bitmemiştir. Gelişim içinde kalmaya bakmalı" diyor Klee ve **"açık olmalı"** diye bunu vurguluyor. Ne göz kamaştıran dünya değerleri, ne öte-dünya özlemi.. Ne zamanı sayılara böleceksin, ne de sonsuzluk vaadleriyle oyalanarak onu unutacaksın... Kendi ölümüne inanma yürekliliğini göstereceksin. Zaman akışının yarattığı tedirginliği kendi içinde duyacaksın. Sınırlanmış bir ömrün olduğunu ve kısa bir süre bu akışa katılabileceğini unutmayacaksın. Arayış içinde gelişmeye çalışacaksın.

"...Yaşamda da Yaratılış'ın ve Yaratan'ın seçkin çocuğu olabilmeli." Zaman akışı içinde kalmak arayış ve gelişmedir, yapıcılık ve yaratıcılıktır. Zaman akışının bölünmez bütünlüğü içinde, varlığının bölünmez bütünlüğünün bilincine varır insan... Ancak bu bilince varan, geçmişle hesaplaşarak geleceği planlar, varlığındaki tüm olanaklarla yarınları hazırlar ve yaratıcı olabilir.

"Haydi kalk, dünyaya bakışını değiştir. Hava değişsin. Bu değişikliğin değerini bil. O seni renksiz iş günlerinde, sana güç katan başka bir dünyaya götürecek. Dahası, örtülerini sıyırarak tanrılaşacağın (yaratıcı olacağın) anlara ulaştıracak." (P. Klee, Oluşturan Düşünme, s. 80). ●

YAYINLAR

İNSAN YETİŞTİRME DÜZENİMİZ

Politika-Eğitim-Kalkınma

DOĞUMUNUN 100. yılında büyük önder Atatürk'e armağan edilen **"İnsan Yetiştirme Düzenimiz"** adlı yapıtın ilk basımı 1974 yılında, ikincisi 1977, geliştirilmiş üçüncü basımı da Ocak 1981 yılında yapıldı.

Bilimsel bir yapıtın altı yıl gibi kısa bir sürede üçüncü kez baskı yapabilmesi kıvanılacak bir durum sayılmalıdır. Bunda Doç. Dr. Kaya'nın, güncelliği hiç bitmeyecek böyle bir konuyu, kolay okunabilir ve onlaşılabilir bir üslüpta ve en son gelişmeleri de içerir biçimde sunmasının yanısıra, yetişmekte olan Türk insanının **"Politika, Eğitim, Kalkınma"** üçlemesi ile yakından ilgilenmesininde payı olsa gerek.

Yapıt yedi bölümden oluşuyor.

I. Bölümde: Kalkınma sorunu, kalkınmada eğitimin rolü, eğitimde Devlet sorumluluğu, Türkiye'de eğitim, kalkınma ve politika, Türkiye'de eğitimin gelişmesi, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik görünümü incelenmektedir; en son olarak da, "Türk Eğitim Sisteminin Sorunları" tartışılmaktadır.

"Kalkınma Nedir?" sorusuna yanıt ararken, Doç. Kaya, ekonomistlerin görüşlerinin tek yanlılığına değinerek U'tant'ın **"Kalkınma yalnızca ekonomik büyüme değildir, kalkınma ekonomik büyüme ve değişmedir."** görüşüne ağırlık veriyor; kalkınmada ekonomik göstergelerin yanısıra **"Değişme"** nin önemini vurguluyor. Türkiye'de bazı çevreler, bu anlamda geniş kapsamlı kalkınmayı, şimdi **"Gelişme"** diye niteliyorlar.

II. Bölümde, Türk eğitiminin gelişimi tarihsel süreç içinde inceleniyor. Türkiye'de eğitim işlerinde Devlet sorumluluğu geleneği, Medreseler, Enderun mektepleri, eğitim reformları ile elit yetiştiren eğitim sisteminden kitle eğitim düzenine geçiş ve Cumhuriyet döneminde eğitim inceleniyor.

III. Bölümde, ilköğretim konusu tarihsel gelişimi içinde incelenirken, Millet Mekteplerinin, Halk-

evleriyle Halkodalarının bu alanda geçmişteki işlevlerine yer veriliyor. İlköğretimin topluma ekonomik, sosyal ve politik katkıları tartışılıyor.

IV. Bölümde, ortaöğretim konusu incelenirken mesleki ve teknik öğretim, öğretmen yetiştirme ve Köy Enstitüleri ile din eğitimi alt bölümlerinde kalkınmanın ve eğitimin somut ve ilginç örneklerini buluyoruz.

V. Bölüm, Yüksek Öğretime ve sorunlarına ayrılmış. Bu bölüm, Üniversitelerde, sosyal grupların dengesiz temsil edilmesinin nedenleri tartışıyor, kimi sorunları gün ışığına çıkarıyor.

VI. Bölümde Siyasal Gelişmeler ve Eğitim Hareketleri ele alınarak, politika, eğitim, kalkınma üçlemesi tartışılıyor.

Değişik dönemlerin eğitim politikaları gözden geçiriliyor. Özgün bir sistem olan Köy Enstitülerinin; eski Halkevleriyle Halk odalarının başına gelenler bilim süzgecinden geçirilerek yakın geçmişimizin acı gerçekleri olarak gözler önüne seriliyor.

VIII. Bölümde ise, "Sonuç ve Geleceği Bakış" başlığı altında, okur, sorunlara çözüm önerileri beklerken, baştan beri sergilenen sorunların kısa bir özetini buluyor.

Böylesine karmaşık ve kökleri derinlerde sorunlara çözüm önerilerinde bulunabilmek, bir tek bilim adamının üstesinden gelebileceği denli kolay olmasa gerek. Yine de sorunları yalın birer soru tümcesine indirgeme aşamasını azımsamamalı.

Kalkınmanın ve geniş anlamda gelişmenin en önemli ögesi İNSAN olduğuna göre insanın yetiştirilmesine ışık tutmakla, bu yapıt, önemli bir işlevi yerine getirmiş olmaktadır. ●

Yazan: Dorç. Dr. Yahya Kemal Kaya Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari İlimler Fakültesi Eğitim Bölümü öğretim üyesi ERK Basımevi-Ankara, 512 Sayfa, 400 TL. Geliştirilmiş üçüncü basım.

—YAYINLAR

KENDİ SÖZLERİYLE ATATÜRK İLKELERİ

Yazan: İsmet Zeki Eyüboğlu-Uygarlık Yayınları-262 sayfa

Üç bölümden oluşan bir inceleme. Atatürk'ün yetiştiği ortamla başlayıp, Atatürk düşüncesinin doğuşu ile sürdürülen birinci bölümü, Atatürk ilkelerini onun söylev ve demeçlerinden alınan paragraflarla anlatan ikinci bölüm izliyor. Üçüncü bölümde ise Atatürkçülük kavramı üzerinde duruluyor.

●

HANEY YAŞAMALI

Yazan: Tahsin Yücel-Karacan Yayınları-150 TL.

Yazarın uzun yıllır önce bu adla yayınlamış öyküleri, içerik ve kurgu üzerinde bir değişiklik yapılmaksızın, ancak dildeki arılaşmanın gerektirdiği bazı değişikliklerle yeniden yayınlanırken, yazarın başka kitaplarındaki bazı öykülerle hiç yayınlanmamış bir eski öyküsü de katılmış.

●

BİR KARAKTER YARATMAK

Yazan: STANİSLAVSKİ- Çeviren: Suat TAŞER-Yazko Yayınları-327 Sayfa-160 TL

Moskova Sanat Tiyatrosu'nun kurucusu, yönetmeni ve baş oyuncusu STANİSLAVİSKİ'nin araştırma ve incelemeleri ile sahne sanatının sorunlarına getirdiği çözümleri içeriyor. "Bir karakter Yaratmak" YAZKO 1981 çeviri inceleme özendirme ödülünü kazanmış.

●

ATATÜRK'ÜN ADANA SEYAHATLERİ

Yazan: Taha TOROS-Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Kültür Yayını-80 Sayfa-200 TL

Atatürk'ün Adana, Tarsus ve Mersin seyahatlerindeki anıları ile bu gezilerde yaptığı konuşmaları kapsaan bir araştırma. Bu güne değin çok az yayınlanmış ya da hiç yayınlanmamış Atatürk'le ilgili fotoğraflarla zenginleştirilmiş.

MÜMTAZ ZEYTİNOĞLU

Yayınlayan: Eskişehir Sanayı Odası- 487 sayfa-400 TL

Eskişehir Sanayi Odasının onuncu yılı dolayısiyle yayınlanan bu kitap, Türkiye'nin sınaileşme hareketine ve ekonomik ve toplumsal sorunlarıyla ilgili çözüm arayışlarına, geniş görüşlü aydın bir sanayici olarak önemli katkılarda bulunmuş olan ve bir kaza sonucu genç yaşta yaşamını yitiren Mümtaz Zeytinoğlu'nun konuşmalarını yazılarını, görüşlerini içeriyor. Siyasal yaşamımızı da ilgilendiren bazı toplantılardaki konuları açıklanıyor. Ayrıca, Mümtaz Zeytinoğlu'nun başkanlığı döneminde Eskişehir Sanayi Odasının yayınladığı bazı raporlar ve görüşler de bu kitapda derlenmiş.

Bu kitabin gelirinin, dar gelirli Eskişehir'li çalışkan öğrencilere burs olarak verileceği belirtiliyor.

●

KUTSAL İMECE

Yazan: Mahmut YAĞMUR-Köyün Çocuğu Yayınları-80 Sayfa

Gençlik sorunlarıyla köy ve köylü sorunlarını gerçekçi bir yaklaşımla yansıtan makale ve öyküleri içeriyor. Yöneten-yönetilen ilişkilerinden ve yöņetenlerle aydınların sosyal sorunlara yaklaşımından, toplum adına beklenenler anlatılıyor.

●

DERTLER PAZARI

Yazan: Mahmut Yağmur-Köyün Çocuğu Yayınları-126 sayfa 60 TL

"Dertler Pazarı'nın sunu yazısında yazar, "Bu kitabı gülüp eğlenmeleri için değil, ağlayıp düşünmeleri için aydınlarımıza sunuyorum" diyor.

Toplumsal yapımızla ilgili sorunlara değinen bir yapıt...

●

ANITLARIN ÖYKÜLERİ

Yazan: Adnan Özlayçıner-ABECE Yayınları-147 Sayfa-100 TL

İlk çağlardan günümüze değin Anadolu uygarlık tarihinin temel taşlarını oluşturan anıtların öyküleri. Sanat yapıtlarının, çağlar boyu **söylencelerde**, yakıştırmalarda, gerçeklerde süregelen **tarihsel gerçekleriyle** öyküsel gerçekleri kaynaştırarak anlatıyor.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişme Konferansı (UNCTAD) eski Genel Sekreteri Raul Prebisch'le yapılan bir görüşme

ÜÇÜNCÜ DÜNYA ÜLKELERİ TAKLİTÇİ KAPİTALİZMDEN SONUÇ ALAMAZLAR

- **Üçüncü Dünya Ülkelerinin ilk ödülünü alan ünlü iktisatçı Prebisch'e göre, gelişme yalnızca ekonomik bir olay değildir; aynı zamanda teknolojik, sosyal, siyasal ve kültürel unsurları da kapsamaktadır.**
- **Sınaileşmiş ülkelerin tekniklerini, tüketim kalıplarını, düşüncelerini, ideolojilerini alıyoruz; oysa bizlerin sosyal yapımız çok değişik.**
- **Kötülük piyasadan değil, piyasayı biçimlendiren güçlerden ve belli sosyal yapıdan geliyor.,**
- **Temel gereksinme bir ülkedeki güç yapısının değiştirilmesidir.**

SORU-Uzun yıllar kamu hizmetinde bulundunuz. Bu süre içinde, Üçüncü Dünya Ülkelerinin ekonomik politikalarını ve bu ülkelerin sınaileşmiş ülkelerle olan ilişkilerini önemli ölçüde etkileyen düşünceler ileri sürdünüz. Bu arada, 1955'de Arjantin hükümeti için çok eleştirilere uğrayan "Prebisch Planı" nı hazırladınız. Düşüncelerinizdeki bu sürekli gelişmeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

PREBİSCH- 1955 yılındaki deneyim, benim için çok ciddi bir ders oldu. O yıllarda Arjantin bir tür sosyal enflasyon içindeydi. Buna, geleneksel para politikaları ile çözüm bulunamıyacağını ilerki yıllarda anladım.

SORU- Bu sonuca ne zaman ulaştınız?

PREBİSCH- Birleşmiş Milletlerdeki yöneticilik görevimin verdiği sorumluluklardan kurtulduğum son bir kaç yıl içinde, gelişmenin yalnızca ekonomik bir olay olmadığını, gelişmenin aynı zamanda teknolojik, sosyal, siyasal ve kültürel unsurları da kapsadığını, bu unsurlar ele alınmadan günümüzün olaylarını yorumlamak olasılığı bulunmadığını düşünmeye başladım.

Parasal politikalar konusunda vardığım sonuç şudur: Bugün bir çok Latin Amerikan ülkesinde görülen durum, güçler ilişkilerinin bir sonucudur, bu olaylar yalnızca ekonomik yaklaşımlarla açıklanamaz ve bu sorunlar parasal çözümlerler aşılamaz.

SORU- Bazı Latin Amerika iktisatçıları, parasal politikaların ileri sürülen amaçlara tümüyle ters düşen sonuçlar vereceğini söylüyorlar. Bu görüşlere katılır mısınız?

PREBİSCH- Bana göre, parasal yaklaşım, doğru ve normal olan yoldan uzaklaşma anlamını taşır. Bunu, son zamanlarda yazdığım yazılarda göstermeye çalışıyorum. Bu konuda kesin kanıya ulaştım. 1955'de bugünkü gibi düşünmüyordum. Kuşkusuz o zaman da enflasyonun yalnızca parasal bir olay olmadığını, aynı zamanda yapısal bir olay olduğunu da söylerdik.

Fakat ne yapmak gerekiyor? Amerika Birleşik Devletlerinde bile, ne yapmak gerektiğinin bilinmediği, oldukça açık...

SORU- Amerika Birleşik Devletleriyle Üçüncü Dünya Ülkelerinde sorun aynı mı?

PREBİSCH- Aynı olduğunu söyleyemem. Ancak, gelişmekte olan ülkelerde ne yapmak gerektiği sorunu, beni, sistemde temel gelişmeler olmadan sorunların çözülemeyeceği sonucuna götürdü.

SORU-Son zamanlarda, Latin Amerika ve başka üçüncü Dünya ülkelerinde benimsenen kapitalist modelin işlemiyeceğini söylediniz. Neden?

PREBİSCH- Bu sıralar, bu konuyu anlatmaya çalışıyorum. Buna "Taklitçi kapitalizm" diyorum. Sınaileşmiş ülkelerin tekniklerini, onların tüketim kalılarını, onların düşüncelerini ve ideolojilerini, onların kurumlarını alıyoruz. Oysa bizlerin sosyal yapımız, bütün bu unsurların ortaya çıkmasına neden olan o ülkelerin sosyal yapısından çok değiş. Bu, bir dizi çelişkilere neden oluyor ve bizi, sınaileşmiş ülkelerin imajı altında ülkelerimizi geliştirmek olanağı olmadığı sonucuna götürüyor.

SORU- Söylediğiniz yapısal farklar nelerdir, daha geniş olarak açıklar mısınız?

PREBİSCH- Temel farklar şu alanlarda var... Sınaileşmiş ülkelerde çalışanların tümü ya da büyük bir bölümü, teknolojik gelişmenin daha yüksek aşamasına ulaşmış durumdalar. Yarı kapitalist ya da kapitalizm öncesi teknikler, oralarda artık kullanılmıyor. Bizim ülkelerimizde ise, toplum içinde büyük farklılıklar var. Bu, verimlilikteki ve dolayısıyla da teknoloji kullanımındaki farklılıklardan ileri geliyor. İleri ve verimli teknolojiler kabul etmemize karşın, toplumdaki farklılıklardan ötürü, artan verimliliğin meyvalarının ancak bir bölümü çalışanlara aktarılıyor. Bu da, çalışanların, mühendis organizatör, yönetici gibi en nitelikli bölümlerine gidiyor, geri kalanlara paylaşılacak fazla meyva kalmıyor.

Hepsi bu kadar değil.

Aslan payını alan yüksek gelir katmanları, hızlı bir sermaye birikimine yönelseler, düşük gelir katmanlarını da daha hızlı bir şekilde bu süreç içine katabilecekler. Yatırımları artırmadan ve böylelikle bu insanları daha verimli kılmadan, yoksulluk sorununu çözmek olanak dışı. Oysa, azınlıkta olanlar için geçerli bir tüketim toplumu haline gelmekle, yaratılan ekonomik değerin bir bölümünü çokuluslu şirketler sınaileşmiş ülkelere aktaran ve sistemin dinamizimden yoksul oluşu sonucu Devletin gereğinden çok büyümesine yol açan yöntemler yaratmış bulunuyoruz.

Bütün bunlar, ve özellikle de gelişmiş ülkelerin tüketim kalıplarını taklit etme sonucu, ileri teknoloji kullanımının yarattığı sermaye birikimi olanaklarından yeterince yararlanılmaması, çok savurgan bir sisteme yol açmaktatır. Öyle bir sistem ki, sistemin içine giremiyen düşük gelir katmanlarıyla sistemden yararlananlar ve yüksek gelir katmanları arasında bir sürtüşme yaratıyor. İşte sorun bu ceviz kabuğunda... 1955'de bunu görememiştim.

SORU- Teşhis bu.. Peki, çözüm nedir?

PREBISCH- Bana göre çözüm, yaratılan ekonomik değerin sermayebirikimi ve gelir dağılımı amacıyla sosyal kullanımı ile pazar ekonomisi kurallarının birleştirilmesi. Bana göre kötülük piyasadan ileri gelmiyor, piyasayı biçimlendiren güçlerden ve belli sosyal yapıdan ileri geliyor.

SORU- Sözü, önemli bir siyasal soruna getirdiniz.

PREBİSCH- Bakın, bu tür temel gelişmeleri, toplumdaki güç yapısını değiştirmeden gerçekleştiremezsiniz.

SORU- Soruna dünya ölçeğinde bakarsak, tek tek ülkelerde güç yapısının değiştirilmesi yeterli mi?

PREBİSCH- Bana göre temel gereksinme, bir ülkedeki güç yapısının değiştirilmesidir. Sınaileşmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerin sorunları hakkında daha açık bir anlayışa bir gün ulaşırlarsa, bu iş daha kolaylaşır. Böyle bir anlayış gerçekleşmezse, güç yapısının değiştirmesi güçleşir özellikle, sınaileşmiş ülkelerin içindeki bulunduğu büyük bunalım yıllarında...

SORU- Bu konuda UNCTAD bir rol oynıyabilir mi?

PREBİSCH- Önemli bir rol oynıyacağını sanmıyorum. Çünkü, UNCTAD, sınaileşmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin ilişkilerinden doğan sorunların çözümü için kuruldu. Oysa ben şu ana kadar gelişmekte olan ülkelerin iç sorunları üzerinde konuştum. Bakın ben size bir şey söyliyeyim. Uluslararası işbirliği alanında en iyi bir politika bile (**Örneğin, bugüne kadar başarılı olamayan UNCTAD'ın bundan böyle başarılı olması), gelişmenin iç ve yapısal sorunlarını değiştiremez.** Yalnızca, **çözüm yollarını** daha kolaylaştırabilir. Kuşkusuz, **değişiklik konusunda kararlı olmak da** yetmez, çevrenizdeki koşulların da olumlu yönde olması gerekir. Bununla birlikte, koşulların olumsuz olması değişimi önlemez, yalnızca geciktirir ve geçleştirir.

SORU- "Gelişmede Üçüncü Onyıl"a girmiş bulunuyoruz. İlk iki onyılda size çok iş düşmüştü. Yirmi yıl önceki iyi niyet ve istek, bugün niye yok?

PREBİSCH- O ilk yılların iyiniyeti ve istekliliği, büyük devletlerin görüşmeler yoluyla harekete geçirilebileceği inancına dayanıyordu. Oysa bu gerçekleşmedi. Uzun dönemde, sınaileşmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin yararları aynı doğrultuda olacak. Sınaileşmiş ülkeler kendilerini uzun süre karantina altında tutamazlar. Beklenmeyen değişikliklerin kendilerini de etkileyeceğini ve bunun zamanla daha da artacağını biliyorlar.

Bununla birlikte, büyük siyasal kararlar geleceğin görüntüsüne göre oluşmuyor, bu kararlar güncel yararlar doğrultusunda alınıyor. Sınaileşmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki ilişkilerde bugüne kadar geçerli olan ana düşünce şuydu: Sınaileşmiş ülkeler, üçüncü dünya ülkelerinin gelişmelerini, bu ülkelerin değil fakat kendi yararlarına uyduğu sürece isterler.

Bunun yeterli olmadığını onlara anlatabileceğimiz hayali içindeydik. Olmadı. Garip olan şeyson 230 yılda bunu sık sık gördüm -sınaileşmiş ülkelerin bu işlerle ilgilenen yetkilileri, sonunda, durumu anlıyorlar. Ancak, başkalarını ikna edemiyorlar.

Bunun en son ve en açık örneği Brandt Komisyonudur. Bu Komisyon, çalışmalarının başlangıcında büyük güçlüklerle karşılaştı. Fakat sonunda, Komisyonun hükümet sorumluluğu taşımayan çok bilgili üyeleri, temel sorunlar üzerinde birleştiler. Bunlar bizim uzun yıllardır söyledikle-rimizden çok farklı yeni şeyler değildi. Önemli olan, Kuzeyden ve Güneyden gelen insanların ilke olarak bazı konular üzerinde birleşmeleri idi.

Bu arada, Birleşmiş Milletlerde ya da UNCTAD'da tartışma ve hesaplaşma sürüyor. Birleşik Devletlerden ya da İngiltere'den gelen yetkililer, doğru olan konuda özel olarak ikna edilseler bile değişik çıkarlar şimdilik gelişmeleri önlüyor●

RAUL PREBİSCH KİMDİR?

ÜÇÜNCÜ Dünya Ülkelerinin ilk ödülü, 24 Kasım 1980 tarihinde Raul Prebisch'e verildi. Ödülün verilmesi sırasında şöyle deniyordu:

"Dr. Prebisch, demokratik bir anlayış içinde, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal sorunlarının çözümü için önlemler ve öneriler geliştirerek, ekonomik gelişme teorisine herkesten çok katkıda bulunmuştur."

Raul Prebisch, 1901 yılında Arjantin'de doğmuştur. Kendi ülkesinde ve uluslararası kuruluşlarda değişik kamu görevleri üstlenmiştir. Ancak, Prebisch'in ünü, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişme Konferansının oluşmasında ve bunun sürekli bir örgüt biçimini almasında gösterdiği çalışmalardan kaynaklanır. Kısa adıyla UNCTAD olarak bilinen Birleşmiş Milletlere bağlı bu örgütün ilk genel sekreteri olarak 1964 yılında başına geçmiş ve 1969 yılına kadar bu görevi yürütmüştür.

70 yaşında UNCTAD'dan emekliye ayrıldıktan sonra, Birleşmiş Milletler Latin Amerika Ekonomik Komisyonunda çalışmalar yapan Raul Prebisch, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal sorunları üzerindeki arayışını sürdürmektedir.

80 yaşına ulaşan Raul Prebisch bu arayışları üzerinde şöyle konuşuyor:

"Kapitalizmin dünya çapında yaygınlaşacağı ve gelişmekte olan ülkelerin, sınaileşmiş ülkeler görüntüsünde bir gelişme gösterecekleri konusundaki düşünce, giderek kaybolmaktadır. Kaybolan başka bir düşünce de, pazar yasalarının düzenleyici etkinliğidir. Dünyamızın sorunları karşısında, kimse bu yasaları uygulayamıyor. Büyük değişim gerekli. Ancak bunun, niçin ve nasıl yapılacağı bilinmelidir."

BAHARDA BESLENME

OSMAN NURİ KOÇTÜRK

Uzun süre hayvansal protein almadan beslenmek, başta çocuklar olmak üzere, herkesin hastalıklara direncini önemli ölçüde kırdığı için, kızamık ve benzeri hastalıkları iyice yaygınlmaşır ve ölümcül olmaya başlarlar.

BAHAR ayları, doğanın kışa özgü uyuşukluğunu üzerinden attığı ve yeniden uyandığı bir dönemi simgeler. Bitkilerde ve belli başlı besinlerimizi üreten hayvanlar aleminde görülen canlanma, biz insanlara bolluk ve kolaylıklarla dolu yaz aylarını getirir. Domatesler olgunlaşır, meyve ve sebzeler ucuzlar, kırda ve kentte yaşayan herkesin karnı doyar, gücü kuvveti yerine gelir, yanakları kızarır... Bahar ayları doğanın kışa özgü uyuşukluğunu üzerinden attığı ve yeniden uyandığı bir dönemi simgeler. Hem bitkilerde ve hem de belli başlı besinlerimizi üreten hayvanlar aleminde görülen canlanma biz insanlara bolluk ve kolaylıklarla dolu yaz aylarını getirecek, domatesler olgunlaşacak, meyve ve sebze ucuzlayacak, kırda ve kentte yaşayan herkesin karnı doyacak, gücü kuvveti yerine gelip yanakları kızaracaktır.

Ancak, geçiş dönemi, özellikle kentte yaşayanlar için, dikkatli, ölçülü ve bilinçli davranmamızı gerektiren bir süre olarak iyi değerlendirilmeli, hem ailemizin besin gereksiniminin tam olarak karşılanması ve hem de toplumumuzun kısa ve uzun süreli çıkarları açısından bilinçli hareket edilmelidir.

Kış aylarında vitamin ve mineral maddelerle, özellikle çocuklar ve gençler için önemli olan biyolojik faktörlerin kaynağı olarak bilinen meyve ve sebzeler, bahara doğru kıtlaşmakta, pahalılaşmakta ve manav dükkanlarından çekilmeye başlamaktadırlar. Bu kritik dönemde yaz meyveleriyle sebzeleri de henüz çıkmamış, çıksa bile bollaşmamış ve yeterince ucuzlamamış olduğundan, orta gelirli aileler bile meyve ve sebze gereksinimini karşılamakta zorluk çekerler.

Bir bakıma insanın ve özellikle çocukların, çeşitli hastalıklara karşı direnç göstermelerinde önemli görevleri olduğu bilinen Vitamin C ve Vitamin A gibi vitaminlerle, diğer biyolojik etmenlerin kıtlaşması anlamına gelen bu kritik süreçte, kızıl, kızamık, gripal enfeksiyonlar gibi hastalıklar, meydanı boş bulmakta ve kentin bir ucundan girdi mi, öteki ucundan çıkmaktadır.

Bahar aylarında güzel havalara aldanıp, iyi giyinmeden ve terleyip rüzgara açık kalarak hastalanmak, nasıl işte değilse ailenin beslenmesi işini de oluruna bırakıp, uzun süren kış usulü kuru beslenmeyi devam ettirmek öylesine sakıncalı olabilir.

Başta çocuklar ve gençler olmak üzere, yaşlılar da bahar aylarını ve beslenme bakımından kritik sayılan dönemi, sağlıklı geçirmek istiyorlarsa, vitamin gereksinimlerini karşılama bakımından bazı önlemler almalı ve beslenmelerine özen göstermelidirler. Uzmanlar bu konuda şunları tavsiye ediyorlar:

● Şubat sonu ve Mart ayı başından itibaren, yemeklerinizde bir yeşil salata veya salata bulundurmaya özen gösteriniz. Bir yeşil salatanın manavdan 25-30 TL'ye satın alınabildiği dönemde, yemeklerde yeşil salata bulundurmak aile için yük haline geliyorsa, önlemlerinizi almaya çalışınız. Lahana yaprakları da yeşil salata kadar zengin vitamin kaynağı olarak bellenmelidir. Lahana varsa ondan salata yapınız. Rendelenmiş taze havuçtan yapılmış zeytinyağı veya ayçiçeği yağı, sirke limon ile lezzetlendirilmiş bir salata aileniz için aynı şekilde yararlı olabilir. Paranız varsa ve bol salata alabilirseniz, sakınmayınız. Yemeklerinizde bol salata bulundurunuz. Bu sizi doktor ve ilaç harcamalarından koruyacaktır.

● Kırsal yörede yaşayanlar ve kentlerin gecekondu bölgelerinde barınanlar bir karış toprağı bile değerlendirerek evlerinin önüne veya ardına bir miktar sovan, maydenoz, dereotu ve yörede salata yapımında kullanılan yeşil otları ve sebzeleri dikebilir ve yetiştirebilirler. Yeşil sovan bol vitamin kaynağıdır. Bunun taze yeşil yapraklarını da doğrayarak ve varsa bir miktar (çok az) peynir, ayçiçeği yağı ve dereotu ile maydanoz doğrayarak hazırlıyacağınız yeşil salata, hem katık olur ve hem de ev halkının severek yiyeceği bir vitamin hazinesi oluştururlar. Toprağınız hiç yoksa size yetecek miktarda maydanoz dereotu, sovan ve benzerlerini, çiçek yetiştirir gibi, bir tahta sandığa toprak doldurarak ve onu usulüne göre gübreleyerek, balkonda, soğuk rüzgarlara açık olmayan güneşli bir köşede de yetiştirebilirsiniz.

● Çocuklarınız böyle bir girişimde size yardımcı olacak, değerli gözlemlerde bulunacak ve iyi alışkanlıklar kazanacaklardır. Kendi elinizle yetiştirdiğiniz maydanoz taze olduğundan çarşıdan demetini 10-15 liraya alacağınız bayat ve pörsümüş maydanozdan çok daha zengin bir vitamin kaynağıdır.

● Yörenize, meyve ve sebzeler uzak üretim bölgelerinden geliyorsa, birkaç kuruş fazla ödeme pahasına da olsa, taze olanı tercih ediniz. Salatanın ve salatalık sebzelerin taze olanını ayırt etmek zor değildir.

● Salata ne kadar yeşil renkte olursa vitamin bakımından o kadar zengin olur. Bu kural maydanoz ve dereotu için de geçerlidir.

● Marul çıkınca ve ucuzlayınca, geliriniz yettiği kadar alıp, iyi yıkayıp temizledikten sonra sofranızda bulundurunuz. Olanaklarınız elveriyorsa kendiniz yetecek kadar marulu bahçenizde üretiniz.

● Kış aylarından geriye kalmış ve elverişli olmayan koşullar altında depolanmış veya saklanmış kış artığı pahalı meyvelere rağbet etmeyiniz. Kabuğu içinde de kalmış olsa, bayatlamış, suyu kaçmış, donmuş ve hırpalanmış meyvelerle sebzeler, vitaminler bakımından eskisi kadar zengin değildir. Onlara vereceğiniz parayla yavrularınıza daha çok mevsim meyvesi ve sebzesi satın alabilirsiniz.

Bu genel ilkeler ve açıklamalar ötesinde, geçiş mevsimlerinde aileye fazla yük olmadan ihtiyaçlarını karşılamada yararlı olabilecek bazı geleneksel yemeklerimizden de söz edebiliriz.

Çok sevilen ve kuru fasulyenin haşlanmasıyla hazırlanan piyaz, bunlardan biri olabilir. Taze sovan ve bahar aylarında ucuzlayan bir-

kaç haşlanmış yumurtayla hazırlanan piyaz hem mükemmel bir protein (Hayvansal ve bitkisel karışım) hem de vitamin kaynağı olarak bilinmeli, bu dönemde bıktırmadan sık sık kullanılmalıdır.

Bahar ayları, kırsal yörede kavurma küpünün dibinin göründüğü döneme rastlar. Yem darlığından kaynaklanan gelişmeler nedeniyle et fiyatları genelde yükselmiştir. Uzun süre hayvansal protein almadan beslenmek, başta çocuklar olmak üzere, herkesin hastalıklara direncini önemli ölçüde kırdığı için, kızamık ve benzeri hastalıklar iyice yaygınlaşır ve ölümcül olmaya başlarlar. Ancakbu dönemde kuzular da doğmaya başlarlar. Lezzet düşkünleri ve paraları çok olanlar, istediklerince kuzu eti satın alıp yiyebilirlerse de, bu büyük bir hata olmaktadır. Çünkü, bir tanesi 3-5 kilo et veren bu kuzucuklar korunabilirlerse kısa bir süre sonra 10-15 kilo et yapacak ve daha çok insanı doyuracak veya ihraç edilerek bize döviz kazandıracaklardır.

Yıllardır bütün önlem ve uyarılara rağmen bir türlü önlenemeyen "**Kuzu katliamı**" ülkemize çok pahalıya mal olan olumsuz geleneklerimizden biri olarak, halkımızın katkısıyle önlenmelidir. Kuzu yerine hayvansal protein dengesizliklerini süt, yoğurt, taze peynir, kase yoğurdu, çökelek, lor gibi süt ürünleriyle doldurmalı, bunları tek başına yemeli veya yemeklerimize ölçülü olarak katmalıyız. Bunu yaparken de idareli olmak ve hem kesemize hem de sağlığımıza uygun olan yöntemi izlemek zorundayız. Bugün içinde bulunduğumuz koşullar, bilinçli hareket etmeyi zorunlu hale getirmiştir. Azı kâr, çoğu zarar dedikleri gibi, bu konuda izlenecek yolu da size ayrıca duyurmaya çalışacağız. Bahar geçiş dönemidir. Baharı hastalanmadan geçirmek ve yaza sağlıklı girmek istiyorsanız beslenmenize özen gösteriniz.

Bulmacanın Çözümü

SOLDAN SAĞA: 1- Yılık, Kasaba. 2- Ur, Rabıta. Al. 3- Rasat. Nafaka. 4- Abakan, Miraç. 5-İm. Livar. Na. 6- Alakok. Dam. 7- Sinagog. Ok. 8- Em. Talim. 9- Tahir. Caba. 10-Oda. Anamal. 11-Nebat. Matara. 12-Malakit. Ney.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1- Yura. Aseton. 2- Irabilim. Dem 3- Saman. Taba. 4- Irak. Kafa. Al. 5- Katalog. Hata 6- Nikotin. 7-Kın. Garami. 8-Ataman. Mat 9- Safir. İcat. 10-Ar. Domalan. 11-Bakanak. Re. 12- Alaçam. Kalay.

BESLENME

Türklerin insanlığa bir armağanı:

YOĞURT

● Bütün Dünyanın değer verdiği bir besin olan yoğurdu insanlığa Türkler öğretmiştir.

● Sağlıklı beslenmenin gitgide zorlaştığı bir dönemde, yoğurdun değerini iyi bilmek, beslenmede ona daha çok yer vermek gerekir.

Süt, doğanın yavruya verdiği ilk ve en değerli bir armağandır. Bir süt ürünü olan yoğurt ise atalarımızın tüm insanlığa sunduğu bir armağan...

Yoğurdun ilk kez nerede ve ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmiyor fakat Avrupa ve Amerika'da ancak yirminci yüzyılın başlarında yapımına başlanan yoğurdun en azından bin yıl önce Orta Asya'da Türkler arasında yaygın olduğu kesindir.

Balasagunlu Hacip ve Kaşgarlı Mahmut tarafından o tarihlerde yazılmış olan Kutadgu Bilig ve Divanü Lügat-it-Türk adlı yapıtlarda yoğurttan ve onun kuru biçimi olan "kurut"tan söz edilir. Divanü Lügat-it-Türk'teki "Yoğurt uzıştı" yani uyuştu deyimi yoğurdun Türklerce yapıldığını açık seçik ortaya koymaktadır.

Kökeni Türk kavimlerinin içgüdüsel ve ilkel üretim modeline dayanan yoğurt, şimdi hemen her ülkenin sofrasında aranan bir besin maddesidir ve süt teknolojisinde ileri gitmiş ülkelerde modern yöntemlerle üretilmektedir. Yurdumuzun her yerinde yoğurt geleneksel yöntemlerle yapıldığı gibi yeni teknolojiler de kullanılmağa başlamıştır.

★
★★

Protein esaslı hayvansal besinlerimizden biri olan yoğurt, sütün pastörize edilerek zararlı mikroorganizmalardan arındırılması ve sonra süt asidi bakterileri tarafından pıhtılaştırılması ile elde edilir. Kendine özgün hoş bir tadı ve aroması vardır. Yapısında yüzde 84 su, yüzde 16 kuru madde bulunur.

Yoğurt yapımı sırasında süt ısıtıldığı için sütün yapısındaki bir miktar su kaybolmaktadır. Bu nedenle süte kıyasla yapısındaki su miktarı daha düşük, buna karşılık kuru maddesi daha zengindir.

Yoğurdun kuru maddesini oluşturan yağlar, proteinler, laktoz, mineral maddeler, suda ve yağda eriyen çeşitli vitaminler insan beslenmesi ve sağlığı için gerekli ve vazgeçilmez beslenme ögeleridir. Sindirimi son derece kolay bir gıda olduğu için çocuk ve hasta beslenmesinde özellikle kullanılmaktadır. Vücudumuz için önem taşıyan kalsiyum ve fosfor gibi ögelerin vücutta emilimine kolaylaştırmaktadır.

Beslenme uzmanları, süt sevmeyen yada süte allerjisi olan kişilere yoğurt yemelerini salık vermektedirler. Anneler süt içmeyen çocuklarına yoğurt vermekle sorunu kolayca çözebilirler.

Sulandırılmış ve hafifce tuz katılmış olan yoğurt, ayran olarak içilmekte, sıcak günlerde insanları serinletmektedir.

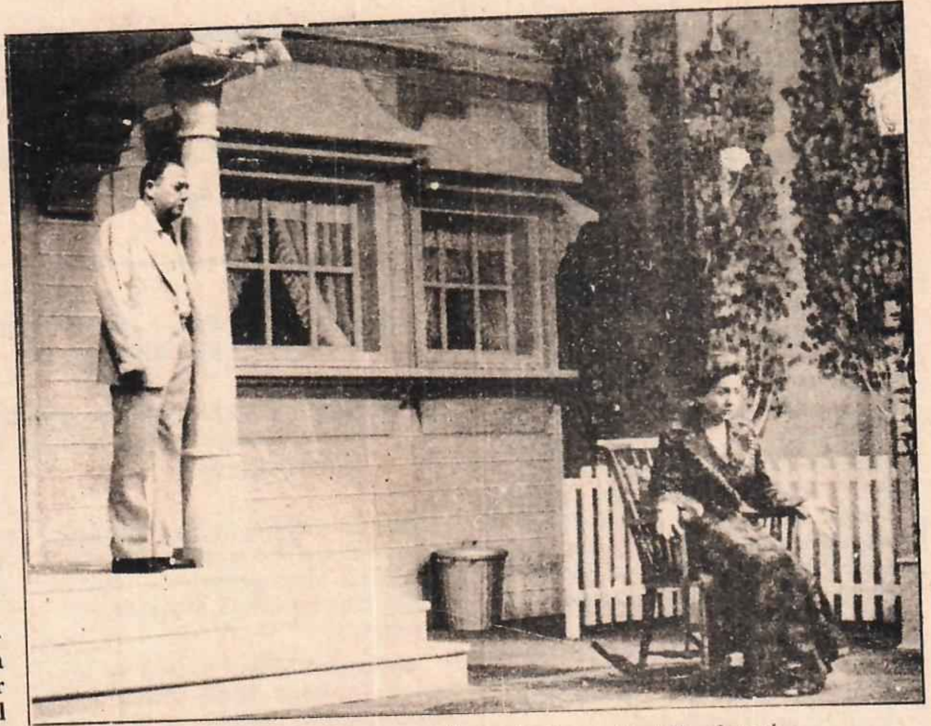
Yoğurt ayrıca, zehirlenmelerde panzehir olarak hemen başvurulabilecek bir olanaktır. Günümüzde bazı hastalıklara karşı kullanılmakta olan çeşitli antibiyotiklerin ve sülfamitlerin kötü etkilerini silmekte ve barsak florasını düzenlemekte de büyük yararları görülen bir gıdadır. Son yıllarda radyoaktivitenin neden olduğu hastalıklara karşı yararları yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur.

★
★★

Zaman zaman, yurdumuzda, uzun yaşayanlarla yapılmış görüşmeleri okuruz veya dinleriz. Bu yurttaşlarımızdan hepsi, baş yiyeceklerinin yoğurt olduğunu söylerler. Uzun yaşamalarını, hemen herşeyin üstünde, yoğurda bağlarlar

Özellikle yaşam pahalılığı yüzünden iyi beslenmenin gitgide zorlaştığı bir dönemde, insanlığa bir Türk armağanı olan yoğurdun değerini iyi bilmek, beslenmede yoğurda daha çok yer vermek uygun olur.

"BÜTÜN OĞULLARIM" SAHNELENDİ

Bütün Oğullarım'da Meral Üner Nutku ve Erol Kardeseci

Ankara Küçük Tiyatroda ilgiyle izlenen Arthur Miller'in "Bütün Oğullarım" adlı oyununun galası 11 Nisan'da yapıldı.

"Bütün Oğullarım"ın yazarı Arthur Miller, 2. Dünya Savaşı Amerikan tiyatrosunun önde gelen isimlerinden. Yazarın on oyunu var. 1947'de yazdığı Bütün oğullarım ile Dram Eleştirmenleri Ödülünü kazanmış. Miller'in bu oyununda da, savaş sonrası gerçekçiliğinin özellikleri sergileniyor.

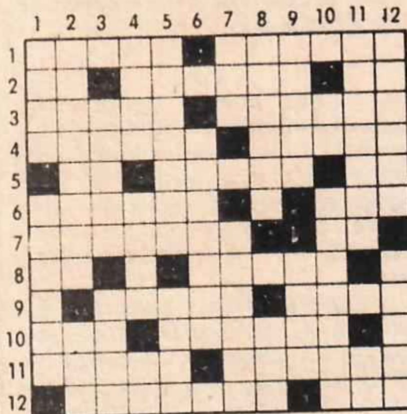
Ürünlerinde, bireyin ruhsal sorunu ile toplumsal sorun arasında koşutluk kurduğunu belirten yazar "**İnsanın bir öznel, bir de nesnel varlığı vardır. Kişi öznel varlığı ile yetinemez. Çünkü o yalnız kendisine ait değildir. Daha büyük bir dünyanın, toplumun üyesidir. Tiyatronun görevi, ona bunu duyurmaktır**" diyor.

"Bütün Oğullarım" ile birlikte, "Satıcının Ölümü", "Cadı Kazanı", "Bedel" ve "Köprüden Görünüş"ten sonra, Devlet Tiyatrolarında yazarın beş oyunu sahnelenmiş oluyor.

Küçük Tiyatrodaki oyunu Semih Şergen Yönetiyor. Sergen, Miller ve oyun üstüne tanıtımda şunları söylüyor:

"Büyük bir strateji planı gibi özenle hazırladığı oyunlarında, dramatik yapıyı çok ustaca kullanmış olmasına rağmen, daha çok düşündürmekten yanadır. O, şaşmaz bir ilke gibi, yazdıklarının, insanlığın durumuna ne getirebildiğini, onu aydınlatıp, aydınlatamadığını, ona birşeyler söyleyip söylemediğini araştırır ve galiba ilgilendiği tek konu da budur Miller ustanın."

Bütün Oğullarım'ı Ülkü ve Aykuι Tamer dilimize kazandırdı. Dekoru Erkan Kırtunç, giysiyi Gül Emre hazırladı. Oyunda Erol Kardeseci, Meral Üner Nutku, Alev Sezer, Hidayet Yener, Mehmet Atay, Barış Eren, Gülenay Akşar, Abdullah Ceran ve Tomris Çetinel rol alıyor.

SOLDAN SAĞA: 1- Çarpık, eğri, Küçük şehir, kent. 2- Canlılarda ya da bitkilerde doğala aykırı olarak oluşan ve hastalık niteliğinde olan yumru-Bağlılık ya da birbirini tutma-Aldatma işi, hile, dolap, 3-Gözleme-yiyecek parası 4-Yenisey ırmağının kollarından biri- Göğe çıkma. 5- Anlamlı iz ya da davranış-İçinde diri balık saklanan, denizden ayrılmış havuz-Kimyada Sodyumun simgesi. 6- Kaynar suda kabuğu ile az pişirilmiş yumurta, rafadan- Dansta kavalyeye eş olan bayan. 7- Yahudi tapınağı, havra-İlkel bir silah. 8- İlaç, çare-Alıştırma, ya da askerlik öğrenimi. 9-Temiz (eski dilden)- Karşılıksız, bedava. 10- Evin bir bölümü- Sermaye kapital. 11-Bitki- yolculukta boyna ya da bele asılı olarak taşınan, genellikle aba kaplı su kabı. 12- Güzel bir yeşil rengi olup yontulup palatılabilen, doğal bakırlı, hidratlı karbonat, bakırtaşı-Alaturka müzikte ve özellikle tekke müziğinde kullanılan bir müzik aleti.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1- Dik yokuş-Örgensel maddeleri eritmekte kullanılan, uçucu, kolayca alev alır, eter kokusunda bir sıvı. 2-Bireylerde ıranın gelişim ve ayrımlarını araştıran bilim kolu, karaktereloji-Hazırlanan çayın renk ve koku bakımından tavı. 3- Türlü ekinlerirın taneleri ayrıldıktan sonra kalan sapları-Tütünrengi. 4- Uzak-Baş, özellikle insan başı- Kimyada alüminyumun simgesi. 5-Belli bir düzene göre yapılmış eşya listesi- Yanlış, yanlışlık 6- tütün yapraklarından çıkarılan renksiz, açıkta bırakılınca havada oksijen alarak esmerleşen çok zehirli bir alkaloit. 7- Bıçak, kılıç gibi kesici araçların kabı- Düşünceden çok derin ve canlı duygulara dayanan sanat eseri. 8- Kazaklarda seçimle gelen başkan- Parlak olmayan, donuk 9-Gökyakut ta denilen mavi renkli bir alümin-Yaratma, bulma, buluş. 10-Yüz metrekare tutarında bir yüzey ölçü birimi- Asklı mantarlardan, toprak içinde yetişen, yenebilen bir bitki. 11- Gevişgetiren hayvanların ayaklarının arka taraflarındaki körelmiş tırnaklar-Müzikte bir nota. 12-Samsun iline bağlı bir ilçe- Bakır kapları kalaylamakta kullanılan, gümüş beyazlığında bir element.

Çözümü 45. Sayfada

FİLİZ
on dakikada pişer.

On dakikada pişer Filiz sözünkısası.
Kalitesini, lezzetini, durum buğdayı sarısı rengini
ve on dakikada pişmenin ayrıcalığını,
saf irmikten alır Filiz...

filiz

"sofranıza sağlık"

FİLİZ GIDA SANAYİİ ve TİCARET A.Ş. İstanbul Tel: 45 43 46 - 49 41 48 - Bolu Tel: 15 71

ALTIN REKLAM